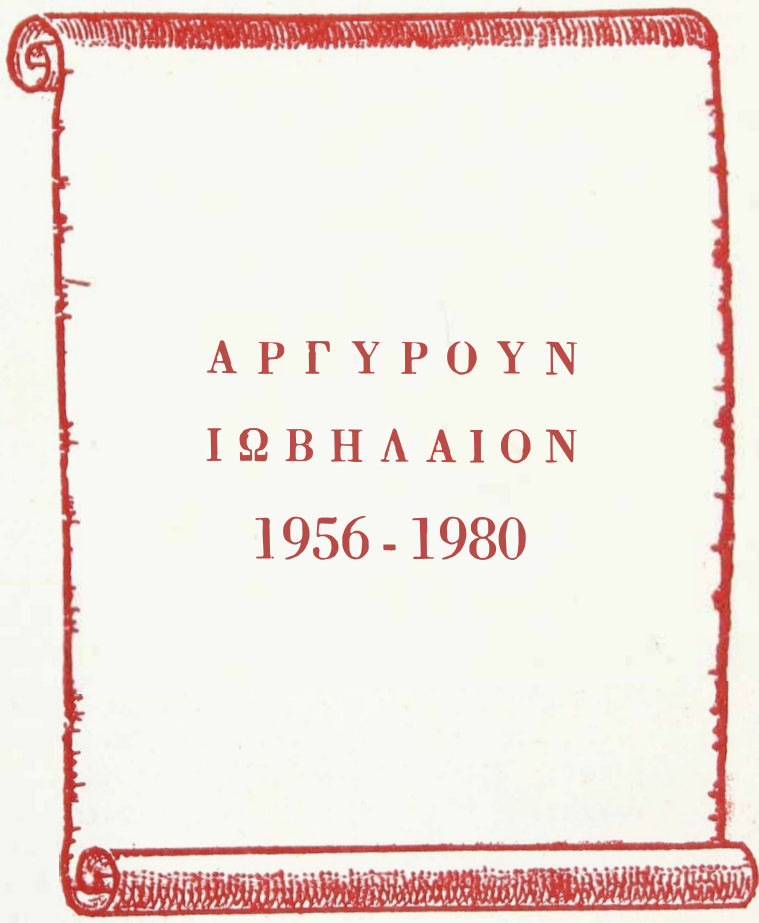

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

ΑΡΓΥΡΟΥΝ
ΙΩΒΗΛΑΙΟΝ
1956 - 1980

ΕΤΟΣ 25ov

ΤΕΥΧΟΣ 137

ΜΑΡΤΙΟΣ — ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1980

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ» (Δραγατσανίου 6)

Τηλέφ. 3246-837

H. P. Blavatsky	Τὸ κλειδί τῆς Θεοσοφίας	200
»	Ἡ φωνὴ τῆς σιγῆς. — Τὰ πρῶτα βήματα στὸν Ἀποκρυφισμὸ	100
C. Leadbeater	Σ' ἐκείνους ποὺ πενθοῦν	20
Besant - Leadbeater	Ἡ Ἀτραπὸς τοῦ Ἀποκρυφισμοῦ	200
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρὸς τὴν Πραγματικότητα	50
»	Αἱ βαθύτεραι ὄψεις τῆς Ζωῆς	50
»	Εἰς ἀναζήτησιν τῆς Σοφίας	80
Ed. Arnold	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας	80
Irving S. Cooper	Ἡ Μετενσάρκωσις	100
Αν. Besant:	Ἡ ἀπόκρυφη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου	100
Vivekananda	Κάρμα — Γιόγκα	100
J.J. van der Leeuw	Θεοὶ σὲ ἐξορία	40
Βενετοῦ — Ἰλσρίωνος	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	50
Krishnamurti	Βλέπε στὴν γ' σελίδα τοῦ ἔξωφύλλου.	
Ἄντ. Ἀδριανοπούλῳ	Ἀρχαῖοι Ἑλληνας φιλόσοφοι	250
»	Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ Ζωὴ	200
»	Οἱ Νόμοι τῆς Ζωῆς	150
Ἰω. Βασιλῆ	Τὸ Σημειωματάριο ἐνὸς Μύστου	250
»	Τὰ φυσικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου	100
Κ. Μελισσαροπούλῳ	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς ἄδ. 50, δεμ. 100	
»	Μελετήματα ἄδ. 150, δεμ. 200	
»	Ἐισαγωγὴ στὴ Θεοσοφία ἄδ. 150, δεμ. 200	
»	ΜΗΤΙΣ (Τὸ βιβλίον τῆς σοφίας) δεμ. 200	
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας Α' ἄδ. 150, δεμ. 200	
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας Β!	150
»	Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὸν Κρισναμούρτι	150
»	Ὁ Ἰησοῦς	100
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)	50
»	«Ἀγνώστῳ Θεῷ»	20
»	Πέντε Τεκτονικαὶ Ὁμιλίαι εἰς Α'	40
»	Μεγάλαι πράξεις στὴν ἱστορία τῶν Ἑλλήνων	250
Πίναξ	Αἰώνιος Δείπνος	30
«ΙΛΙΣΟΣ»	Ἐπιλογὴ 1956 - 58, 1959 - 61, 1962 - 65, ἐκάστη χρυσ. 250	
	Διὰ τοὺς συνδρομητὰς ἐσωτερικοῦ τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ»	200
Περιοδικὸν «ΙΛΙΣΟΣ»,	Τόμοι χαρτόδετοι 1971 - 76, ἕκαστος	150
	Τόμοι χαρτόδετοι 1977 - 79 »	200

Ἄποστέλλετε τὸ ἀντίτιμον διὰ νὰ τὰ λάβετε ταχυδρομικῶς.

Αἱ ἀποστολαὶ ἐπὶ ἀντικαταβολῇ ἐπιβαρύνονται μὲ δαοχμάς 100

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 50

ΣΥΝΔΡΟΜΗ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 200. Ἐθελοντικῶς Δρχ. 300
Ἐξωτερ. 300, Ἄεροπ. 500

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμῶνος), ΑΘΗΝΑΙ - 122
Τηλ. 32.46.837

Διευθυντής ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἐπιμελητής ὅλης ΧΡΙΣΤΟΣ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ 25ον ♦ Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1980 ♦ ΤΕΥΧΟΣ 137

△ ΙΕ ΙΗΙ Σ ΙΗΙ

ΠΑΣΧΑ,
Ἀνάσταση τοῦ Πνεύματος
ἀπ' τῶν Παθῶν
τ' ἀπύθμενα, τὰ ὀλοσκότεινα τὰ βάθη:

Ἀνάληψη τ' ἀνθρώπου
σπῶν Ἰδανικῶν τὸν πάμφωτο Ναιό,
ὅπου τελετουργεῖται
τῆς Λευτεριᾶς του ἡ Γιορτή,
τὸ ξαναγύριμά του στὴ Θεϊκὴ Ἀγκάλη:

Κτύπα τὰ σήμαντρά Σου
καὶ σπῶν Ἑλλήνων τῆς Κύπρου τὶς καρδιές.
Νὰ τὶς δονήσει τῆς Ἀνάστασης συναγεμῶς.
Μέσα τους νὰ κυλήσει
πύρρινος ποταμὸς τοῦ Λυτρωμοῦ ὁ πόθος.
Νὰ λυτρωθοῦν ἀπ' τῆς Σκλαβιάς τὰ Τάρταρα
ὅπου τοὺς ἔχουν ρίξει
τῆς Λευτεριᾶς οἱ Δήμοι.

Ἀπὸ τὴν Ἅγια Πύλη Σου,
ὅταν θὰ φωνάξεις στοὺς Πιστοὺς

«ΔΕΥΤΕ ΛΑΒΕΤΕ ΦΩΣ»,
μ' δλόφωτη τή λαμπάδα τους
στῆς Λύτρωσης νά τρέξουνε τὸ δρόμο.

Γρήγορα

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ ἐν χορῶ νά ψάλλουνε
στῆς Λευτεριάς τῆς Κύπρου
τ' Ἀναστάσιμο τὸ Πανηγύρι:

ΠΙΑΣΧΑ,

Θεϊκὸ ἀγκάλιασμα τ' ἀνθρώπου
εἰσάκουσε τοῦ πόνου μας τὴ ΔΕΗΣΗ.

Λευκωσία, Κώστας καὶ Ἰομήνη ΤΣΕΛΛΟΥ

Π Ρ Ο Σ Φ Ο Ρ Α

Ρόδο βουτηγμένο στ' ἄλικό του αἷμα,
σ' ἱερὴ ἀνάταση, πάθος καὶ θανή,
μὲ πληγὴ νά μοιάζει στὸ σπασμένο κλῶνο,
προσφορά πορφύρινη σ' ἄκραντο πανί,

στὸ νοῦ κάτι φέρνει τραγικὰ μεγάλο:
τὴν πληγὴ - καρδιά τ' Ἀδελφοῦ Χριστοῦ,
προσφορά σὰ πλῆθη πάν' ἀπ' τὸ σταυρό Του
μὲ μιὰ καλωσύνη πέρα ἀπ' τοῦ Θεοῦ...

Εὔφη Λαγοπούλου - Ἀποστολίδου

ΑΙΜΙΛΙΑ ΙΒΟΥ

Ο ΑΙΩΝΙΟΣ ΜΕΣΣΙΑΣ

Θάρθει ὁ Κάλκι
 ἀπ' τὸ σπλάχνο ἑνὸς ἄκραντου Ἥλιου φερμένος·
 Ἄβατὰρ φλογερὸ μιᾶς ἀγρύπνιας
 πὺν σκιρτάει βαθειὰ ὄνειρευόμενη
 μὲς στὴ μήτρα τοῦ Χρόνου.
 Μέσα ἀπ' τοὺς αἰθέρες θάρθῃ
 καβαλλάρης λαμπερὸς
 ἀπὸ φῶς σαρκωμένος κι' αἰθέρα
 πάνω σ' ἓνα ἄσπρο ἄτι
 φτερωτὸ καὶ νοῆμον
 πὺν θὰ τ' ὀδηγεῖ μυστικὰ μὲ τὴ σκέψη.
 Μὲ τὰ πόδια σκληρὰ περιουσιμένα
 στὰ νερὰ τῆς μεγάλης Ἀπάρνησης
 στὰ νερὰ τῆς μεγάλης Συμπόνιας
 καθὼς θὰ κλειστῇ μὲς στὴ φάτνη τῆς σάρκας
 — θεῖο βρέφος —
 θὰ χτυπήσει καμπάνα οὐράνια στὸ στέρνο
 τῆς γῆς.

Γύρω ἀπ' τῆς καρδιάς του τὸν ἔκθαμβο κάλυκα
 τὸν ἀνθισμένο μὲ μυστικὴ φλόγα λωτὸ
 θὰ συναχθοῦν ξανά οἱ καρδιές μας.
 Μὲ ἴχους καινούργιους ν' ἀφουγκραστοῦν τὸ σκοπὸ
 τῆς αἰώνιας ἀγάπης.
 Μὲ λόγια καινούργια νὰ διδαχτοῦν τὸ μάθημα
 τῆς αἰώνιας Ἀγάπης
 Τὴν ἐντολή του τὴν καινὴ, τὴν ἀγέννητη
 τὴ σταυρωμένη μὲς στοὺς αἰῶνες κι' ἀλύτρωτη
 νὰ μεταλάβουν — σάρκα ἀπ' τὴ σάρκα
 καὶ αἷμα μέσα ἀπ' τὸ αἷμα του.

Θάρθει ὁ Κάλκι
 Ἄβατὰρ φλογερὸ τῆς Ἀγάπης
 ὁ αἰώνιος Μεσσίας
 ὁ αἰώνιος Χριστός.

ΛΟΥΛΑ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Π ρ ο β ε υ χ ῆ

Τοῦ Παραμαχάνσα - Γιοκανάντα

(Ἰνδικὴ Γραφή)

Ἡ Ἰνδικὴ Κυβέρνηση πέρυσι τὸν ἐτίμησε μ' ἓνα γραμματόσημο
ποδ κυκλοφόρησε σὲ δυόμισυ ἑκατομμύρια κομμάτια.

Κ ύ ρ ι ε,
Κάνε τὴ σκέψη μου κανάλι
γιὰ νὰ περνᾶ
ἢ δική Σου σκέψη καὶ σοφία.

Κάνε τὰ μάτια μου φακοὺς
γιὰ νὰ βλέπουν
μόνο ὅσα Ἐσὺ ὀρίζεις.

Κάνε τὸ στόμα μου ποτάμι ἀπὸ νέκταρ
γιὰ νὰ δροσίζονται
ὄλες οἱ διψασμένες ψυχές.

Κάνε τὴν καρδιά μου ν' ἀγαπήσει
ὅλα σου τὰ πλάσματα.

Κάνε τὰ χέρια μου νὰ κάνουν
αὐτὸ ποὺ θέλεις Ἐσὺ
καὶ τὰ πόδια μου νὰ πηγαίνουν
μόνο ἐκεῖ ποὺ βρίσκεσαι Ἐσὺ!

Κατόπιν ἐορτῆς

Ὅλα κατόπιν ἐορτῆς συμβαίνουν
κ' ἔρχονται

Ἡ σύννεση, ἡ μεταμέλεια, ὁ γυρισμὸς
σὲ ὅπτι ἀφήσαμε πίσω μας σπαραγμένο.
Σὲ τί ὠφελεῖ τούτη ἢ στόχαση ἀπελπισίας;
Ἄφοῦ γύρω μας στέκουν ἐρείπια,
βουβὰ πρόσωπα, χέρια ἀκίνητα,
χείλη κλειστά. Σὲ τί ὠφελεῖ,
ὅταν κατόπιν ἐορτῆς γονατίζουμε στὴ γῆ,
ζητώντας ἔλεος ν' ἀναστήσουμε
ὅσα ἀνεπανόρθωτα κατασγρέψαμε.

Λούλα Δ. Κωνσταντινίδου

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΣΜΟ

Του Γεωργίου Δ. ΚΑΨΩΜΕΝΟΥ

Πρόσφατα εισηγήθηκα σ' ένα κύκλο ανωτέρου επιπέδου μελέτης και έρευνας, τὸ θέμα: «Ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας στὸν σύγχρονο κόσμο».

Καθὼς τὸ θέμα αὐτὸ ἔχει μιὰ κρίσιμη ἐπικαιρότητα, μὲ αὐξημένη μάλιστα αἰχμηρότητα στὶς ἡμέρες μας, ἔκρινα νὰ πλατύνω τοὺς ὀρίζοντες τῆς ἀνακοίνωσης, δίνοντας ἀπὸ τίς ἔγκριτες αὐτὲς στῆλες ἕνα συνοπτικὸ δι' ἄγραμμιμα τοῦ κεντρικοῦ αὐτοῦ θέματος.

Ι. Ἀ ν α γ ν ὠ ρ ι σ η ἔ ν ο :
ὦ ν :

Πρῶτος ὅρος γιὰ μιὰ σωστὴ διαπραγματεύση, εἶναι νὰ θροῦμε τί εἶναι Χριστιανικὴ Ἐκκλησία. Ὑπάρχουν διάφοροι ὀρισμοί. Προτείνω ὡστόσο τὸν τελειότερο τὸν ἐξῆς ὀρισμὸ, πὺ κατὰ τὴ γνῶμη μου μπορεῖ νὰ θρεῖ πακανθρώπινες ἀπηχῆσεις:

Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, εἶναι ἔνωση καὶ συστράτευση ἐλευθέρων προσώπων, πὺ ἔχουν μέσα τους τὴ δυναμικότητα τοῦ θεανδρικοῦ χαρακτήρα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Ὅποιος εἶναι τὸ Τέλειο Πρόσωπο στὴν ἀτέλειωτη σειρά τοῦ χρόνου, ἔξω ἀπὸ κάθε

φραγμὸ ἢ περιορισμὸ, πρὶν ἀπ' ὅλους τοὺς αἰῶνες καὶ ὡς τὴ συντέλεια, καὶ ἀκόμη μακρύτερα ἀπ' αὐτήν.

Καθὼς δὲ ἡ Ἐκκλησία ὑπόθεσὶ τῆς ἔχει τὴ θρησκεία, τὸ νοητικὸ μας δλοκλήρωμα ἀπαιτεῖ νὰ δώσουμε καὶ ἕνα ἀνάλογο ὀρισμὸ τῆς θρησκείας, πὺ σημαίνει νὰ θροῦμε τοὺς ὀρίζοντες, στοὺς ὁποίους καλεῖται ν' ἀπλώσει: τὰ φτερά τῆς ἡ Ἐκκλησία.

Τί εἶναι, λοιπὸν θρησκεία;

Θρησκεία, εἶναι: ὁ πόλος πὺ ἔλκει τὸν ἄνθρωπο νὰ ξεπεράσει ὅλα τὰ αἰσθητὰ ὄρια νοήματος, νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ κάθε χωροχρονικὴ ἀναγκαιότητα, νὰ φτερουγίσει: λεύτερος στὰ πέλαγα τῆς αἰωνιότητας, νὰ αὐτοθυθεθεῖ καὶ αὐτοκαλυθεῖ στὴν Πρῶτη δημιουργικὴ καὶ συνεκτικὴ τῶν πάντων Αἰτία καὶ Δύναμη, χωρὶς νὰ χάσει τὴν αὐτοσυνειδησία τῆς προσωπικῆς του ὑπόστασης — τὴ διαίωνα διατήρησὶ τῆς ταυτότητάς του.

Προκύπτει ἀπὸ τοὺς ὀρισμοὺς αὐτοὺς ὅτι, πρωταρχικοὶ ὄροι: τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι: ἡ χειραφεσία, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ὑπέρβαση.

Χειραφεσία, σημαίνει πάλι για ἀποδέσμευση. Ἐλευθερία, σημαίνει συνειδητότητα αὐτοκυριαρχίας καὶ αὐτοπροσδιορισμοῦ. Ὑπέρβαση, σημαίνει διασφάλιση τῆς χειραφεσίας καὶ τῆς ἐλευθερίας στοὺς ὑπερούσιους χώρους τῶν θεῶν πραγματικοτήτων. Μιὰ αἰώνια μεταβάθμιση ὡς τὴν ὕπατη τῆς θεϊότητος κορυφή.

Ἄρωγός στὴν κατανόηση τῶν θέσεων αὐτῶν μᾶς ἔρχεται ὁ Ἰάκωβος, λέγοντάς μας: «Οὐκ οἶδατε, ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἔχθρα τοῦ Θεοῦ ἐστὶ;» (Ἰάκ. δ', 4).

Ἡ δὲ ψυχολογικὴ ἐπιβολὴ τῆς θρησκευτικῆς νοσταλγίας ἐκφράζεται συγκλονιστικὰ στὸς ἐξῆς λόγους τοῦ Παύλου: «Πέπεισμαι ὅτι οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρῖσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν». (Ρωμ. η', 38).

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴ γνώμη νεωτέρων φιλοσόφων, ὀριακὴ εἶναι ἡ σημασία τῆς θρησκείας στὴν πραγμάτωση τῶν παγκόσμιων πεπρωμένων. «Ὅλοι οἱ ἄλλοι καρποὶ τοῦ πνεύματος, ἐπιστήμη, τέχνη, ἠθικὴ, ὅλες οἱ ἐφαρμογές καὶ οἱ θεσμοὶ τῆς ζωῆς, δὲν εἶναι παρὰ προβαθμίδες τῆς μεγάλης προσανάβασης καὶ τῆς κοσμοτελειωτικῆς ἀλλαγῆς, ποὺ ἐπαγγέλλεται καὶ εὐαγγελίζεται ἡ θρησκεία.

Ὁ ὑπαρξιακὸς φιλόσοφος Κίρκενγκααρτ (1813 - 1855) διακρίνει τρεῖς μορφές ζωῆς: τὴν αἰσθητικὴν, τὴν ἠθικὴν, τὴν θρη-

σκευτικὴν. Εἶναι ἐπάλληλες οἱ βαθμίδες, δὲν εἶναι παράλληλες. Ἀνεβαίνοντάς τις ὁ ἄνθρωπος, ὀδεύει πρὸς τὴν τελείωση. Ἡ ὀλοκλήρωση ἔρχεται μὲ τὴν θρησκεία. Ἄν δὲν συμβεῖ αὐτὴ ἡ μεταξίωση, παραμένει δέσμιος στὴ νομικιστικὴ ἀντίληψη ζωῆς. Λεῖπει καὶ ἡ χειραφεσία καὶ ἡ ἐλευθερία.

Ὁ Σλαϊερμάχερ (1763 - 1834) τονίζει ὅτι ἡ θρησκεία δὲν εἶναι οὔτε νόηση, οὔτε πράξη, ἀλλὰ ἐποπτεία - ἄμεση ἐσωτερικὴ γνώση, καὶ συναίσθημα. Σ' αὐτὴ τὴν ἐποπτεία, πραγματώνεται ἡ συνείδηση, ὅτι ὅλα τὰ ὄντα ἔχουν συνάρτηση καὶ ἐνότητα μὲ τὸ ἄπειρο σύμπαν.

Ὁ Σέλλιγγ (1775 - 1854) πρεσβεύει ὅτι, ὁ κόσμος τῶν φαινομένων εἶναι ἐκπτώση, ἐξαχρείωση τοῦ Θεοῦ. Σκοπὸς δὲ τοῦ κόσμου εἶναι: νὰ ἐπανέλθει ἐξελικτικὰ στὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Σπένσερ (1820 - 1903) δέχεται ὅτι οἱ αἰτίες τῶν φαινομένων, ἡ οὐσία τοῦ κόσμου καὶ τὸ ἀπόλυτο, δὲν εἶναι προσιτὰ στὴν ἀνθρώπινη νόηση ἀνήκουν στὴν περιοχὴ τῆς θρησκείας.

Ὁ Κουζέν (1792 - 1867) ἐκδέχεται τὸ ἀληθές, τὸ ἀγαθὸ καὶ τὸ ὠραῖο, ὡς ἀποκαλύψεις τοῦ ἀρχίφωτου ὄντος - τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Τζαίημς (1842 - 1910) ἀνάγει τὴν θρησκευτικὴν πίστη στὶς πηγές τῆς ἐσωτερικῆς ἐμπειρίας, ἡ ὁποία μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ ἐσωτερικὸς μᾶς κόσμος βρίσκεται σὲ ἀδιάκοπη ἐπαφὴ μὲ ἀνεξιχνίαστες, ἀλλὰ πραγματικὲς δυνάμεις.

ΙΙ. Διὰ πιστώσεις

1. Ἐρωτᾶται, πολιτεύεται ἡ

Ἐκκλησία μέσα στό κλίμα, πού προσδιορίζουν οἱ παραπάνω θέσεις; Ἀδίστακτη εἶναι ἡ ἀπάντηση: Ὁχι!

Ἦταν φυσικό στό στάδιο νά συμπαραταχθοῦν οἱ ἀξίες στό ξεκίνημα: αἰσθητική, ἠθική, θρησκευτική. Ἡ νομοτέλεια ὁμως τοῦ ἀθλήματος ὄριζε μιὰ ἀπ' ὅλες νά νικήσει. Κατ' ἀτυχία τοῦ ἀνθρώπου στό ἄθλημα, πού δέν τέλειωσε ὁμως ἀκόμη, προπορεύεται ἡ ἠθικιστική καί νομικιστική ἀντίληψη ζωῆς. Ἡ τυπικότητα τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας στραγγάλισε ἀπό τὰ πρῶτα βήματα τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς χυμούς τῆς θεϊκῆς ἐλευθερίας, πού ἦσαν δοσμένοι νά φλογίζουν τὰ στήθη τῆς.

Μάταια ὁ Χριστός μέ τήν Ἀνάστασή Του προκήρυξε τήν ἀνατροπή τῆς φυσικῆς καί νομικῆς τάξης τοῦ κόσμου! Μάταια σαλπίζει ὁ Παῦλος δια μέσου τῶν αἰῶνων: «Τῇ ἐλευθερίᾳ ἣ Χριστός ἡμᾶς ἠλευθέρωσε στήχετε, καί μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε». (Γαλ. ε', 1).

2. Τὰ σημεῖα τῶν καίρων: Παρήγορα εἶναι: ὡστόσο τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν!

Ὅλες οἱ ἐλπίδες πού στηρίχτηκαν σέ ἐπίχρονες ἀξίες συντρίβονται. ἡ μιὰ πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀπὸ τὴ δύναμη τῶν πραγμάτων. Οὔτε ἡ Ἐπιστήμη, οὔτε ἡ Τέχνη, οὔτε ἡ Ἠθική, οὔτε οἱ κοινωνικοὶ καί πολιτικοὶ θεσμοὶ μᾶς ἐγγυοῦνται: γιὰ τὴ διαωνία διέξοδο

Μοναδικὴ κιωτὸς παραμένει ἡ αὐτόφυτη καί ἀρχέτυπη καί

ὑπερούσια θρησκευτικὴ πνοή, ἡ μιὰ καί ἐνιαία σὲ πανανθρώπινες διαστάσεις, ἡ ἔξω ἀπὸ νοσηριαρχικὲς καί ἐπίχρονες διανοθεύσεις καί ἄλλα φυλετικά ἢ γλωσσικά στίγματα. Ἡ μόνη κοσμογονικὴ δύναμη!

Γιὰ ὕστατη ἴσως φορὰ παραμένει ἡ πόρτα ἀνοιχτὴ καί γιὰ τὴ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία - ἐνωοῦ τὴν καθιερωμένη στὴ ροὴ τῆς ἱστορίας.

III. Δυνατὲς λύσεις:

1. Ἀναθεώρηση καί ἀνακαίνιση ὄλων τῶν δομῶν τῆς Ἐκκλησίας, πνευματικῶν, νομοκανονικῶν, διοικητικῶν, λειτουργικῶν, οἰκονομικῶν κλπ.

2. Κατάργηση κάθε συμμαχίας ἢ συνοδοιπορίας μὲ ἐγκόσμιες δυνάμεις. Χωρεῖ μόνον ἀνοχὴ καί ἀναχμονὴ «ἄχρι καιροῦ».

3. Τέλειος καί ὀριστικὸς χωρισμὸς ἀπὸ τὶς Πολιτείες, πού ἡ ἀποστολὴ τοὺς διενεργεῖται κάτω ἀπὸ πολὺμορφες ἀναγκαιότητες.

4. Ἀπόρριψη τῶν ἀργυρίων, πού καταβάλλει ἡ Πολιτεία στὸν Κλῆρο, κάνοντάς τοὺς μισθωτοὺς τῆς, ὑποχρεωμένους νὰ τὴν ὑπηρετοῦν.

5. Παράκρυψη στὸν πόνο τῶν λαϊκῶν μαζῶν, γιὰ τὴν ἐκτόνωση τῆς ἀπελπισίας, πού θρυμματίζει τὰ φτερά τῶν ψυχῶν. Συμπαραστάση στὸν κάθε δυναστευόμενο.

6. Ἀποκήρυξη τῆς μισαλλοδοξίας καί τοῦ φανατισμοῦ, σὰν στοιχείων πού συμπνίγουν καί καταδουλώνουν τὶς ψυχές.

7. Ἀλληλεγγυότητα μὲ ὅλες τὶς θρησκείες σὰν ὁμόλογες δυνάμεις στὶς διεργασίες τῶν πανανθρώπινων πεπρωμένων.

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ ΕΙΝΑΙ ΓΕΛΑΣΤΟ

(Συνειδησιακοί διάλογοι)

- Μιά φωνή : "Όταν μένουν τὰ σπίτια μας άκατοικητα, νὰ τὰ γκρεμίζει ὁ καιρὸς καὶ ἡ βροχὴ.
- "Άλλη φωνή : Νὰ κατεβαίνει ἀπὸ τὴν καπνοδόχον ἕνας ἄνεμος ἀδιάφορος καὶ νὰ βλέπη τὸ ρολοὶ σταματημένο σὲ μιὰν ὥρα ἐπίσης ἀδιάφορη.
- "Άλλη φωνή : Πόσα δάχτυλα νὰ κούρντισαν τὸ ρολοὶ αὐτό, πόσα χέρια θὰ τὸ πήραν, ποὺ τώρα ἔχουν κυριολεκτικὰ σαπίσει κάτω ἀπὸ τὸ χῶμα, χωρὶς νὰ ἔχουν καμιὰν οὐσίαν, οὔτε γιὰ νὰ πλάσουν ἐνὸς λουλουδιοῦ τὸ γέλιο.
- "Άλλη φωνή : Κι εἶναι κι αὐτὰ τὰ προσωπεῖα κρεμασμένα στὴν κατάλληλὴ τους θέση, χαλασμένα.
- "Άλλη φωνή : Τὸ πτῶμα μου ταξίδευε τριάντα μέρες ἀπὸ τὴν Κρήτη γιὰ νὰ φτάσει στ' ἄκρογιάλια τῆς Μέρσα - Ματρούχ.
- "Άλλη φωνή : Τὸ πτῶμα μου κοιμήθηκε στὴν αἴθουσα τῶν διαλέξεων πάνω στὸ σηκωμένο πλοῖο τοῦ βυθοῦ.
- "Άλλη φωνή : Εἶναι γελαστὰ τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδας σας;
- "Άλλη φωνή : Θέλω νὰ ἴναι γελαστὰ τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδας μου. Τὰ διαλείμματά τους νὰ μὴν τὰ σηκώνουμε με τὶς δόμβες τῶν ἀεροπλάνων μας.
- "Άλλη φωνή : Ἐγὼ δὲν ἤμποροῦσα νὰ ἡσυχάσω, γιὰτὶ κάθε μέρα ἔβλεπα ἕνα ξύλινο, ξύλινο, ξύλινο σχολεῖο καθὼς κατέβαινα κάθε πρωὶ μὲ τῆς γραμμῆς τὸ λεωφορεῖο.
- "Άλλη φωνή : Ζούσαμε σ' ἕνα ἀκατάστατο σκοτάδι.
- "Άλλη φωνή : Πρόχειρα ὄλα καὶ τὰ μαθήματά μας καὶ τὰ σχολεῖα.

- “Αλλη φωνή : Χωρίς κανένα βάθος μιλούσαμε, χωρίς καμιά αγάπη.
- “Αλλη φωνή : Κάθε μέρα, τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια.
- “Αλλη φωνή : Χωρίς ν’ ἀναφέρουμε ποτὲ τὴν ὀμορφιὰ τῶν Αἰωνίων πραγμάτων, χωρίς νὰ δίνουμε ποτὲ τὴ χαρούμενη κάθε μέρα, τὴν καινούρια γνώση.
- Φωνὴ στὸ βάθος : Μὴν ἐγκαταλείπετε τὸ παιδί. Σεβαστεῖτε τὰ παιδιά.
- “Αλλη φωνὴ τοῦ βάθους : Φωτίστε τὰ παιδιά, φωτίζετε τὰ παιδιά, μὴν τὰ φανατίζετε καὶ φουρτουιάζουν τὴν ὥρα ποὺ δὲν πρέπει.
- “Αλλη φωνὴ στὸ βάθος : Χαρούμενα νὰ τ’ ἀφήσετε νὰ τὰ βοηθήσετε νὰ γίνουν καὶ γελαστά σὰν τὸν ἥλιο τῆς πατρίδας, σὰν τὰ μυρμήγκια ἐργατικὰ τοῦ θέρους τους τὴν ἀκμαίαν ὥρα, πιστεύοντας στὸ μέτρο,
- “Αλλη φωνὴ στὸ βάθος : Προσβεύοντας τὸ μέτρο καὶ τὴ χρυσὴ τὴν ἁρμονία του.
- Μεγάλη φωνὴ στὸ βάθος : Γιατί δὲν τελειώνουν ποτὲ τὰ Σύμπαντα, δὲν τελειώνει ποτὲ πραγματικὰ κανένας οὐρανός, κάθε οὐρανός ἔχει ἕναν ἄλλο δικό του οὐρανό. Κι ὁ κάθε ἥλιος περιστρέφεται στρατιωτικὰ πειθαρχικὰ γύρω ἀπὸ ἕναν ἄλλο ἥλιο κεντρικό του, γιὰ νὰ ἔναι, γιὰ νὰ κυριαρχεῖ μιὰ ἐλευθερία ἀκριβῆς, γεμάτη μουσικὴ καὶ θάρρος.

ΤΑ ΕΠΙΠΛΑ

- Μιά φωνή : Κάθε μέρα μεταφέρουμε καὶ τοποθετοῦμε μέσα στὰ δωμάτιά μας, ἔπιπλα, ἔπιπλα, ἔπιπλα.
- “Αλλη φωνή : Διάφορα ἔπιπλα καὶ καθίσματα, μικρὰ καὶ μεγάλα καθίσματα, γιὰ νὰ καθίσουν οἱ ἀναμενόμενοι ἐπισκέπτες καὶ θήματα ρητόρων γιὰ νὰ ἀνέλθει ἕνας προσκεκλημένος ρήτορας νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν λόγο του.
- “Αλλη φωνή : Κι ἐμεῖς μιλοῦμε πάντοτε σ’ ἄδεια καθίσματα.
- “Αλλη φωνή : Στοιδιάζουμε συνέχεια συρτάρια καὶ κομοδίνα κι ἔπιπλα ποικίλα.
- “Αλλη φωνή : Τοποθετοῦμε συνέχεια καθρέφτη ἐμπρός, πίσω, δεξιὰ, ἀριστερά, παντοῦ, γιὰ νὰ πολλαπλασιάσουμε τὰ εἶδωλα τῶν ἐπίπλων,

Όταν κάποτε σταματούμε νά κουβαλούμε τὰ ἐπιπλά ἀπὸ τὰ ἐπιπλοποιεῖα, μὲ τὸν ἀναβατήρα τῆς πολυκατοικίας, γιατί κι ἐμεῖς ἀνάμεσά τους πιά δὲ χωροῦμε.

- Ἄλλη φωνή : Τότε κοιτοῦμε τὰ εἰδωλά καὶ τὰ παίρνομε γιὰ πραγματικά, γιὰ τὸ ἴδιο ποῦ δείχνουν· μόνο ποῦ τὰ ξεχωρίζει μιὰ κατάλληλη ἀφή καὶ τίποτε ἄλλο, μιὰ κατάλληλη ἀφή καὶ τίποτε ἄλλο.
- Ἄλλη φωνή : Μόνο μιὰ κατάλληλη, κατάλληλη ἀφή καὶ τίποτε ἄλλο, καὶ τίποτε ἄλλο.
- Ἄλλη φωνή : Μὰ κι ἐμεῖς δὲ χωράμε μέσα σ' αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ τὰ εἰδωλά τους, γιατί γεμίσαμε ἀπὸ τραπέζια κι ἐρμάρια καὶ καθρέφτες· νὰ εἰδωλά τῶν πραγμάτων, νὰ φωνάζουν γιὰ νὰ σημειώνουμε τὰ σημεία τῆς παρουσίας τους.
- Μιά φωνή : Στὸ τέλος, καταλήγομε νὰ μὴν μποροῦμε νὰ κινηθοῦμε· κι ἔτσι σωπαίνουν ἀναγκαστικά τὰ βήματά μας, ἔτσι σωπαίνουν.
- Φωνὴ στὸ βάθος : Μὰ ἐμεῖς θέλομε νὰ περπατήσουμε, θέλομε νὰ περπατήσουμε, ν' ἀκούσουμε τὸ στεγνό μας βῆμα στὶς σκάλες. Θέλομε νὰ περπατήσουμε!
- Μιά φωνή : Θέλομε νὰ πᾶμε στὸ δάσος, ὅπου τὸ πτηνὸ τὸ μενάλο ζυγιάζει τὸ σίγουρο φτερό του
- Ἦχώ στὸ βάθος : Θέλομε νὰ πᾶμε στὴν ἐξοχὴ ν' ἀκούσουμε τώρα τοῦ κούκου τῆ φωνή.
- Φωνὴ στὸ βάθος : Τὸ στεγνό μας βῆμα θέλομε ν' ἀκούσουμε.
- Ἦχώ στὸ βάθος : Τὰ στεγνά μας βήματα θέλομε ν' ἀκούσουμε.
- Φωνὴ στὸ βάθος : Ν' ἀνοίξουμε καὶ νὰ κλείσουμε τὶς θύρες.
- Φωνὴ τοῦ βάθους : Ν' ἀκούσουμε τὴν κάθε κλειδαριὰ νὰ γυρίζει τὸ κλειδί της.
- στὸ βάθος : Κατοικηθήκαμε ἀπὸ τόσα ἐπιπλά, ποῦ καμιά κίνησή μας δὲν μπορεῖ νὰ κινηθεῖ.
- Φωνὴ στὸ βάθος : Ἔτσι, γεμίζομε ἀπὸ καθήκοντα καὶ δικαιώματα, ὅπως μὲ τὰ ἐπιπλά μας τὰ βαριά.
- Μιά φωνή : Γιατί ζυπνοῦμε καὶ πνιγόμαστε μέσα στὰ βαριά μας τὰ καθήκοντα, τ' ἄχρηστά μας τὰ καθήκοντα, μέσα στὰ βαριά μας δικαιώματα, τ' ἄχρηστά μας δικαιώματα, ποῦ τὴν ἐλευθερία μας μᾶς δένουνε, μᾶς δένουν!

ΣΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ

ΠΤΩΜΑ «έξω γηίνου» κάπου στη Σοβιετική Ένωση;

Στό γαλλικό περιοδικό «ΙΣΤΟΡΙΑ», έδημοσιεύθη άρθρο του Σαρλ Γκαρώ περί έμφανίσεως «ίπταμένων δίσκων» στη Σοβιετική Ένωση, περί πτώσεως ενός «δίσκου» και θανάτου ενός

έκ των έπιβατών του, τó πτώμα του οποίου — όντος του Διαστήματος — κατέχουν ήδη αί Άρχαι!

Η ιστορία άρχισε με την αφήγηση ενός 12ετούς μαθητού, του Ίγκορ Βόλοβιτς, ó οποίος, πηγαινόντας στό σχολείο και εύρισχόμενος σε απόσταση δύο περίπου χιλιομέτρων από τó σπίτι του, άντελήφθη κοντά στη λίμνη Ρύζλ, ένα ίπτάμενο άντικείμενο στρογγυλού σχήματος και πλακέ σαν γαλέτα. Τó άντικείμενο ήταν φωτεινό και χαμήλωνε διαρκώς πρós τή λίμνη. Κάποια στιγμή, είδε κάτι γκρίζες σιλουέττες νά πηδούν από τó παράξενο αυτό σκάφος, και από ύψος πολλών μέτρων, πάνω στό έδαφος ή στό νερό, δέν μπορεί νά πη με άκρίθεια. Αυτό τον εξέπληξε, γιατί όπως είπε, «συνήθως οί πιλότοι δέν πηδάνε από τó άεροπλάνο όταν αυτό θρίσκει: έν πτήσει».

Κατόπιν σχετικού δημοσιεύματος τής έθνομαθιακής έφημερίδας τής Τασκένδης, έμφανίσθηκαν και άλλοι αυτόπται μάρτυρες για τó παράξενο φαινόμενο. Τόν Ιούλιο του 1974, έδημοσιεύθη ένα άνυπόγραφο άρθρο στό έπίσημο δελτίο τής Ακαδημίας των Έπιστημών του Ούζμπεκιστάν, όπου άνεγράφετο ό: ή χωροφυλακή είχε άνακαλύψει ένα

πτῶμα, στο σημείο που είχε υποδείξει ένας από τους μάρτυρες, ο ψαράς Βασίλη Ρέβιτς — το πτώμα «ένος ὄντος», έτσι ἀόριστα ἀνεγράφετο.

«Τὸ ὄν — ἔλεγε ἡ ἀναικόινωσις — τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι παιδί, δὲν ἔχει ὕψος πάνω ἀπὸ 1,34 μέτρα. Ἐξωτερικὰ παρουσιάζει μερικές διαφορὲς μὲ ἓνα κανονικὸ ἄνθρωπο ἂν ἐξαίρεση κανεῖς τὸ γεγονός, ὅτι δὲν ἔχει αὐτιά καὶ ὅτι ἡ κοιλία του εἶναι ὑπερβολικὰ προτεταμένη, πράγμα πρὸς ἴσως, νὰ ὀφείλεται στὸ γεγονός ὅτι, παρῆμενε μεγάλο χρονικὸ διάστημα μέσα στὸ νερὸ τῆς λίμνης. Παρ' ὅλ' αὐτά, δὲν παρουσίαζε κανένα ἴχνη ἀποσυνθέσεως, πρᾶγμα πολὺ παράξενο, γιατί τὸ δέρμα του εἶναι γκριζό, ὅταν νὰ εἶχε παραμείνει πολὺ μέσα στὸ νερό. Οἱ ἱατρικὲς ἐξετάσεις καὶ ἡ αὐτοψία, δὲν ἔχουν ὀλοκληρωθῆ, ἀκόμα, ἐπομένως, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίζουμε γιατί, τὸ δέρμα εἶχε πάρει αὐτὸ τὸ φαιδὸ χρῶμα, χωρὶς ταυτόχρονα νὰ ὑπάρ-

χει ὀπαιαδήποτε ἄλλη ἔνδειξις ἀποσυνθέσεως. Τέτοιο φαινόμενο δὲν ἔχει παρατηρηθῆ ἄλλη φορά, σὲ πτώμα πνιγμένου.

Ἐπιπλέον, τὸ ὄν ἔχει τόσο μικρὸ ὕψος καὶ καθόλου αὐτιά, ἔγινε τὸ ἀντικείμενο νέας ἐρεῦνης στὴν περιοχὴ. Κανένας ὅμως, δὲν ἐγνώριζε ἓναν ἄνθρωπο μὲ τόσο μικρὸ ὕψος, οὔτε κανένας εἶχε χάσει τὰ αὐτιά του σὲ ἀτύχημα, ἢ ἀπὸ κάποια ἀσθένεια, ἢ ἐγχειρήσι. Δὲν ἐπρόκειτο, λοιπόν, γιὰ κάτοικο τῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης, ἢ τῆς γύρω περιοχῆς».

Τίποτε ἄλλο δὲν ἐδημιουργεῖται σχετικὰ..

Κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦ ἀρθροῦ τῆς «Ἱστορίας», ἐπεβλήθη ἀπὸ τὰς Ἀρχὰς «πλήρης συσχότισις».

Ἡ ἱστορία κεῖται στὰ ὄρια τῆς φαντασίας. Πάντως, πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸν ἀστεϊσμὸ τοῦ Γκρομύκο, ὁ ὁποῖος, τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1950, εἶχε δηλώσει ἀπὸ τὸ βῆμα τοῦ Ο.Η.Ε. ὅτι ὑπάρχουν δύο ξεγγῆ-

σεις γὰ τὸς λεγομένους «ἵπτα-
μένους δίσκους»: 1) "Ὅτι οἱ
Ἕλληνες ἐξάγουν στὴν Ἀμερικὴ
πολύ... οὐίσκου καὶ ὑπὸ τὴν ἐ-
πήρεια τοῦ ποτοῦ, οἱ Ἀμερικανοὶ
βλέπουν δίσκους. 2) "Ὅτι ἐν ὄ-
ψει τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων,
κάποιος Ρῶσος προπονεῖται στὴ
δισκαβολία, μὰ δὲν ξέρεει τὴ δύ-
ναμή του!

Ὁ Ραδιοσταθμὸς τῆς Μόσχας
εἶχε μεταδώσει στὶς 7 Δεκεμβρί-
ου 1963: «Οἱ ἱστορίες περὶ ἵπτα-
μένων δίσκων εἶναι κατασκευά-
σματα τῶν δυτικῶν πολεμοκαπή-
λων, μὲ σκοπὸ τὴν ψήφιση τῶν
διογκωμένων πολεμικῶν προῦπο-
λογισμῶν».

Ἡ «Πράβδα» ἔγραφε στὶς 8
Ἰανουαρίου 1961: «Ὅσοι πολί-
τες τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως δι-
ηγοῦνται πὼς εἶδαν ἵπταμένους
δίσκους, εἶναι βλάκες ἢ ψευταρά-
δες».

"Ὅμως, μετὰ τὸν τερματισμὸ
τοῦ «ψυχροῦ πολέμου», ἄρχισε
ἀνταλλαγὴ πληροφοριῶν μετα-
ξὺ Η.Π.Α. καὶ Ε.Σ.Σ.Δ., μὲ ἀ-
ποτέλεσμα, νὰ δημοσιευθῆ στὸ ἐ-
πιστημονικὸ περιοδικὸ «Ζιμένα»
(Ἀλλαγὴ φρουρᾶς) τοῦ Ἀστρο-
ναυτικοῦ Ἰνστιτούτου Μόσχας.

ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ Γκαζύρι
Ζίγκελ, ὁ ὁποῖος ζητοῦσε διεθνή
συναργασία γιὰ τὴν μελέτη τῶν
Α.Τ.Ι.Α. (Ἀγνώστου Ταυτότη-
τος Ἰπτάμενα Ἀντικείμενα).
"Ὡστε ὑπάρχει «θέμα» πρὸς μελέ-
την.

Ἄλλὰ, μελέτης μακρὰν τῆς
δημοσιότητος.

—Ὡστόσο, ὁ καθηγητὴς Ζίγκελ
ἀποκαλύπτει στοιχεῖα μὴ δημοσι-
ευθέντα στὴν Ἀμερικὴ:

—"Ὅτι διεπιστώθη ταχύτης τῶν
Α.Τ.Ι.Α. 72.000 χιλιομέτρων τὴν
ᾠρα. Ἴσως ἐπιτυχάνεται μὲ τὴν
δημιουργία στρώματος ἰονισμένου
ἀέρος.

—"Ὅτι εἶναι μήκους 80 μ. καὶ
ἔχουν μηχανὴ 80 μ.

—"Ὅτι, κατὰ τὴν γνώμη πολ-
λῶν ἐπιστημόνων, ἐπιβάται εἶναι:
ἐξωγήινοι, «ἀνθρωποειδεῖς», ὕ-
ψους γύρω στὸ ἓνα μέτρο, δύσ-
μορφοι (μεγάλου κεφάλι, πλατεῖς
ὄμμοι, μικρὰ πόδια), ἀλλὰ καὶ
γίγαντες ὕψους τριῶν μέτρων
(σὰν τὸν θρυλικὸ «χιονάνθρωπο»
τῶν Ἰμαλαΐων)....

Ἄλλὰ ὁ Ζίγκελ δὲν ἔλαβε «θέ-
ση». Ἀνέφερε, ἀπλῶς, τί φρο-
νοῦν οἱ Ἀμερικανοί. Στὰ σοβαρὰ
ἢ ὄχι, εἶναι ἄλλη ἱστορία...

Ἐπιλογὴ Α' 1956 — 1958

» Β' 1959 — 1961

» Γ' 1962 — 1965

Ἐκαστος τόμος χρυσόδετος

Δρχ. 250

Γιὰ τοὺς συνδρομητὲς τοῦ ΙΔΙΣΟΥ

Δρχ. 200

Ὁ Ἀριστοτέλης ὡς Βιολόγος

Τοῦ

Κώστα ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ

(Λευκωσία)

Ὁ Ἀριστοτέλης ἦτο ὁ τελειω-
τῆς τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας.
Εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν, μετέβη εἰς
Ἀθήνας καὶ ἐμαθήτευσε παρὰ
τῷ Πλάτωνι. μέχρι τοῦ θανάτου
τοῦ διδασκάλου. Ἦτο ἓνας ἀπὸ
τοὺς πρώτους καὶ ἀναμφίβολα ἀ-
πὸ τοὺς Μεγάλους Βιολόγους με-
ταξὺ τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων, δι-
καίως δὲ ὑπὸ πολλῶν θεωρεῖται
Πατὴρ τῆς Βιολογίας. Ἡ ἐργα-
σία του σχετικὰ μὲ τὴν Φύσιν,
τὰς ἰδιότητας καὶ τὰ χαρακτηρι-
στικά τῶν ζῶων καὶ τῶν φυτῶν,
μας δεικνύουν τὴν σταδιακὴν ἀ-
νάπτυξιν τῆς Βιολογίας.

Ὁ Ἀριστοτέλης προωρίζετο
ὑπὸ τῆς μητρὸς του Φαιστιάδος,
μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του,
Νικαμάχου, νὰ ἀκολουθήσει τὸ
ἐπάγγελμα του (ἦτο ἰατρός τῆς
αὐλῆς τοῦ Ἀμύντα, τοῦ Βασιλέ-
ως τῆς Μακεδονίας). Ἐμαθή-
τευσε κοντὰ στὸν Πλάτωνα ἐπὶ
εἴκοσι ἔτη. Κατὰ τὸ χρονικὸν αὐ-
τὸ διάστημα, ἔγραψε τὰ πρῶτα

συγγράμματά του, ἀναγνωρισθεὶς
ὡς Φιλόσοφος. Ὁ Ἀριστοτέλης,
πιθανῶς ἤλπιζε, νὰ διαδεχθεῖ ὡς
διευθυντῆς τῆς Ἀκαδημίας τὸν
Πλάτωνα, ἀλλὰ μὴ ἐπιτυχῶν τοῦ-
το, ἐγκατέλειψε τὰς Ἀθήνας καὶ
πῆγε εἰς τὴν αὐλὴν ἑνὸς Πέρσου
Πρίγκιπος, τοῦ Ἑρμεία, εἰς τὴν
Μ. Ἀσία, ἀπέναντι τῆς Λέσβου.
Ἐκεῖ ἐνυμφεύθη τὴν ἀνεψιά (καὶ
κατ' ἄλλους τὴν ἀδελφὴν) τοῦ
Ἑρμεία, τὴν Πυθιάδα. Ὁ γάμος
αὐτὸς ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς μεγά-
λης φιλίας τοῦ Ἀριστοτέλη πρὸς
τὸν Ἑρμεία. Κατὰ τὴν παραμο-
γὴν του εἰς τὴν Λέσβον, ὁ Ἀρι-
στοτέλης εἶχε πολλὰς εὐκαιρίας
νὰ μελετήσῃ τὰ ζῶα καὶ ἰδίως τὰ
θαλάσσια. Εἰς τοῦτο, εἶχε ὡς βο-
ηθόν, τὸν καθαρὸν καὶ λαμπρὸν
οὐρανόν, ὡς καὶ τὰ καθαρὰ νε-
ρὰ τοῦ Αἰγαίου.

Τὸ 342 π.Χ., ὁ Φίλιππος τῆς
Μακεδονίας διαδέχεται τὸν πα-
τέρα του Ἀμύντα εἰς τὸν θρόνον
καὶ προσκαλεῖ τὸν Ἀριστοτέλην

ώς διδάσκαλον τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, δεκατριῶν ἐτῶν, ὅστις ἐμελλε νὰ κατακτήσῃ τὸν τότε γνωστὸν κόσμον. Ἀνερχομένου τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὸν θρόνον, διδάσκαλος καὶ μαθητῆς ἐχωρίσθησαν, καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐπιστρέφει εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἰδρύει ἰδικήν του σχολήν, τὸ Λύκειον.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἠύχαριστεῖτο νὰ διδάσκει περιπατῶν καὶ οὕτω οἱ μαθηταὶ του ὠνομάσθησαν «Περιπατητικοί». Ἡ περίοδος αὐτῆ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀριστοτέλους, διήρκεσε 13 ἔτη καὶ εἶναι εἰς τὴν περίοδον αὐτὴν ποῦ ἔγραψε καὶ διεμόρφωσε τὰ σπουδαιότερα του συγγράμματα. Ὁ ἴδιος καὶ τὸ Λύκειόν του, ἀποκτοῦσαν δολοὴν καὶ περισσότερην φήμην. Ὅπως ὁ Ἀλέξανδρος κατέκτησε δλόκληρον τὸν κόσμον, τὸ ἴδιον παραλλήλως, ἐπεδίωκε καὶ ὁ διδάσκαλός του ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ βιβλία του ἐπὶ τῆς βιολογίας, ἔχουν διασωθεῖ καὶ εἶναι: α) Περὶ ψυχῆς (3 τόμοι), β) Περὶ τὰ ζῶα ἀποριῶν (10 τόμοι), γ) Περὶ ζῶων μορίων (4 τόμοι), δ) Περὶ ζῶων γενέσεως (5 τόμοι).

Τὰ βιβλία αὐτὰ περιέχουν ὅ,τι σχετικὸν ἦτο γνωστὸν μέχρι τότε, καὶ τὰς παρατηρήσεις τοῦ ἰδίου καὶ τῶν μαθητῶν του. Λέγεται, ὅτι ἔγραψε καὶ ἓνα βιβλίον διὰ τὰ φυτὰ, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἔχει εὔρεθεῖ.

Δύο σκέλη ἐπαλήθευσαν τὴν ὄλην ἐπιστημονικὴν του ἐργασίαν: 1. ἡ ἀκριβὴς παρατήρησις καὶ 2. ἡ συσύρρευσις γεγονότων αὐτῆ καθ' ἑαυτὴν δὲν εἶναι ἐπι-

στήμη.

Ἐπιστημονικὴ Βιολογικὴ ἐργασία τοῦ Ἀριστοτέλους εἶναι: ἡ ἐξέτασις ὄλων τῶν τότε γνωστῶν ζῶων καὶ ἡ κατάταξις σὲ ομάδας. Ἡ ὁμοίεια κατάλληλος ὀνομασία, λόγῳ τῆς ἐπιτυχίας τῆς, μετὰ πάροδον τῶν ἐτῶν, χρησιμοποιεῖται καὶ ὑφ' ἡμῶν σήμερον. Ἡ χρησιμοποίησις τῶν σχεδιαγραμμάτων, καὶ ἡ διακόμησις τῶν κειμένων τῆς βιολογίας, ἐγένετο τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους. Δυστυχῶς, ὁμοίως, ὄλα τὰ σχεδιαγράμματα ἔχουν χαθῆ.

Ὅπως εἶναι γνωστὸν, ὁ Ἀριστοτέλης γεννήθηκε εἰς τὰ Στάγειρα, παραθαλάσσιον, τὸ 384 π.Χ. Ἐδεῖξε μεγάλον ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς θαλασσίους ὄργανισμοὺς, κάμνει ἰδιαίτην μνεῖα γιὰ τὸ «γατόψαρο» (cat - fish), ἀναφέρει διὰ τὸ ἠλεκτρικὸν χέλι, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἐξηγήσῃ πῶς παρήγετο ὁ ἠλεκτρισμός, ὅπως δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν ἡμεῖς σήμερον. Μνημονεῖται ἐν ἐκτάσει τὸν δάτραχον τὸν ἀλιέα (Anglen - fish), ὁ ὁποῖος συλλαμβάνει τὴν τροφήν του, στήνων παγίδας ἐμπρὸς εἰς τὸ ἀνοικτὸν στόμα του. Παρατήρησε, ὅτι ἡ σουπιὰ προστατεύεται ἀπὸ τὰς ἐναντίας της ἐπιθέσεις, μὲ τὸ μαύρισμα τῶν νεφρῶν, χρησιμοποιοῦσα τὸ μελάνι τῆς. Ἄλλη μελέτη τοῦ Ἀριστοτέλους εἶναι διὰ τὴν φάλαινα καὶ τὰ συγγενῆ πρὸς αὐτήν, τὸ δελφίνι καὶ τὴν φύκη. Στὴν ταξινομήσιν ποῦ ἔκαμε, ἐχώρισε τίς φάλαινες ἀπὸ τὰ ψάρια, σὲ χωριστὴν ὀμάδα, καὶ τοὺς ἔδωκε τὸ ὄνομα Κήτη. Ἐχει ἤδη παρέλθει περίοδος πέραν τῶν δύο χιλιάδων ἐτῶν, καὶ

τὸ ὄνομα κῆτος χρησιμοποιεῖται καὶ σήμερον.

Ὁ Ἀριστοτέλης παρετήρησε ἀκόμη, ὅτι εἰς ὤρσιμα εἶδη σκυλόψαρα καὶ καρχαρίες, τὰ μικρά των γεννιοῦνται μὲ τὴν τροφήν στερεωμένην εἰς τὸ σῶμα των. Τοῦτο πολλοὶ φυσιολόγοι μετέπειτα δὲν ἐπίστευαν. Τὸ δίκαιον τοῦ Ἀριστοτέλους ἀπέδειξε τὸν τελευταῖον αἰῶνα ὁ Ἰωάννης Μίλλερ, Γερμανὸς ζωολόγος.

Ἡ ἐργασία τοῦ Ἀριστοτέλους χαρακτηρίζεται διὰ τὴν σαφήνειαν καὶ ἀκρίθειάν της. Ὅταν δὲ θυμηθούμε ὅτι ἔζησε πρὸ δύο χιλιάδων καὶ πλέον ἐτῶν πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς, τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν καὶ μελετῶν του εἶναι πράγματι ἀξιοθαύμαστα.

Παρατηροῦνται κάποτε καὶ μερικαὶ ἀνακρίθειαι, αἱ ὁποῖαι βασίζονται οὐχὶ εἰς ἰδικὰς του παρατηρήσεις, ἀλλὰ εἰς πληροφορίας ἄλλων.

Ἐν συνόλῳ, τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους περιγράφουν περὶ τὰ 500 εἶδη ζῶων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ θαλάσσια ζῶα εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς.

Ἦτο ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποίησε τὴν μέθοδον τῆς συγκριτικῆς ἀνατομίας, ἡ ὁποία ἀνεπτύχθη μετέπειτα τόσον ἐπιτυχῶς, ὑπὸ τοῦ Κυβιέρου (Cuvier 1769 — 1832), Γάλλου φυσιοδίφου, ἰδρυτοῦ τῆς συγκριτικῆς ἀνατομίας καὶ τῆς παλαιοντολογίας.

Περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ἀριστοτέλους, γράφων ὁ Κυβιέρ λέγει, ὅτι δὲν δύναται νὰ τὸ ἀναγνώσει, χωρὶς νὰ συναρπασθῆ ἀπὸ ἐκπληξίν. «Εἶναι πράγματι ἀδύνατον

νὰ συλλάβῃ τις πῶς ἓνας μόνον ἄνθρωπος ἠδυνήθη νὰ συγκεντρώσῃ καὶ νὰ συγκρίνῃ τὸ πλῆθος τῶν ἐπὶ μέρους φαινομένων, τὰ ὁποῖα προϋποθέτουν οἱ πολυπληθεῖς γενικοὶ κανόνες, ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἀφορισμῶν, οἱ ὁποῖοι περικλείονται εἰς τὸ ἔργον τοῦτο.»

● Ἀριστοτέλης ἐταξινόμησε τὰ ζῶα εἰς δύο κατηγορίας. Ἡ μία ἦτο ἐκεῖνα ποῦ εἶχαν κόκκινον αἷμα. Ἡ ἄλλη, ἐκεῖνη ποῦ τὸ αἷμα δὲν ἦταν κόκκινον, καὶ τὶς ὀνόμασε «Ἐναίμα» καὶ «Ἀναίμα». Αὐτὸς ὁ χωρισμὸς συμφωνεῖ μὲ τὸν πολὺ μεταγενέστερον χωρισμὸν Σπονδυλωτὰ καὶ Ἀσπόνδυλα. Αἱ δύο αὐταὶ ὀμάδες ὑποδιαίρεθησαν κατόπιν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀναλόγως τοῦ ἂν γεννοῦσαν ζωντανὰ τὰ παιδιὰ διὰ τοὺς ἢ αὐγά. Τῶν Ἐναίμων: 1) τὸν ἄνθρωπον, 2) τὰ κῆτη, 3) τὰ τετράποδα ἀπὸ τὰ ὁποῖα κανένα δὲν γεννᾷ αὐγά καὶ 4) τὰ πτηνά, 5) ἐρπετὰ καὶ 6) φάρια, ἐν τῶν ὁποίων ὄλα γεννοῦν αὐγά. Τὰ Ἀναίμα εἶναι: 1) τὰ κεφαλόποδα, ὅπως τὸ ὀκτυπόδι, 2) τὰ ὄστρακόδερμα, ὅπως τὰ καβούρια, 3) τὰ ἔντομα, 4) τὰ μαλάκια καὶ 5) οἱ σόγγοι. Ἐὰν συγκρίνωμεν τὴν τότε ταξινόμησιν τοῦ Ἀριστοτέλους μὲ τὴν σημερινήν, ἀναγκωρίζομε ὅτι πολλὰς τῶν ὑποδιαίρεσεων εἶναι ὀρθές. Ἐκπληξίν ἀποτελεῖ, τὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος συμπεριλαμβάνεται εἰς τὰ Ἐναίμα (ζῶα), πρᾶγμα τολμηρὸν διὰ τὰς ἀντιλήψεις περὶ ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης.

Ἡ Βιολογία δὲν συνίσταται

μόνον εις τήν περιγραφήν τῶν ζωντανῶν πραγμάτων καί τήν ὑποδιαίρεσίν των εἰς διαφόρους ομάδας. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐπροχώρησε πολύ περισσότερο ἀπό τὸ σημεῖον αὐτὸ καί ἐξήγαγε ζητήματα, ὅπως ἡ φύσις αὐτῆς τῆς ἰδίας τῆς ζωῆς, καί ἀναζητεῖ τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους ἕνας ζωντανὸς ὀργανισμὸς εἶναι τόσο διαφορετικὸς ἀπὸ τὸ νεκρὸ τοῦ σώμα. Γιὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ζωογόνον κατάστασιν τῶν ζωντανῶν ὀργανισμῶν, ἐχρησιμοποίησε τὴν λέξι «Ψυχή», διακρίνων τρία εἴδη τῆς ψυχῆ τῶν φυτῶν, τῶν ζώων καί τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν ὁποίαν προστίθεται καί ἡ δύναμις τοῦ λογικοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι νεκρὸς ἀπὸ δύο χιλιάδων χρόνων καί πλέον, πιθανῶς νὰ γινώριζε τὴν ἀλήθειαν καί ἂν κάποτε ὑπάρξει: τρόπος ἐπικοινωνίας, θὰ ἔχωμε ἴσως μίαν εἰδησιάν ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμον, ποῦ θὰ λύσει τὴ μεγαλύτερη ἀπορία τῶν ἀνθρώπων. Ὅλα ὅσα δίδαξε ἡ ἐπιστήμη, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, στερεοποίησαν τὴν πίστιν του σὲ μιὰ συνέχισιν: τῆς πνευματικῆς ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς μας μετὰ θάνατον. Ἡ γενικὴ ἰδέαν περὶ ψυχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους ἦτο παραδεκτὴ ἕως τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους.

Δύο ἄλλα προβλήματα τῆς Βιολογίας ἀπασχόλησαν τὸν Ἀριστοτέλην, καί τὰ ὁποῖα μένουσιν ἄλυτα μέχρι: σήμερον. Τὸ πρῶτον εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς γενέσεως τῆς ζωῆς. Δὲν γνωρίζομε κανένα τρόπον γιὰ νὰ ἐξηγήσωμε πῶς ἡ ζωσὰ ὕλη ἀπέκτησε πρῶτον τὴν ζωήν. Ὅλα: αἱ μελέται: καί

τὰ πειράματα μᾶς δεικνύουσιν, ὅτι οἱ ζωντανοὶ ὀργανισμοὶ προέρχονται ἀπὸ ἄλλους ζωντανοὺς ὀργανισμοὺς. Ὁ Ἀριστοτέλης δὲμως, ἀπεναντίας, πίστευε καί διδασκε, ὅτι οἱ ζωντανοὶ ὀργανισμοὶ δύνανται νὰ παραχθοῦν καί ἀπὸ ἐντελῶς νεκρὰν ὕλην. Αὐτὴ ἡ γνώμη ἐπικρατοῦσε μέχρι τοῦ ἡμίσεος τοῦ 17ου αἰῶνος.

Ὁ Ἀριστοτέλης εἶχε λαμβανέην ἀντίληψιν γιὰ τὴν λειτουργίαν τῆς καρδιάς καί τῶν πνευμόνων, δηλαδὴ τὴν φυσιολογίαν των. Ἐν τούτοις, ἔκαμε μίαν πολὺ μεγάλη μελέτη, σχετιζομένην μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νεοσσοῦ μέσα στὸ σύγῳ. Παρατήρησε καί αὐτὴ τὴν καρδίαν τοῦ νεοσσοῦ, ὅτι κτυπᾷ πρὶν ἀκόμη ἐξέλθει τοῦ αἵμοῦ. Τοῦτο τὸν ὠδήγησε εἰς τὸ δεύτερον πρόβλημα, ποῦ εἶναι ἀκόμη ἄλυτον: Πῶς συμβαίνει, τὰ διάφορα μέρη τοῦ σώματος τοῦ νεοσσοῦ νὰ προέρχωνται ὅλα ἀπὸ τὰ ἴδια ἀπλᾶ συστατικά του. Ποῖα εἶναι: ἐκείνη ἡ δύναμις, ἡ ὁποία ἐναρμονίζει καί κανονίζει, ὥστε ἕνα κύτταρον νὰ γίνεταί: ὀφθαλμῖος, τὸ ἄλλο φτερό καί ὄντω καθ' ἑξῆς. Ποῖα εἶναι ἐκείνη ἡ δύναμις, ἡ ὁποία συντελεῖ ὥστε ὅλα τὰ μέλη νὰ αὐξάνωνται ταυτοχρόνως, ὥστε νὰ εἶναι ὅλα ἕτοιμα τὴν ἴδιαν ὥραν, ὅπότεν τὸ ζωντανὸν πουλὶ σπαζέει τὸ κέλυφος καί ἐξέρχεται; Μὲ τὰ ἐρωτήματα αὐτά, πιθανόν ὁ Ἀριστοτέλης νὰ ψαύῃ τὴν πραγματικὴν διαφορὰν, ἡ ὁποία ὑπάρχει μετὰ τὴν ζωῆς καί νεκρᾶς ὕλης. Ὁ Ἀριστοτέλης δέχεται, ὅτι, ὑπὲρ τὸν κόσμον τοῦτον, τῆς γενέσεως καί τῆς φθορᾶς, ὑπάρχει: ἄλλος κόσμος, ὁ κόσμος τοῦ ἀκινήτου.

Ο ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ

Του Γ. Α. ΚΟΥΚΟΥΒΙΝΟΥ

«Ο άνθρωπος «φύσει όρέγεται του ειδέναι», έλεγε ο μέγας Άριστοτέλης. Είναι μία ανάγκη, πολλές φορές έξω από κάθε κοι-

Τό «κινούν άκίνητον». Είναι ένεργεια άνευ ύλης. Άλλά τό τέλειον τούτο όν είναι ο Θεός. Ο Θεός είναι ή κορυφή τής πυραμίδος του συστήματος. Είναι τό κέντρον του κόσμου. Περί τόν Θεόν στρέφονται τά πάντα.

Πολλοί νεώτεροι Βιολόγοι έχουν τήν αντίληψη, ότι ή ζώσα ύλη περιέχει τήν οργανώνουσαν δύναμιν, τής οποίας στερείται ή μη ζώσα ύλη.

Έκ τούτων όλων παρατηρούμε ότι: δέν ύπάρχει σχεδόν κανένα τμήμα τής Βιολογίας, εις τό όποιον ή εργασία του Άριστοτέλους νά μή κατέχη σπουδαία θέσι. Η Βιολογία χρωστά πολλά στον Άριστοτέλη. Ό,τι έγραψε, ήτο παραδεκτόν επί 20 αίωνες. Η μεγάλη καθυστέρησης τής άναπτύξεως τής Βιολογίας ώφείλετο μερικώς εις τό γεγονός, ότι ο έπόμενος Βιολόγος, ο Κάρολος Λινναίος (1707 - 1788, Σουηδός φυσιολόγος), έζησε 2.000 χρόνια μετά τόν θάνατο του Άριστοτέλους.

νή σκοπιμότητα, στην οποία θά έδικαιούτο νά υποθέσει κανείς, ότι έχει έναποτεθεί μέρος από τις έλπίδες, για τήν τύχη του Σύμπαντος.

Όσο άνέρχεται τις βαθμίδες τής έρευνητικής αυτής έξορμήσεως, όσο άνέρχεται τις βαθμίδες τής άναπτύξεώς του, δοκιμάζει όλο και περισσότερο, στην προσπάθειά του νά γνωρίσει και νά έξηγήσει τή Φύση, νά περιορίσει τά θαύματα και νά τά ύποκαταστήσει με αντικειμενικές έρμηγνείες τών φαινομένων. Πέρα όμως άπ' αυτό, αρχίζουν πλέον νά τόν άπασχολούν προβλήματα, σχετικά με τήν ήθική και ύλική άρχή του ανθρώπου και του Σύμπαντος, τήν ήθική του τελείωση και τήν εκπλήρωση τής άποστολής του πάνω στη Γη.

Η Ιστορία τών αντιλήψεων του ανθρώπου για τήν έννοια ένός πρωταρχικού και άνάρχου όντος, για τήν άρχή τής ζωής και τόν σκοπό της, είναι ή ιστορία τής πορείας αυτής, του νοϋ και τής ψυχής του ανθρώπου.

Χαρακτηριστικό τής άνόδου αυτής του ανθρώπου είναι και ή πίστη του, ότι διαδραματίζει

σπουδαίο και υπεύθυνο ρόλο πάνω στη Γη. Η πίστη του αυτή ήταν εκείνη που έντεινε ακόμη περισσότερο τις προσπάθειές του για την ανεύρεση της απόλυτης Αλήθειας, που ταυτίζεται με το τέρμα του αγώνα του, για την ήθικη και πνευματική του τελειοποίηση. Ήταν η ίδια που τον έφερε στην αναζήτηση του τρόπου εκείνου, της μεθόδου εκείνης έρευνας, που θα ήταν ή πιο κατάλληλη για την επίτευξη του σκοπού αυτού.

Έτσι, αρκετά γρήγορα, ο άνθρωπος αντελήφθη πως δεν μπορούσε ν' άρκεσθαι μόνο στις παραδεδομένες αισθήσεις και τον έρθο λόγο, των οποίων, τόσο την αδυναμία, όσο και το έπισηαλές, πάμπολλες φορές διεπίστωσε. Το συμπέρασμά του αυτό είχε διπλή πρακτική συνέπεια. Άπ' τή μιá μεριά του γέννησε την ύποψία, πως ο κόσμος που γνώριζε μ' αυτό τον τρόπο, δεν ήταν ο πραγματικός, ή τουλάχιστο, πως ήταν μέρος μόνο του πραγματικού. Άπ' τήν άλλη, του δημιούργησε τήν ανάγκη ν' αναζητήσει και άλλη δόδ έρευνας, άλλη δόδ άνόδου, παράλληλη ή κατ' άποκλεισμό εκείνης, που άκολουθούσε μέχρι τότε.

Τέλος, έχοντας άπό καιρό ύποψιασθαι, αν μη διακριθώσε, τή στενή σχέση «περιβάλλοντος» του παρατηρητού και συμπεράσματος και παρατηρήσεως, πάνω σε δεδομένα φαινόμενα, προσπάθησε νά μεταφερθει σε μιá κατάσταση συνειδήσεως, σε μιá κατάσταση παρατηρήσεως, διαφορετική άπ' τή συνθησιμένη, σε μιá κατάσταση τέτοια, ώστε ή επί-

δραση του περιβάλλοντος νά εξαφανίζεται. Σ' αυτή, για τήν ανεύρεση της αλήθειας, δεν θα τον βοηθούσαν μόνο οι γνωστές μας αισθήσεις, δεν θα τον συνέδραμε μόνο ή νόηση, αλλά κυρίως ή ψυχή, ή ένόραση. Δεν θα έννοούσε, αλλά θα έδλεπε. Στόν ούρανό, λέει ο μεγάλος Πινδαρος, τó νά μάθει είναι νά δλέπει. Και για νά είμαστε πιο ακριβολόγοι, ή κατάσταση αυτή θα είχε για τέρμα και αντικειμενικό σκοπό και αποτέλεσμα τήν ένωση με τó θείο, τήν άμηση γνώση του πραγματικού, γιατί ένωση με τó θείο και τó πραγματικό και άμηση γνώση του πραγματικού είναι έννοιες που ήχουν ταυτόσημα.

Στό σημείο αυτό της εξέλιξεως, τοποθετείται συστηματικά άπό μιá άποψη, ή αρχή των έσωτερικών διδασκαλιών και εμφανίζεται ο μυστικισμός, ή πίστη δηλαδή πως μπορούμε νά νοήσουμε τά άόρατα και τά θεία με άποκάλυψη έσωτερική, ή διδασκαλία που διδάσκει πως ή τελειότητα έγκειται στην έκστατική ένωση του ανθρώπου με τó Θεό! Στό σημείο αυτό εμφανίζεται ή λαμπρή δράση του μύστη. Στό σημείο αυτό τοποθετείται επίσης ή Γιόγκα, που, όπως δείχνει και ή σανσκριτική της ρίζα, στοχεύει στην ένωση ύποκειμένου και αντικειμένου, τήν έκωση δημιούργηματος και δημιουργού, τήν ένωση του Θεού με τον άνθρωπο.

Τά παραπάνω εξήγουν λογικά, αν όχι ιστορικά, τήν εμφάνιση του μυστικισμού. Το βασικότερο ζμωξ έρώτημα μένει άνα-

πάντητα. Ἡ ὁδὸς τοῦ μυστικισμοῦ μπορεῖ νὰ μᾶς ὀδηγήσει στὴν ἀλήθεια; Μποροῦμε νὰ ἐμπιστευθοῦμε σὲ μιὰ γνώση, ποὺ ἀποκτήθηκε μὲ μέθοδο ἀσυνήθιστη, μποροῦμε νὰ πιστέψουμε στὴν ἀλήθεια μᾶς σκέψης, ποὺ δὲν εἶναι τὸ προῖον ἑνὸς συλλογισμοῦ, συμφωνοῦ μὲ τοὺς θεμελιώδεις τουλάχιστον νόμους τῆς νόησης;

Ἡ πλειοψηφία τῶν σοφῶν δίνει ἀρνητικὴ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα ● ἐπιστήμονας τῆς Δύσεως — καὶ ἐδῶ ἡ λέξη ἀντιπροσωπεύει περισσότερο τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι παρά γεωγραφικὴ τοποθέτηση — μὲ τίς ἐντυπωσιακὲς τοῦ ἐπιτευξέας στὸν τομέα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς, φέρεται σὲ μιὰ κατάσταση ἀπόλυτης βεβαιότητος πρὸς τὴν μέθοδο ποὺ ἀκολουθεῖ, ἢ σύγχρονη τεχνολογία, ὁ ὕλικὸς πολιτισμὸς, μὲ τίς ἀνέσεις του, μὲ τὰ ἐπιτεύγματα του, εἶναι γι' αὐτὸν ἢ πιὸ τρανὴ ἀπόδειξη τῆς ὀρθότητάς της καὶ ἢ πανηγυρικώτερη ἐπιβράβευσή του. Ὁθεῖται ἔτσι ν' ἀπορρίπτει κάθε τι ποὺ δὲν θὰ μπορούσε νὰ διατυπωθεῖ σὲ συγκεκριμένῃ, εἰδικῇ καὶ παραδεδομένη ἐπιστημονικῇ γλῶσσα. Ν' ἀπορρίπτει κάθε συμβολισμὸ ἀόριστο καὶ πολλὰς φορές διφορούμενο. Ὁ Κᾶντ χαρακτηρίζει τὸν μυστικισμὸ ἐπιτόλαιο «αἰσθηματικὸ» καὶ φανατισμὸ. Παρήγορες ἔξαιρέσεις ὑπῆρξαν. Ὁ Μπερξὸν θαρραλέα διδάσκει, πῶς ἔξω ἀπὸ τὴν νόηση ἔχουμε μιὰ ἄλλη γνωστικὴ ἱκανότητα, ποὺ μᾶς φέρνει μέσα στὴ βαθύτερη οὐσία τῆς πραγματικότητος.

Τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἐπιστη-

μόνων τῆς Δύσεως κατὰ τοῦ μυστικισμοῦ, σὰν πηγῆς γνώσεως, μποροῦν νὰ χωρισθοῦν σὲ δύο κατηγορίες: Ἡ πρώτη ἔχει σχέση μὲ τὸ ἀφηρημένο τῆς μεθόδου αὐτῆς, ποὺ δὲν βασίζεται σὲ κανένα παραδεδομένο ρασιοναλισμὸ. Ἡ δεύτερη, μὲ τὸ ἀδύνατο μᾶς ἐπιστημονικῆς ἐπαλήθευσης τῆς γνώσης, ποὺ ἀποκτᾶ κανεὶς μ' αὐτὸ τὸν τρόπο. Ἡ ἔλλειψη τῆς πειραματικῆς ἐπαλήθευσης καὶ τῆς δυνατότητας παρατήρησης τοῦ φαινομένου ἀπὸ πολλοὺς παρατηρητές, εἶναι βασικὰ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῶν ἀπόψεών τους.

Ἄς δοκιμάσουμε μιὰ συνοπτικὴ μόνον κριτικὴ τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτῶν:

Ὁ κόσμος στὸν ὅποιο θέλει νὰ μᾶς φέρει ὁ μυστικισμὸς, δὲν ἔχει κανένα κοινὸ σημεῖο μὲ τὸν κόσμον ποὺ γνωρίζουμε. Ξεφεύγει ἀπ' τὴ φύση του καὶ ἀπὸ τὴ λογικὴ μας καὶ ἀπὸ τίς δυνατότητές μας νὰ τὸν περιγράψουμε. Εἶναι ἔτσι φυσικὸ, νὰ μὴν μπορεῖ ὁ μύστης νὰ μεταφέρει στὸν ἀμύητο, σὲ γλῶσσα κατανοητῇ, τὰ πορίσματα τῆς ἔρευνάς του, ἢ γιὰ ν' ἀκριβολογοῦμε, τὴν περιγραφή τῆς ἀνόδου του, μιὰ ποὺ ἢ γλῶσσα ποὺ χρησιμοποιοῖ ὁ κοινὸς ἄνθρωπος, ἔγινε γιὰ τίς ἀπαιτήσεις ἑνὸς ἐντελῶς διαφορετικοῦ χρόνου. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἔχει ἴσως τὴ θέση της καὶ ἢ παρατήρηση, πῶς ὁ μυστικισμὸς εἶναι περισσότερο, ἢ μὴ ἀποκλειστικὰ, δίωμα καὶ λιγώτερο, ἢ μὴ διόλου, μέθοδος ἔρευνας.

Ἡ παρατήρηση ἔπειτα, ὅτι ὁ μυστικισμὸς δὲν στηρίζεται σὲ

παραδεδεγμένο ρασιοναλισμό, δὲν μπορεί νὰ ἔχει καμμιά σημασία. Καὶ πρῶτα — πρῶτα, γιατί δὲν μπορούμε καὶ σήμερα νὰ μᾶστε βέβαιοι γιὰ πολλές «αὐτονόητες» καὶ «θεμελιακές» ἀλήθειες, πάνω στις ὁποῖες οἰκοδομοῦμε ἕμως ὅλη μας τὴ συμπεριφορά. Δὲν μπορούμε, σαφέστερα, νὰ εἴμαστε σίγουροι, πῶς ὁ νόμος τῆς ἀντιφάσεως, ὁ νόμος τῆς τοῦ τρίτου ἀποκλείσεως, οἱ θεμελιώδεις μὲ ἄλλα λόγια νόμοι τῆς νόησης εἶναι ὀρθοί. Τὸ πρᾶγμα ἄς μὴ μᾶς ἐπιπλήσει: Πρόκειται γιὰ ἀξιώματα, πρόκειται γιὰ ἀλήθειες a priori, πάνω στις ὁποῖες βασίζονται ὅλοι μας οἱ συλλογισμοί, καὶ γιὰ τὴν ὀρθότητα τῶν ὁποίων δὲν ἔχουμε καμμιά ἀποδείξη. Θὰ μπορούσε βέβαια νὰ παρατηρηθεῖ ὅτι ἀποδείξη τῆς ὀρθότητας αὐτῶν τῶν νόμων, αὐτῆς τῆς λογικῆς, εἶναι ὅτι μὲ βάση τὸν τρόπο αὐτὸ τοῦ σκέπτεσθαι, ὁ ἄνθρωπος ἔκαμε θαυμαστά θήματα προόδου. Σ' αὐτὸ πρέπει νὰ σημειωθεῖ:

α) "Ὅτι ὑπάρχει λογικὴ σχέση μεταξύ τῆς ὀρθότητας αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν ἐνὸς ἀξιωματος καὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐξυπηρετεῖ τὴν πράξη.

β) "Ὅτι δὲν μπορούμε νὰ εἴμαστε βέβαιοι ὅτι ἡ πράξη, τὸ πείραμα, ἡ παρατήρηση, εἶναι εὐθέως ὑπὲρ ἐνὸς ἀξιωματος, ὑπὲρ μᾶς θεωρίας.

Παράδειγμα: Αἰῶνες ὀλόκληρους οἱ ἄνθρωποι ἔζησαν ἐφαρμόζοντες τὴν κλασσικὴ μηχανικὴ τοῦ Νεύτωνα καὶ ἐφαρμόζοντας τὴν Εὐκλείδειο Γεωμετρίαν. Ἡ πράξη ἔδειχνε ὅτι ἦτο εὐθέως ὑπὲρ τῆς ὀρθότητάς των. Γιατί μὲ

βάση τὸν Νεύτωνα καὶ τὸν Εὐκλείδη, ὁ ἄνθρωπος ἔκανε, γιγάντια πράγματα θήματα προόδου. Καὶ παρ' ὅλα αὐτά, σήμερα εἴμαστε βέβαιοι, ὅτι καὶ ὁ Νεύτων καὶ ὁ Εὐκλείδης, διετύπωσαν νόμους καὶ ἀξιώματα, πού δὲν μπορούν νὰ σταθοῦν τουλάχιστον σ' ὅλους τοὺς τομείς.

Πρέπει τέλος, νὰ ἔχουμε ὑπόψη μας πῶς, ἀκόμη καὶ σήμερα, στις λεγόμενες θετικὲς ἐπιστήμες ὑπάρχουν ἐξηγήσεις φαινομένων ἄλογες γιὰ τοὺς πολλούς, ἀκόμη καὶ εἰδικευμένους ἐπιστήμονες. Αναφέρουμε πρῶτα, τὴν ἔννοια τοῦ τετραδιάστατου χωροχρόνου, τὴν θεωρίαν τῆς συστολῆς τοῦ χρόνου κλπ. Ἡδῆ, ὁ Γάλλος φιλόσοφος Μονταίνος εἶχε πει πῶς ἀποτελεῖ μεγάλη ἠλιθιότητα νὰ περιφρονοῦμε καὶ νὰ ἀπορρίπτουμε κάθε τι πού δὲν μᾶς φαίνεται ἀληθοφανές.

Τὸ δεύτερο ἐπιχείρημα, ὀρίζεται στὸ ἀδύνατο τῆς ἐπαληθεύσεως. Κατ' ἀρχὴν λέμε πῶς ἰσχύουν ἐδῶ, ὅσα καὶ παραπάνω ἐκθέσαμε. "Ὅτι δηλαδή ἐντελῶς ξέχωρο πρᾶγμα τὸ κατανοητὸ καὶ ἀποδεκτὸ, ἀπὸ τὸ ὄν. Στὴ θεωρίαν τῆς σχετικότητας λ.χ., μὲ βασικὴ ἀρχὴ τῆς κλασσικῆς μηχανικῆς, ἡ ἀρχὴ τῆς προσθέσεως τῶν ταχυτήτων, δὲν ἰσχύει. Ἐπειτα, καὶ αὐτὸ ἀφορᾷ τὴ δυνατότητα ἐπαληθεύσεως, ἄς μὴν ξεχνᾶμε πῶς ἀκόμη καὶ στις θετικὲς ἐπιστήμες, τὸ ἀδύνατο τῆς ἐπαληθεύσεως μᾶς παρατηρήσεως δὲν εἶναι αὐτὸ καὶ μόνο ἀρκετὸ γιὰ ν' ἀρνηθοῦμε ἐκεῖνο πού ἡ παρατήρησή μᾶς ἔδωσε. "Ἄν γιὰ παράδειγμα, ἕνας ἀστρονόμος

είναι: ο μόνος που παρατήρησε ένα ούρανιο σώμα, οι συναδελφοί του δεν θα το απορρίψουν με την αιτιολογία, ότι η μαρτυρία ενός και μόνο ατόμου δεν αρκεί. Δεύτερο λοιπόν μερικό συμπέρασμα: Δεν έχουμε το δικαίωμα ν' απορρίπτουμε ό,τι δεν μπορεί να επαληθευθεί πειραματικά ή φυσικά. Αυτό ίσως μάς δίνει το δικαίωμα να μην παραδεχθούμε κάτι, όχι όμως και να το απορρίψουμε. Η διαφορά είναι: μεν λεπτή, έχει όμως κεφαλαιώδη σημασία.

Εκτός όμως από αυτά, υπάρχει και κάτι άλλο. Είναι, όπως όρθα παρατηρεί ο Κ. Μελισσαρόπουλος, η ταυτότητα των απαντήσεων στις συνειδήσεις των μυστικιστών όλων των εποχών και όλων των τόπων. Το γεγονός αυτό, που έρχεται να παίξει το ρόλο της επαλήθευσης, στον τομέα των φυσικών, των θετικών επιστημών, συνίσταται στο ότι η πείρα όλων των μυστικιστών, για το Θεό ή για την πραγματικότητα, είναι ή ίδια πάντα και πάντοτε με οποιοδήποτε όνομα κι αν ονομάζουν το Θεό. "Ωστε έωλο το έπιχείρημα του αδυνάτου της επαλήθευσης, απ' ενός γιατί αυτό καθ' έαυτο δεν αποδεικνύει τίποτε, απ' άλλου γιατί η επαλήθευση υπάρχει όπως προαναφέρθηκε. Εύρίσκεται, επαλαμβάνω, στην ταυτότητα των απαντήσεων στις συνειδήσεις όλων των μυστικιστών όλων των εποχών, όλων των τόπων.

Και τώρα, για να άνακεφαλαιώσουμε:

Κάθε περιγραφή προϋποθέτει ένα διαφορισμό. Διαφορισμό με-

ταξύ υποκειμένου και αντικειμένου. Άλήθεια πάλι για το σοφό της Δύσεως, δεν είναι τίποτε άλλο, παρά μια συμφωνία του νοῦ προς το είναι. Άλλά έξ ορισμού ή συμφωνία προϋποθέτει τουλάχιστο δυο αντικείμενα. Τη νόηση, ή αν θέλετε τον φορέα της, τον άνθρωπο, από τη μια μεριά, και τη πραγματικότητα από την άλλη. Σημαίνει, μ' άλλα λόγια, παρατηρητή ενός ορισμένου περιβάλλοντος και παρατηρούμενο αντικείμενο ή έξεταζόμενο θέμα. Άλλ' όταν ο παράγοντας παρατηρητής - περιβάλλον, υπεισέρχεται σε μια παρατήρηση, δεν μπορούμε ποτέ να είμαστε βέβαιοι ότι μπορούμε να πλησιάσουμε το άπόλυτο. Άξιοσημείωτο, ότι ή άποψη αυτή δεν είναι ξένη και στις θετικές επιστήμες. Έκείνο λοιπόν που προκύπτει άβίαστα από την παραπάνω σκέψη, είναι ότι μια πού ο διαφορισμός αυτός, μια πού ή επίδραση του περιβάλλοντος είναι τροχοπέδη για την άνεύρεση της άλήθειας, θάπρεπε να βρούμε τρόπο να τον παρακάμψουμε, ώστε να διεξάγουμε την έρευνά μας, καταργώντας τη διάκριση υποκειμένου - αντικειμένου, νοῦ και είναι, παρατηρητή και περιβάλλοντος.

Αυτό λοιπόν πράττει ο μυστικισμός. Καταργεί τον διαφορισμό αυτόν, καταργεί την γέφυρα απ' το Νοῦ στο Είναι. Άνεβάζει τον άνθρωπο ως την Άπόλυτη Άλήθεια και τον κάνει ένα μ' αυτήν. Και όταν γνωρίσει την άπόλυτη άλήθεια, όταν ο κυβικός λίθος μετατραπεί σε μυστικό ρόδο, τότε θά γνωρίσει τά πάντα, θά γνωρίσει όλες τις επί μέρους

ἀλήθειες.

Στις Ούπανισάδ αναφέρεται, ότι ένας μαθητής επιθυμώντας να φθάσει στη Γνώση, έρχεται σ' ένα Διδάσκαλο και τον ρωτά τί είναι: γνώση. Ο Διδάσκαλος απαντώντας στο έρωτημα, διαιρεί όλες τις γνώσεις σε δυο κατηγορίες. Στη μιὰ τοποθετεί τη γνώση που μπορεί να διδαχθεί σε κάθε άνθρωπο. Αυτή ή κατηγορία περιλαμβάνει όλες τις επιστήμες, τις Φιλοσοφίες και τις Ίερές Γραφές, κάθε γνώση προσιτή στη συνείδηση με τις αισθήσεις, τὰ αισθήματα και τη σκέψη. Αυτή τη γνώση, την ονομάζει: κατώτερη γνώση. Στην άλλη κατηγορία, που την ονομάζει: ανώτερη γνώση, ύψιστη γνώση, τοποθετεί τη γνώση Έκεινου, από τον οποίο πηγάζουν τὰ πάντα. "Όταν κανείς γνωρίζει Έκεινο, κάθε άλλη γνώση του είναι προσιτή, γιατί τὰ πάντα απορρέουν από Έκεινο.

Ο Μπέρξον πάλι λέγει: «Με την ενόραση γινόμαστε ένα με τὸ Μοναδικό». "Ας θυμηθούμε επίσης, πως από τον αρχαίο έσωτερισμό, πολύτιμο μᾶς έρχεται τὸ μεγάλο δίδαγμα: «Ο Ύπνος, τὸ όνειρο, ή έκσταση είναι τρεις όρβμοι που οδηγούν στο ύπερέραν». Τέλος, ή ετυμολογική έρμηνεία της λέξεως μύστης (μύω, δηλ.

σφαλλῶ τὰ μάτια, παρατῶ τὰ αἰσθητήρια, ἀποφεύγω τις έξωτερικές επιδράσεις για ἀδιατάραχτη κατάδυση στο έσωτερικό «είναι» του ανθρώπου, δηλαδή στο Θεό), μᾶς παρέχουν μιὰ πρόσθετη ἀπόδειξη για τήν ἀξία και τή μέθοδο του μυστικισμού.

Ο φόβος, ότι δέν είναι διόλου ἀπίθανη μιὰ παρεξήγηση, ἐπιβάλλει: μιὰ τελευταία διευκρίνιση.

Δέν κηρύσσω τὸν πόλεμο κατά του όρθου λόγου, κατά της λογικής, κατά τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Πιστεύω ἀντίθετα, ότι ο άνθρωπος πρέπει: ἀπαραίτητα να γνωρίσει: τὸν κόσμο τῶν φαινομένων. ἂν θέλει: ὡς ἀνεβεί.

Δέν μπορούμε να φθάσουμε στο Ἀπόλυτο, παρά αφού ζήσουμε και μελετήσουμε πρώτα τὸν κόσμο τῶν φαινομένων. Έκεινο που θέλησα να τονίσω, εκείνο που προσπάθησα να πράξω, είναι: να κλονίσω τις ἀντιλήψεις μερικῶν που πιστεύουν, ότι μόνο με τὸν όρθό λόγο μπορούν να φθάσουν στην Ἀλήθεια, που πιστεύουν στην παντοδυναμία του όρθου λόγου, στο ασφαλές και στην αὐτάρκεια της «ἐπιστημονικής» σκέψης, παρατηρήσεως και στην ικανότητά της να μᾶς φέρει, μόνι, αυτή, στην Ἀλήθεια.

Η ΧΑΡΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

Ἀπὸ τὶς ἐπιφυλίδες τοῦ Ν. ΚΑΡΒΟΥΝΗ

(Πρωία 1 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1932)

Ἡ σκέψις πῆς καταστροφῆς ἑνὸς μέρους τῶν σημερινῶν μηχανῶν διὰ τὰ ἐπέλθῃ κόποιο ἰσοζύγιον στὴν παραγωγὴν καὶ τὰ μετριάσῃ ἢ ἀνεργία, κερδίζει ὀλοένα ὁπαδοὺς ἀνάμεσα σ' ἐκείνους ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ἐννοήσουν αὐτὸ τὸ ἀπλούστατον πρᾶγμα: ὅτι δὲν πταίουν εἰς τίποτε οἱ μηχανές, ἀλλὰ τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἀνήκουν στὴν ὀλότητα καὶ δὲν ὑπηρετοῦν αὐτῆς τῆς ὀλότητος τὰς ἀνάγκας· ὅτι, τὴν στιγμὴν ποὺ θ' ἀνῆκαν στὴν ὀλότητα, θὰ ἔπαιεν, αὐτομάτως πλέον, ἢ ἀνάγκια τῆς παραγωγῆς, ποὺ εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ τῆς ἰδιωτικῆς κερδοσκοπίας καὶ ἡ παραγωγὴ θὰ ἐρροθυμίζετο λογικά, κατὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ συνόλου.

Μέσα, ὅμως, σ' αὐτὴν τὴν σκέψιν τῆς καταστροφῆς ἑνὸς μέρους τῶν σημερινῶν μηχανῶν, ὑπάρχει ἕνας ἐξευτελιστικὸς παραλογισμὸς, ποὺ εἶνε πράγματι ἕνα θανάσιμον αἰμάρτημα ἐναντίον τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Καὶ αὐτὸν εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸν ἐννοήσουν βαθειὰ ὅσοι ἀκούουν τέτοιου εἶδους «θεραπείαν» τῆς κρίσεως. Ὅταν λέγεται ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰ καταστραφῇ ἕνα σημαντικὸν μέρος ἀπὸ τὰς σημερινὰς τὰς μηχανάς, ἔπεται λογικῶς, ὅτι δὲν πρέπει νὰ κατασκευάζωνται καινούργιες καί, μὲ τὴν ἰδίαν λογικὴν, θὰ ἐφθάναμεν εἰς τὸ γενικώτερον συμπέρασμα, ὅτι πρέπει νὰ σταματήσῃ καὶ ἡ ἐπιπόνησις, ἢ ἐφευρέσις νέων μέσων μηχανικῶν ποὺ θὰ μπορούσαν ν' ἀφαιρέσουν δουλειὰ ἀπὸ ἀνθρώπινα χέρια, ἐφ' ὅσον, μάλιστα, ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς πολλαπλασιάζεται διαρκῶς. Πρέπει, λοιπόν, νὰ παραιτηθῇ ὁ ἄνθρωπος ὁ σημερινὸς ἀπὸ τὴν ὑψηλότεραν του ἰδιότητα: τὴν δυνατότητα τοῦ νὰ μορῇ μὲ τὸν νοῦν του νὰ εἰσδύῃ εἰς τὰ μυστικά τῆς Φύσεως καὶ νὰ καθυποτάσῃ τὰς δυνάμεις τῆς εἰς τὴν ἐξυτηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν του, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς εὐημερίας του; Διότι αὐτὸ εἶνε τὸ ἔσχατον συμπέρασμα τῆς ἀπάνθρωπης λογικῆς ἐκείνων ποὺ βρίσκουν σωστὸ νὰ καταστραφοῦν οἱ μηχανές.

Ἐπάρχουν διάφοροι τρόποι διὰ ν' ἀντιμετωπίξῃ κανεὶς τὴν ζωὴν, εἶνε, ἔξαφνα, ὁ τρόπος τῶν Ἀσιατῶν, ποὺ ἐκαλλιέργησαν εἰς τὸ ἀκρότατον τὴν ἰδέαν τῆς ἀπολύτου ἀξίας τοῦ ἀτόμου, τὸν ἀπεριόριστον ἐνδοσκοπικὸν αἰτομισμὸν. Ἐπάρχουν εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ εἰς τὰ ὑψίπεδα τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας ἄνθρωποι ποὺ θεωροῦνται σοφοὶ καὶ ἅγιοι καὶ ποὺ ἔχουν ἀκίνητοποιηθῇ εἰς στάσεις βα-

σανιστικάς, αποτραβηγμένοι από τον κόσμο, εις μίαν έντατικωτάτην προσπάθειαν άτομικῆς ένώσεώς των με κάτι πού τὸ ὀνομάζουσι θείον. Εἶνε αὐτὴ ἡ αντίληψις ἡ ἀσκητικὴ — ἡ τρομερὰ ἐγωιστικὴ — τῆς προσωπικῆς ἀπολυτροφίσεως, με ἀπόλυτην περιφρόνησιν πρὸς τὸ ἀνθρώπινον σύνολον. Ποῦ ὠδήγησεν αὐτὴ ἡ αντίληψις τοῦ ἀτόμου περὶ ζωῆς, τὸ βλέπει κανεὶς στὰς Ἰνδίας. Ὑπάρχει ἐκεῖ ἡ τάξις τῶν βραχμάνων, ὅπως ὑπάρχει καὶ ἡ τάξις τῶν παριῶν. Ἡ πρώτη, ἐγωιστικὴ, ἐγωκεντρικὴ, ἀτομικιστικὴ κατὰ τὸν ἀπεχθέστερον τρόπον, ἀφοῦ κατακρατεῖ τὴν γνῶσιν διὰ τὸν ἑαυτὸν της, ἔχει προδόσει τὴν Ζωὴν, Ἡ ἄλλη, εἶνε ἡ τάξις ἡ δυστυχισμένη τῶν σκλάβων πού πεθαίνουν ἀπὸ τοὺς μεγάλους λιμούς, ἀπὸ τὴν χολέραν, ἀπὸ τὴν χρονίαν ἀσιτίαν, αὐτῶν πού κατεβάζει διαρκῶς τὰ πτώματά των στὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν ὁ «ἐίρὸς» ποταμὸς Γάγγης. Ἡ ἀνθρωπότης αὐτὴ τῶν τριακοσίων σχεδὸν ἑκατομμυρίων ψυχῶν ζῆ χωρὶς καμμίαν ἀπολύτως μηχανικὴν εὐκολίαν. Μ' ἓνα κοιμάτι λινὸ παννὶ γύρω ἀπὸ τὴ μέση των, χορταίνουσι με λίγο ρύζι ἢ με χορτάρια, στεγάζονται σ' ἄθλιες καλύβες, ἀρρωσταίνουσι χωρὶς καμμίαν περίθαλψιν, πεθαίνουσι ἀπὸ τὸ δάγκωμα φιδιῶν χωρὶς ἐπιστημονικὴν βοήθειαν, χορταίνουσι ἀρκετὰ συχνὰ τὰ θηρία τῆς ζούγγλας, πάντοτε δὲ μερικὸν μαχαραγιάδες καὶ τοὺς ξένους τῆς ἀπέραντης χώρας ἐκμεταλλευντάς. Γι' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους δὲν ὑπάρχει ἡ μηχανή. Τὴν συνοψίζει ἓνας πρωτογενὴς ἀργαλειὸς καὶ ἡ βιοτεχνία πῶν περιορίζεται σ' ὅ,τι θὰ ἔφθανε καὶ στὸν Διογένη τὸν Κυνικόν. Τί προσέφερεν αὐτὸ τὸ σημαντικώτατον ποσοτικῶς μέρος τῆς ἀνθρωπότητος στὴν ἐξέλιξίν της; Ἰσως μόνον τὴν πείραν τοῦ καταντήματός του.

Ὑπάρχει καὶ ἄλλος τρόπος ἀντιμετωπίσεως τῆς ζωῆς: ἐκεῖνος, πού χαρακτηρίζει τὸν Δυτικὸν τὸν πολιτισμὸν — ὅπως λέγεται. Αὐτὸς εἶνε ἀκριβῶς, ἀντίθετος. Ἡ προόδος τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀνακαλύψεις, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἰδίως τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἄλλαξαν ἐντελῶς τὸν τρόπον τοῦ ζῆν, τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ἐκμηχανισμὸς τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ ἐχαρακτηρίσθη συχνότατα — καὶ σωστὰ — ὡς ἐπικίνδυνος καὶ ἀσυμφορος, διὰ τὸ συμφέρον τῆς ἀνθρωπότητος. Διὰ τί ὅμως; Ὅχι διότι ἡ μηχανὴ εἶνε καθ' ἑαυτὴν πηρὴ δυστυχίας. Ἀλλὰ διότι γίνεται δυστυχίας αἰτία διὰ τὰς μάζας, ὅταν ἀποβλήνῃ μέσον κερδοσκοπικῆς ἐκμεταλλείσεως εἰς τὰ χέρια τῶν ὀλίγων. Ὅταν κάθε νέα κατάρκτησις τοῦ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου γίνεται ἐν ὀνόματι τοῦ συνόλου καὶ εἰς αὐτὸ παραδίδεται ἀπ' εὐθείας, τότε ἡ μηχανὴ εἶνε σκοπός. Εἶνε μέσον. Εἶνε μία ἀνάγκη διὰ τὴν παραγωγὴν, ὅσῃν ἡ ἀνθρωπότης χρειάζεται διὰ τὴν συντήρησίν της, διὰ τὴν ἀνάπτυξίν της, διὰ τὴν εὐημερίαν της. Ἄν, με τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν μηχανικῶν ἐπινοήσεων ὀλιγοστεύῃ ὀλοένα ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπινου μόθου, τόσον πὸ καλύτερον: οἱ ἀνθρώποι θὰ ἐργάζονται λιγώτερον καὶ θὰ ζοῦν περισσότερο. Δὲν θὰ εἶνε δοῦλοι τῆς μηχανῆς, πού

γίνεται άτομική ἢ εταιρική ἰδιοκτησία. Ἐπ' ἀπεναντίας, ἡ μηχανὴ θὰ εἶνε ὁ ἄψυχος δούλος των, ὁ μόνος δούλος ποῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἔχη ὁ ἄνθρωπος. Κυριολεκτικώτερα, ἡ μηχανὴ θὰ εἶνε τὸ μέσον τῆς ἐξυπηρευτήσεως τῶν ἀναγκῶν των ἀπὸ τὰς δυνάμεις τῆς Φύσεως ποῦ δαμάζει ὁ ἀνθρώπινος Νοῦς. Καὶ αὕτη ἡ ἀντίληψις τῆς Μηχανῆς εἶνε ἐκεῖνη ποῦ τῆς δίδει τὴν ἀληθινὴν της τὴν ἀξίαν μέσα εἰς μίαν κοινωνίαν ἀνθρώπων ἀπολυμασιμένην τελειωτικὰ ἀπὸ τὸ μίasma τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπον.

* * *

Ὅταν ἔτσι ἀντικρύσῃ κανεὶς τὴν Μηχανὴν, τότε φθάνει λογικὰ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ ἔχη ἡ ἐλεύθερη Ἀνθρωπότης ἀρκετὰς μηχανάς. Ἡ κυριαρχία τοῦ Νοῦ ἐπάνω εἰς τὰς δυνάμεις τῆς Φύσεως ἔχει ἀπεριορίστους δυνατότητες ἐξαπλώσεως. Ἐνα ἄτομον μπορεῖ νὰ ἰκανοποιηθῆται κάποτε μὲ ὅσα ὁ Νοῦς ἔχει κατακτήσει ἕως τὴν ἐποχὴν τῆς περαστικῆς καὶ λιγόχρονης ὑπάρξεώς του. Ἐνα ἄτομον εἶνε τὸ πεπερασμένον, τὸ φευγαλέον, τὸ φθαρτὸν ἐλαχιστομόριον ἐνὸς ἀπεράντου, αἰωνοβίου, ἀφθάρτου, διαρκῶς ἀνανεουμένου συνόλου — τῆς Ἀνθρωπότητος. Καὶ ἡ Ἀνθρωπότης δὲν μπορεῖ, δὲν εἶνε ποτὲ δυνατόν νὰ ἰκανοποιηθῆ ἀπὸ ὅσα οἰδήποτε κατακτήσεις εἰς τὴν σφαῖραν τῆς γνώσεως. Ἄν ἰκανοποιεῖτο, αὐτὸ θὰ ἦτο ἡ ἀποτελεμάτωσις, ὁ λήθαρχος, τὸ προμήνυμα ἐνὸς θανάτου. Ὁ θάνατος, ὅμως, εἶνε ἀνύπαρκτος διὰ τὴν Ἀνθρωπότητα. Εἶνε μία πλανερὰ ἀντίληψις τοῦ ἐγκεντρικισμοῦ τοῦ ἀτόμου. Μόνον τὸ ἄτομον πεθαίνει. Ἡ Ἀνθρωπότης, κατὰ συνέπειαν, θὰ χρειάζεται διαρκῶς τόσον περισσότερα, ὅσον περισσότερα ὁ Νοῦς κατακτᾷ ἀπὸ τὴν Φύσιν. Καὶ θὰ ἀπαιτῆ διαρκῶς ὁ Νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὰ τὰ πάντοτε περισσότερα, ὡσὰν μίαν ὀφειλὴν πρὸς τὴν παντοδυναμίαν του.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ περασμένου αἰῶνος ὑπέταξε τὴν δυνάμιν τοῦ ἀτμοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του. Ἀλλὰ τί εἶνε ὁ ἀτμὸς ἐμπρὸς εἰς τὸν ἠλεκτρισμόν; Κάποιοι ὑπερθεωρητικοὶ κινοῦν μὲ σκεπτικισμόν τὸ κεφάλι. «Καὶ μήπως ξέρετε ἀκόμη τί εἶνε αὐτὸς ὁ ἠλεκτρισμός;» Καὶ τί μᾶς ἐνδιαφέρει ἂν δὲν τὸ γνωρίζωμεν; Χρησιμοποιοῦμεν ὀλοένα πληρέστερα καὶ τελειότερα κάθε δυνατὴν ἐκδήλωσιν αὐτῆς τῆς δυνάμεως ποῦ τὴν ἀντλοῦμεν ἀπὸ τὴν Φύσιν. Τὴν ἀναγκάζομεν νὰ κινή τις μηχανές μας νὰ μεταβιβάσῃ ἀστραπιαίως τὴν σκέψιν μας πρὸς κάθε κατεύθυνσιν νὰ ἐκτελῇ ἀμεσώτατα τὴν θέλησίν μας εἰς ὅποιονδήποτε σημεῖον τοῦ πλανήτου μας νὰ μεταφέρῃ αὐτοστιγμὴ ὀπτικὰς ἀκτίνας στὰ μάτια μας ἢ ἤχους στ' αὐτιά μας ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου. Καὶ ὅπως ὑποχρεώσαμεν τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου νὰ κάμνουν σ' ἓνα δευτερόλεπτον ἐπάνω σὲ μιὰ πλάκα φωτογραφικὴν ὅ,τι δὲν ἠμπόρεσαν ποτὲ νὰ κάμνουν οἱ ζωγράφοι ὄλων τῶν αἰώνων ὅπως προχωροῦμεν διαρκῶς εἰς τὴν κατάκτησιν τοῦ ἀέρος, ποῦ ἔθεωρεῖτο ἄλλοτε στοιχεῖον ἀνυπότακτον, εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Νοῦ, ἔτσι θὰ ζητήσωμεν αἴριον, ὡσὰν κάτι ποῦ εἶνε

δικαίωμά μας —δικαίωμα τῆς Ἀνθρωπότητας— νὰ γνωρίσωμεν ὄχι μόνον τοῦ ἠλεκτρισμοῦ τὴν φύσιν, ἀλλὰ καὶ τῆς σκέψεώς μας τὴν φύσιν καὶ τὴν δύναμιν, ὄχι μὲ τὸν τρόπον τοῦ ἐξωκοσμικοῦ ἐρευνητοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸν τρόπον τοῦ κυριάρχου καὶ τοῦ δαμωστοῦ.

Ὅταν ἡ μηχανὴ θὰ ὑπηρετῇ ὄχι τὴν βουλμίαν τοῦ κέρδους κανενός, ἀλλὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Ἀνθρωπότητας —τὰς ἀνάγκας τῆς καὶ τὰς φυσικὰς καὶ τὰς διανοητικὰς—τότε θὰ γίνῃ ὄργανον δημιουργίας πραγματικῆς εἰς τὰ χέρια τοῦ φυσικοῦ κυρίου τῆς —τῆς μάζας. Ἐχει αὐτὸς ὁ πλανήτης μας πλοῦτον δυναμικότητων ἀνεξάντλητον. Καὶ ὁ πλοῦτος αὐτὸς κατεκυρώθη εἰς τὴν Ἀνθρωπότητα ὡς εἰς σύνολον, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, πὺν ὁ ὠραῖος καὶ γεμᾶτος ἀπὸ τόσον ἀνθρώπινον νόημα μῦθος διηγείται, ὅτι ὁ Προμηθεὺς ἔφερεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ πῦρ — τὸ ξύτημμα τοῦ Νοῦ. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν στέκει πλέον σταθερὸς ὁ ὀρόνος Διὸς κανενός. Οἱ ἄνθρωποι ἐκέρδισαν τὸ ὄπλον τῆς παντοδυναμίας μέσα εἰς τὴν Φύσιν, τῆς ὁποίας ἡ Ἀνθρωπότης εἶνε κορυφαία ἐκδήλωσις. Τὰ μέταλλα εἶνε προωρισμένα ν' ἀνασυρθοῦν ἀπ' τὰ σπλάχνα τῆς γῆς, νὰ χωνευθοῦν, νὰ γίνωιν μηχανές, ὄργανα ἐξυπηρετήσεως τῶν ἀνθρώπων. Τὰ στοιχεῖα νοιώθωιν τὴν ἐπιβολὴν τοῦ κυριάρχου τῶν. Ἡ μάζα τώρα ἀρχίζει νὰ λαμβάνῃ συνείδησιν τῆς ἀνθρωπίνης τῆς μεγαλειότητος καὶ νὰ διεκδικῇ ὅτι τῆς ἀνήκει —τὴν κυριαρχίαν ἐπάνω εἰς τὰς δυνάμεις τῆς Φύσεως, μὲ ὅλα τὰ μέσα τῆς ἐπιστήμης.

Ἀνάμεσα εἰς τὰ φυσικὰ τοπία, διὰ τὸν ἄνθρωπον πού, ἀπλῶντοντος διαρκῶς τὴν ἀτομικὴν του τὴν συνείδησιν πρὸς τὸ σύνολον, τὴν ἐνώνει πρὸς τὴν συνείδησιν τῆς ἀπροσώπου καὶ αἰωνίας Ἀνθρωπότητος, δὲν ὑπάρχει τοπιὸν ὠραιότερον ἀπὸ ἐκεῖνο πὺν δημιουργεῖ ὁ Νοῦς, ὀδηγὸς τοῦ κόπου ἐλευθερῶν ἀνθρώπων: τὸ τοπιὸν τῆς πόλεως, τῶν μηχανικῶν ἐγκαταστάσεων, τῶν ὑδατοφρακτῶν, τῶν καναλιῶν μὲ τὰ ὁποῖα ὑποτάσσονται εἰς ὑπηρετίας τοῦ ἀνθρώπου τὰ ἀφρισμένα ἄγρια νερά τῶν καταρρακτῶν καὶ τῶν χειμάρρων. Ἰσάξιον πρὸς τὴν ὠραιότητα ἐνὸς παρθένου δάσους μὲ ὑπερύψηλα δένδρα εἶνε τὸ τολμηρὸν ἀναπέταγμα πρὸς τὰ ἔψη τῶν πυκνῶν καπνοδόχων τῶν ἐργοστασίων, ὅπου τὰ στοιχεῖα τῆς Φύσεως, ἀναχωνεύονται εἰς μίαν νέαν, ἀνθρώπινην ἀναδημιουργίαν. Ὅταν μέσα εἰς αὐτὰ ἡ μάζα θὰ κινῆται κυριαρχικὰ, ἡ ὠραιότης τῶν θὰ καταφανῇ κατὰ τρόπον πὺν θὰ καταπλήξῃ ὅσους δὲν γνωρίζουν τὴν ἀνθρωπίνην μεγαλειότητα. Καὶ τότε θ' ὀποδειχθῇ καὶ κάτι ἄλλο: ὅτι ὑπάρχει καὶ ἐργασία πὺν δὲν εἶνε μόχθος καὶ πόνος καὶ καταδίκη, ἀλλ' εἶνε ἀγαλλίασις καὶ φτερογύγισμα καὶ χαρὰ —ἡ ἐργασία ὄχι ἡ βιοποριστικὴ, πὺν ἐξαγοράζει τὸ ἄθλιον δικαίωμα τῆς ζωῆς ἀνθρώπων ἀπὸ ἄλλους ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἡ ἐργασία τῶν ἀνθρώπων διὰ τοὺς ὁποίους ἡ ζωὴ καθιερωθῇ ὡς δικαίωμα ἐκ γενετῆς ἀναφαίρετον— ἡ ἐργασία πὺν εἶναι ἡ ὑψηλότερα χαρὰ τῆς ἐλευθέρης δημιουργίας.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΜΕ ΤΟΥΣ ΥΑΚΙΝΘΟΥΣ

Του Ἀνδρέα Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Ἀπρίλης μήνας... Κι' ἡ μή-
τέρα γῆ, λαμπροστόλιστη καὶ μυ-
ρωμένη, καμάρωνε τὴν ὁμορφιά
της πού μ' ἀφειδώλευτη ἀπλο-
χεριὰ τὴν εἶχε προικίσει: ὁ οὐρά-
νιος πατέρας.

Τὰ ποτάμια πότε ἤσυχα καὶ
πότε διαστικὰ σφιχταγκάλιαζαν
τὸ λαμιο τῆς σάν πολυτιμα κολ-
λιέ, ἐνῶ τὰ κύματα τῆς θάλασ-
σας ἀφρσιμένα ὅπως ξεσπούσαν
στ' ἀκρογιάλια τῆς, ἐμοιαζαν μὲ
ἀσπρακέντητα κρόσια πούγλει-
φαν τὸ φόρεμά της. Τὰ θυνά,
ἄλλα πράσινα κι' ἄλλα χιονισμέ-
να, ἐμοιαζαν σάν κορώνες πού
στόλιζαν τὸ σῶφ τῆς κεφάλι: καὶ
τὴν ἔκαναν σωστὴ βασίλισσα στὸ
δικό της γαλαξιακό βασίλειο τοῦ
ἡλίου...

Ὁ ἥλιος, κι' αὐτὸς ἀπλοχέ-
ρης, ζέσταινε τὴν ἀνάσα της, ἐνῶ
οἱ ἀέρηδες μετέφεραν τὸ ἄριωμα
της δῶ καὶ κει γιὰ νὰ ζωντα-
νέψουν μ' αὐτὸ ὅ,τι πέθαινε ἀπὸ
ἐκσταση γιὰ τὸ δικό της μεγα-
λεῖο...

Μέσ' ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀληθινὴ
μαγεία ἑνὰς λευκοπράσινος τα-
χυδρόμος ξεκίνησε ἀντιφεγγίζον-
τας τὸν χρωματισμὸ του πάνω
στὸ παθιασμένο ἀπὸ τὴ νάρκω-

ση δλέμμα μου καὶ μοῦ ἐγγχείρι-
σε μιὰ πρόσκληση πού μὲ λιτὴ
ἄρχοντιὰ γραμμμένη πάνω σ' ἕνα
φύλλο ἀπὸ ὑάκινθο ἔγραφε: «Οἱ
ὑάκινθο: σὲ προσκαλοῦν στὸ συμ-
πόσιο τῆς ζωῆς. Ἐνδύμα ἐπίση-
μο». Τὴν πρόσκληση τὴν δέχτη-
κα. Τὸ «συμπόσιο ζωῆς καὶ τὸ
ἐπίσημο ἐνδύμα» μὲ προβληματί-
σαν. Σκεφτόμουν, ἄραγε ποιὰ
νῶνα: τὸ «συμπόσιο ζωῆς καὶ τὸ
ἐπίσημο ἐνδύμα» πού θέλουν νὰ
φορῶ οἱ ὑάκινθο: στὸ συμπόσιό
τους πού μὲ προσκαλοῦν.

Σκέφθηκα πὼς τελείωση τοῦ
προβληματισμοῦ μου θάἔβρισκα: σὲ
μένα καὶ στὴ φύση πού μὲ περι-
έβαλλε καὶ τοῦτο γιατί ὁ ἑαυτός
μας καὶ ἡ φύση εἶναι: οἱ μεγα-
λύτεροι δάσκαλοι τῆς σημερινῆς
μας πρειας.

Ἔστρνα σάν μεθυσμένος τὰ
βήματά μου πέρα - δῶθε, καὶ ὁ
προβληματισμός μου αὐτὸς με-
ταμορφώθηκε σὲ νεράιδα πού μοῦ
ξελόγιασε τὸν νοῦ. Οἱ λογισμοὶ
μου μ' εἶχαν ἐγκαταλείψει καὶ
ἤμουνα ἀφημένος σὰ αἰσθήματα
ἐκείνης τῆς στιγμῆς. Δεχόμουν
εἰκόνας καὶ ἤχους χωρὶς ἀντίρ-
ρηση. Εἶχα σταυρωθῆ ἀπὸ τὴν
ἴδια τὴ φύση...

Μέ κήδευαν μέ μεγαλειώδη σιωπηλή σερμνότητα οί υάκινθοι... "Όταν κηδεύεσαι: από υάκινθους, ή τελευταία σου κατοικία δέν είναι ή "Αδης. Είναι: ή ζωή. "Η άτέλειωτη ζωή που ήταν την ζεις, διαπιστώνεις ότι δέν υπάρχει: θάνατος... "Η πομπή του πάθους μου, αφού πέρασε πάνω από ένα σάβανο καμωμένο από λευκές μαργαρίτες, στολίδι κι αυτό στη φορεσιά της γής, διάβηκε τά νερά μιάς ήσυχης λίμνης που στον ύγρό της κόρφο έτρεφε νούφαρα και κύκνους. Στο μέσον αυτής της λίμνης πούταν ξέφωτο από νούφαρα και αφύλαχτο από κύκνους, ή ήλιος έστελνε τις στεφάνες της ήμέρας άχτίνες του για ν' άγκυλιώσουν τό θυθό της που ή άποσπερή πρασινάδα του ρούφαγε λαίμαργα τό ζεστό των ήλιαχτίδων αίμα... "Ο σταυρός μου στήθηκε εκεί... Μεταξύ ήλιου, γής και ύδατος... Μεταξύ των στοιχείων της ζωής... "Από κείνη τή θέση αντικατοπτρίστηκε στο νερό της λίμνης τό σκηνωμά μου. "Ημουν γυμνός... Γυμνός από ένδύματα, ξόμπλια, στολίδια, μικρότητες, πάθη, μίσση και ματαιοδοξίες. Φορούσα τό επίσημό μου ένδυμα, όπως μέ ήθελαν οί υάκινθοι... Μονολόγησα... Τό μεγαλειό της τελειότητας δρίσκεται: στη μαγεία της γυμνότητας. Τής γυμνότητας που καλύπτεται από την πλαστικότητα.

Βλέποντάς με γυμνόν στο θυθό της λίμνης έννοιωσα λευτερωμένος, άμόλυντος και παθιασμένος για τελειότητα.

Στή στιγμή εκείνης της έξαρσης, ή σταυρός μου μεταμορφώ-

θηκε σε άπείριστο θρόνο αυτόγένησης. "Ο κύκλος της ζωής μου ξανάρχισε κυλώντας από τό βαθύ παρελθόν μου περόνιαζε τό παρόν μου και χανότανε στο άπώτερο μέλλον μου. Τό ανθρώπινό μου μέλλον που δέν τέλειωνε, μά που ανακυκλωνότανε στο άδυτο του άπείρου σαν σχήμα φωτεινής τροχιάς...

Τό συμπόσιο μέ τους υάκινθους είχε κι' άλλες άρχισει. Δέσποζε σ' αυτό, ή διάλογος, ή έσωστρέφεια και ή μυσταγωγία της λαλούμενης σιωπής... Τής σιωπής του στοχασμού και του αυτοέλεγχου. "Όταν σιωπής αυτοδιδασκόμενος, μιλάς μέ ήλη τή δύναμη της φωνής σου και ακούγεσαι παντού... Κι' όταν μιλάς αυτοαναλωνόμενος δέν ακούγεσαι ποτέ και πουθενά.

Μιλούσαμε για τά δέντρα και τά φυτά που άνασαιουν και καταλαβαινουν. Για τή νοημοσύνη και τή μουσική των λουλουδιών. Για τή ζωή και τό θάνατο των άνεμώνων. Για τό κλάμα των κυκλάμινων και για τους λιγοθυμισμούς των κρίνων. Για τή συμπεριφορά των δασών στον έκστασιασμένο άνθρωπο που τά διασχίζει. Για τον χαριετισμό της μυρτιάς και της πασχάλιας. Διδαχθήκαμε για τό σφιχταγκάλισμα του κισσού και για τον φωτισμένο καρπό της έληας. Τό κυπαρίσσι: μās μίλησε για την αξία της άνδρειωσύνης και της λεβεντιάς, ένώ ένα μικρολούλουδο του άγρου μās έγνεψε για τό μεγαλειό της συμπάθειας προς τον αδύνατο.

"Ένας θεόρατος πλάτανος που ή καρμός του έδειχνε πώς πολ-

λοι αιώνες πέρασαν από πάνω του, μᾶς ἐκμυστηρεύτηκε πόσο ἀξίζει, ὁ χρόνος ὅταν γόνιμα τὸν διερχόμαστε καὶ πόσο τύραννος γίνεται ὅταν ἀδικά τὸν χάνουμε.

Ἐνα ἔλατο μᾶς μίλησε γιὰ τὴν γέννηση. Ὅποιαδήποτε γέννηση καὶ μᾶς εἶπε ὅτι ἡ γέννηση σὰν βιολογικὸ φαινόμενο εἶναι μίλημα ζωῆς καὶ σὰν φαινόμενο ζωῆς εἶναι μυσταγωγία προορισμοῦ.

Ἐνας δλόκληρος γήινοσ χρόνος πέρασε καὶ τὸ Συμπόσιο ἔφθανε στὸ τέλος του. Αὐτὸς ὁ δλόκληρος χρόνος ἦταν μιὰ στιγμή στὴν αἰωνιότητα. Καταλάβαινα τὸ κύλισμα τῶν ἐποχῶν ἀπὸ τίς ἐπισκέψεις τῶν λουλουδιῶν, στίς ἀνάλογες ἐποχές τῆς βασιλείας τους.

Τὸ συμπόσιο τέλειωσε μὲ τὸ ξύπνημα τῆς μέρας. Οἱ ἀστρικοὶ πολυέλαιοι τῆς μαγεμένης νύχτας χαμήλωσαν τὰ φῶτα τους καὶ ὁ αὐγητὸς ἥλιος ροδοκόκκινος καὶ μεγαλοπρεπῆς μὲ βρῆκε στὴν Ἀνάστασή μου.

Ἡ ἀνάσα ἐκείνου τοῦ λυκαυγούς μὲ καλοδέχτηκε στὴν ἀγκαλιά της. Ἦταν μάνας ἀγκαλιά

γιὰ μένα. Ἡ μητέρα γῆ στὸν δινό μου Ἀναστημὸ βρῆκε τὴν καταξίωση τῆς τελειότητάς της. Τὰ σπλάχνα της δονήθηκαν καὶ ἕνα ἠφαίστειο ἔστειλε τίς πύρινες γλῶσσες του στὰ μεσοῦρανα σὰν βεγγαλικὰ φῶτα. Χαιρέτησε ἔτσι τὸν Ἀναστημὸ μου... Συμμετεῖχε στὴν ἐξέλιξη καὶ στὴ ροή τῆς ζωῆς. Μίκρυνε τὸ ἀτέλειωτο σύμπαν καὶ τὸ χώρεσε ὀνοῦσ μου.

Τὸ σύμπαν μέσα στὸ νοῦ μου ἦταν θεῖο δῶρο γιὰ μένα καὶ ἕνας ξεδιψασμὸς στὴν ἀνησυχία μου.

Αὐτὴ ἡ ἐκστασιασμένη ἀνησυχία μου μ' ἔκανε καὶ ἀποτελειω νόμουνα στὴ στιγμή

Δὲν προλάβαινα νὰ ξεψυχῶ γιατί μὲ κατάκλυζε ἡ ὁμορφιά τῆς νέας μου ζωῆς.

Ἐνας ὑάκινθος πού μὲ γνώριζε ἀπὸ τὸ συμπόσιο σὰν μὲ εἶδε λουσαμένον ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, μὲ χαιρέτισε γνέφοντάς μου τί θέλω...

Τὸ ρώτησα μὲ διδαχτικὴ ἀπορία: Ποῦ εἶναι ὁ Θεός;

Κι' ἐκεῖνο, ξανάντισε...

● Ἄρτος

● Ζυμαρικά

● Φρυγανιές

γιὰ διαβητικούς

Ζ Ω Γ Ρ Α Φ Ο Υ

Τὸ ἔμβλημα τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας

ΤΟ ΕΜΒΛΗΜΑ τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓναν ἀριθμὸν συμβόλων, χρησιμοποιοημένων ἀπὸ πολὺ πάλαι χρόνια γιὰ νὰ ἐκφράσουν βαθιεῖς πνευματικῆς καὶ φιλοσοφικῆς ἀπόψεις γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ σύμπαν. Ἀυτὰ τὰ σύμβολα ἀνευρίσκονται ὑπὸ ποικίλες μορφές σ' ὅλες τὶς μεγάλες θρησκείες τοῦ κόσμου μας καὶ σ' ὅλους τοὺς μεγάλους πολιτισμούς. Συνδυασμένα στὸ ἔμβλημα ὑποβάλλουν ἓνα πλατὺ ἐξελικτικὸ σχῆμα ποὺ ἀγκαλιάζει τὸ σύνολο τῆς φύσεως, φυσικῆς καὶ πνευματικῆς, ἢ δὲ μελέτη τους μπορεῖ νὰ ὀδη-

γήσει τὸν σοβαρὸν ἐρευνητὴ στὴ θεώρηση τῶν βαθυτάτων μυστηρίων τῆς ὑπάρξεως.

Τὰ σύμβολα αὐτὰ δὲν μπορεῖ νὰ ἐρμηνευθοῦν μὲ στενὴ ἀκρίβεια, ἐν μέρει, λόγω τῆς ἀρχαιότητός των καὶ ἐν μέρει λόγω τῆς δυσκολίας ἐξακριβώσεως τῆς προελεύσεώς των. Ἡ προσφερομένη σ' αὐτὸ τὸ ἄρθρο ἐρμηνεία εἶναι μιὰ πρότασις ἀληθειῶν, παρὰ μιὰ ἀκριβῆς δήλωσις τῆς σημασίας των.

TAU

ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟΝ τοῦ ἐμβλήματος εἶναι ὁ αἰγυπτιακὸς σταυρὸς, ἀρχαῖο σύμβολο τῆς ἀναστάσεως. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα σταυρὸ σὲ σχῆμα T, πάνω στὸν ὁποῖον κάθετα ἓνας μικρὸς κύκλος, ἐν εἴδει δακτυλίου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον κρατιέται μὲ τὸ χεῖρ σὲ ἀρχαῖα ἀγάλματα ἢ εἰκονίζεται σὲ πίνακες.

Ὁ σταυρὸς σὲ σχῆμα T συμβολίζει τὴν ὕλη ἢ τὸν κόσμον τῆς μορφῆς καὶ ὁ μικρὸς κύκλος, τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς. Τὸ σύνολον ἐκφράζει τὸν θρίαμβο τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς ὕλης, τῆς ζωῆς ἐπὶ τοῦ θανάτου, τοῦ καλοῦ ἐπὶ τοῦ κακοῦ. Εἶναι ὁ Σταυρὸς τῆς Ζωῆς, τὸ Σύμβολο τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς Ἀθανασίας.

ΤΑ ΔΙΑΣΤΑΥΡΩΜΕΝΑ ΤΡΙΓΩΝΑ, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓνα (τὸ φωτεινότερο) στρέφεται πρὸς τὰ ἄνω καὶ τὸ ἄλλο (τὸ σκοτεινότερο) πρὸς τὰ κάτω, συμβολίζουν τὴν κáθοδο τοῦ πνεύματος ἐπὶ τὴν ὕλην καὶ τὴν ἀνάδυσή του ἀπὸ τὰ περιοριστικά ὅρια τῆς μορφῆς. Ταυτοχρόνως ὑποβάλλουν τὴν διαρκῆ πάλη ἀνάμεσα στὶς δυνάμεις τοῦ φωτός καὶ τοῦ σκότους στὴ φύσιν καὶ τὸν ἄνθρωπο.

Ὅταν, καθὼς συμβαίνει στὸ ἔμβλημα, τὰ διπλᾶ τρίγωνα ἐκονίζονται μέσα στὸν κύκλο ἐνὸς φειδιοῦ, παριστάνεται τὸ σύνολο τῆς ἐκδηλωμένης φύσεως, τὸ σίμπαν, δεσμευμένο ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χώρου.

Τὸ σῆμα τῶν διασταυρωμένων τριγώνων ἀπαντᾶται καὶ στὴν Ἑβραϊκὴ Ἱερουσαλὴμ καὶ εἶναι γνωστὸ ὡς Σφραγίδα τοῦ Σολομῶντος ἢ Ἄστρον τοῦ Δαβὶδ.

ΤΟ ΦΙΔΙ: ὅπως καὶ τὰ ἄλλα σῆματα, ἔχει διαφορὰ σημασίες, πάντοτε ὅμως συνδυάζεται μὲ τὴν Σοφία. Ὅταν τὸ φίδι φαίνεται νὰ δαγκῶνῃ ἢ

τρῶγῃ τὴν οὐρά του (ὁ Οὐροβόρος Ὁφίς), γίνεται σῆμα τῆς αἰωνιότητος, ποῦ δὲν ἔχει ἀρχὴ ἢ τέλος.

Η ΣΒΑΣΤΙΚΑ (ἢ ὁποία δὲν ἔχει καμμία σχέση μὲ τὸν Χιτλερικό ἀγκυλωτὸ σταυρὸ, διότι ἐκεῖνος εἶχε τὰ σκέλη του κινούμενα πρὸς τὰ ὀπίσω, τὴν ὀπι-

SWASTIKA

σθοδρόμηση, τὴν καθυστέρηση, ἐπομένως τὸ σκοτάδι), ἢ ὁποία λέγεται καὶ Πύρινος Σταυρὸς, συμβολίζει τὶς τρομερὰς δυνάμεις τῆς φύσεως, ποῦ ἀδιάκοπα δημιουργεῖ καὶ διαλύει τὶς μορφὰς καὶ εἶναι παράλληλα δημιουργὸς καὶ Καταστροφεὺς, ὁ Σίβη τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ.

ॐ

AUM

ΕΙΠΑΝΩ από το όλον έμβλημα, με γράμματα σανσκριτικά, είναι ή Ίερή Λέξις του Ίνδουισμού, ή όποία προφέρεται (όχι με άκριβη πιστότητα, διότι είναι δύσκολο), ως AOTM. Είναι μια λέξις θεοθείας σημασίας και σημαίνει τόν Δημιουργό Λό-

γο, την άφατη Πραγματικότητα, την πηγη πάσης ύπάρξεως. Είναι μια λέξις ισχύος και προφέρεται από τους Ίνδουιστάς με τόν μέγιστο σεβασμό.

ΤΕΛΟΣ, τó έμβλημα τής Θεοσοφικής Έταιρίας περιβάλλεται από τó σύνθημα «Ουδέμία θρησκεία ύπερτέρα τής Άληθείας». Η άλήθεια αποτελεί τó άναζητούμενον από κάθε θεόσοφον, όποια και να είναι ή πίστις του και κάθε μεγάλη θρησκεία είναι κατά ένα μέτρον μια ένσωμάτωσις αύτής τής Άληθείας και μια όδός προς τήν πραγματοποίησίν τής.

Έκκυκλοφόρησε:

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΕΓΑΛΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

ΚΑΙ

ΜΕΓΑΛΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ

ΣΤΗΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Δρχ. 250

Ἡ Μπαγκαβάδ Γκίτα καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Κρίσνα

Τῆς ἀειμνήστου συνεργάτιδος τοῦ ΙΛΙΣΟΥ
ΙΣΜΗΝΗΣ ΝΙΣΚΟΥ

Ἡ Μπαγκαβάδ - Γκίτα εἶναι ἓνα ἀπόσπασμα, ἓνα τμήμα τῆς Μαχαμπαράτα, τοῦ μακροσκελεστάτου αὐτοῦ ἐπικού ποιήματος τῆς Ἰνδικῆς Φιλολογίας, τὸ ὁποῖον, συμπεριλαμβάνον ἐντὸς λαμπρῶν ἐθνικῶν ἐπιχειρήσεων, κεφαλαιώδεις ἀρχὰς πολιτειακῶν, κοινωνικῶν καὶ θρησκευτικῶν συστημάτων, εἰσέδυσσε τόσον εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴ ζωὴ τῶν Ἰνδῶν ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων, ὥστε ἕως σήμερον νὰ δίνονται τμηματικῶς καὶ συνολικῶς, ὄχι μόνον νὰ κοσμή τὴν φιλολογία τους, ἀλλὰ νὰ ἔχει χαράξει βάσεις γενικῶν των κατευθύνσεων, καὶ διὰ τῆς Μπαγκαβάδ - Γκίτα νὰ ἔχη θέσει θεμελιώδεις γραμμὰς, ἀσαλεύτους διὰ μέσου τῶν αἰῶνων, τῆς περὶ θείου ἐκδηλώσεως καὶ ἀντιλήψεως. Φαίνεται περίεργον πὼς ἓνα καθαρῶς φιλολογικὸ ἔργον, ἓνα ἐπικὸν ποίημα, δίνεται νὰ ἐξασκήσῃ τοιαύτην ἐπιρροὴν εἰς τὰ ἦθη ἐνὸς δλοκλήρου λαοῦ καὶ ἐπὶ σειρὰν αἰῶνων. Ὅταν ὅμως σχεφθῶμεν ποῖον εἶναι τὸ συγκρότημα, συνήθως,

μᾶς ἐποποιίας καὶ πόσοι οἱ συντελεσταὶ αὐτῆς, δὲν εἶναι ἀτορίας ἄξιον.

Δεδομένον, ὅτι ἕως σήμερον διαμφισβητοῦν καὶ διερωτῶνται οἱ σοφοί, κατὰ πόσον ἡ Ἰλιάς εἶναι ἀπαύγασμα ἐν ὅς Ὁμήρου ἢ ἐνός ὀλοκλήρου πολιτισμοῦ, πόσῳ μᾶλλον προκειμένου περὶ σαν-σκριτικοῦ ἔπους, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου ἀμέτρητοι καιροὶ ζωῆς καὶ πείρας σημειώνουν μακροτάτην διαδρομὴν, πλήρως ἐνηρμονισμένην τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, καὶ εἰς ὅλας τὰς ἀποδοσεις αὐτοῦ.

Ὅταν δὲ ἀνατρέξωμεν καὶ ἀνέλθωμεν, ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον, εἰς τὴν Ἰνδικὴν μυθολογίαν, ἀναπόσπαστη ἀπὸ τῆ γενικῆ ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως, εὐκρινῶς ἀντιλαμβανόμεθα τὴν περιβλεπτοὺν Θεσιν, τὴν ὁποίαν ἡ Μαχαμπαράτα ἐσημείωσεν εἰς τὴν Ἰνδικὴν φιλολογίαν, καὶ τὴν ἐπιροήν, τὴν ὁποίαν αὐτὴ ἐξήσκησεν, ὡς ἀτήχησις σπουδαίων προγενεστέρων πολιτισμῶν, καὶ ὡς κατακλείς μεγάλων διαδοχικῶν δοξασιῶν.

Μέσα εἰς τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις τοῦ χρόνου, εἰς ἀνυπολογί-στον ἐποχὰς προκατακλυσμαίας, ὅπου πνεύματα ἄλλα καὶ φωτεινά, δυνάμεις ἄμορφες καὶ ἀόρατες, ἐπάλαυνεν εἰς τοὺς αἰθέρας τὸν ὑστατον ἀγῶνα τῆς ἐπικρατήσεως μέσα στὸ ἀπέραντο Χάος, πρὶν ἀκόμη ἡ ὕλη προσλάβῃ ἀπτὴν μορφὴν, παίρνει τὴ γέννησί της ἡ Ἰνδικὴ μυθολογία.

Καὶ ὁ ἀγὼν μὲ τὰ ἀναπόσπαστα στοιχεῖα του τῆς φθορᾶς καὶ τῆς δημιουργίας, διαρκῶς συνεχίζεται σὲ ἀλλεπάλληλα κύματα ζωῆς, συμβολίζων τὸν πόλεμον τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ.

Συντελοῦνται Θεογονίαι καὶ Κοσμογονίαι, ἐξἄκολουθητικῶς, μέσα στὴν ἴδια πάλη, πὸν στέκουν ἀντιμέτωπα τὸ πονηρὸν καὶ τὸ ἀγαθόν, πάλη καταστροφῆς, πάλη συντηρήσεως, πάλη δημιουργίας: ἀναπόσπαστα καὶ βασικά στοιχεῖα ἐκδηλουμένης ζωῆς (:τὸ πεδῖον τῆς δράσεως εἶναι τῶρα ἡ Γῆ).

Ἐκπίπτει τὸ ἀνθρώπινο Γένος, τιμωρεῖται, Θεῖαι δυνάμεις ὀδηγοῦν αὐτὸ πρὸς ἀνορθωσιν: ἀνορθοῦται, δρᾷ, σκέπτεται — καὶ ἐπαναλαμβάνονται αἱ διακυμάνσεις αὐταί, μὲ τὰς μυριάς λεπτομερείας των, ἐμπερικλείουσαι ὅσων κινήσιν, τῶσιν καὶ εὐρύτητα φαντασίας, ἀλληγορίας, διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ παραγωγῆς. Καὶ τοιοῦτοτρόπως, ἐντὸς αὐτῶν τῶν κυρίων γραμμῶν βηματικῶν σιγᾶ - σιγᾶ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, διαγράφει ἀσφαλῶς τὴν πορεία του καὶ, ἀνάμεσα σὲ θορύλους καὶ σὲ μύθους, θέτει τὰς πρωτογόνους καὶ βασικὰς ἐννοίας, αἱ ὁποῖαι ἔκτοτε, ὄχι μόνον ἐχρησίμευσαν ὡς κίνητρον τοῦ ἀνησυχου καὶ ἐρευνητικοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἀλλὰ, κατὰ τὰ διάφορα στάδια τοῦ κόσμου, αὐταὶ καὶ μόναι ἦσαν ἡ ἀπαρχὴ ὄλων τῶν συστημάτων, τὰ ὁποῖα γενικῶς συμπεριλαμβάνονται εἰς τὴν λέξιν «φιλοσοφία» καὶ τὰ ὁποῖα διαφοροτρόπως ὠδήγησαν καὶ κατευθύνουν ἔκτοτε τὴν ἐξελισσομένην ἀνθρωπότητα.

Ἀναρίθμητοι θεότητες, εἰδῶλα, αἰθέριοι ὑπάρξεις καὶ ὑποχθόνια ὄντοτητες, μύσται, σοφαί, ἥρωες ὑπερφυσικοί, ἀσήμαντοι θνη-

τοί, θηρία, δάση, ὄρη, ποταμοί, ἢ πλάσις ὄλη, ἢ φύσις ὄλη, τὰ πάντα, δίδουν τὰς πολυτρόπους καὶ πολυμόρφους ἐκφάνσεις των διὰ τὰ ἀποκαλυφθῆ ἕνας καὶ μόνον δρόμος τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως διὰ μέσου τῆς ἄμμου τῶν αἰώνων, διὰ μέσου τῆς ἱστορίας τῶν φυλῶν.

Εἶναι δὲ ἀναμφισβήτητον πλέον, ὅτι εἰς τὰς Ἀσιατικὰς προϊστορικὰς μυθολογίας, εἰς τοὺς σανσκριτικούς σθησμένους πολιτισμούς, πρέπει ν' ἀνεύρωμεν τὴν ρίζα τῆς Σκέψεως.

Ὅσον ἀναμφισβήτητον εἶναι, ὅτι ὁ ἀνθρώπινος στοχασμός, ἀπὸ τῆς πρώτης ἐποχῆς τῆς ὑπάρξεώς του, περὶ τὸ θεῖον ἠσχολήθη, αἰσθανθεὶς τὴν ἔμφυτον καὶ ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τῆς ἐρεῦνης τῆς Ἀληθείας.

Ἡ ἠθικὴ φιλοσοφία διευθίνει τὴν διανόησιν, ἡ δὲ θρησκεία διοικεῖ τοὺς λαοὺς, ἐμπερικλείουσα κάθε ἐπιστήμην, κάθε γνῶσιν.

Αἱ μεγαλοφυεῖς κορυφαὶ τῶν σοφῶν, οἵτινες ἐχάραξαν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν βάσιν τῆς πνευματικῆς ἀποδόσεως, οἱ ὁδηγοὶ τῆς καθολικῆς Σκέψεως τῆς Ἀνθρωπότητος, τῶν ὁπιῶν αἱ προσωπικότητες εἴτε συγχωνεύονται μὲ τὸν μῦθον, εἴτε σβήνονται ὀλοτελῶς εἰς τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις τοῦ χρόνου, οἱ βαθεῖς αὐτοὶ ἐρευνηταὶ τῶν ἀρχικῶν αἰτίων τοῦ Σίμπαντος, φωτίζουν τὴν Ἀνθρωπότητα διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς Ἀληθείας, ἡ ὁποία διαλάμπει, ἀσάλευτη καὶ ἐνιαία, εἰς ὅλα τὰ ἀρχικὰ πονήματα τῆς σοφίας, εἰς ὅλας τὰς μεγάλας θρησκείας καὶ ἱερὰ βιβλία τῶν λαῶν.

Σὲ πλαίσια μυθολογικά, ἢ φαντασία καὶ ἢ ἀμάθεια ἀφ' ἑνός, τὸ Πνεῦμα καὶ ἡ Γνώσις ἀφ' ἑτέρου, πλέκουν τὰ ὠραιότερα συμπλέγματα. Καὶ σὲ ἀκαθοριστοὺς σχεδὸν ἐποχὰς δημιουργοῦνται τὰ θαυμάσια βιβλία τῶν Βεδῶν (συγκροτήματα μεταφυσικῆς, παραδόσεως καὶ ἀποκαλύψεως), ἀκλόνητα βάθρα διανοήσεως, τὰ ὁποία, κατὰ τοὺς Βραχμῶνας, εἶναι τὰ ἀρχαιότερα ἱερὰ βιβλία τοῦ κόσμου συγκεντρῶνόντα ὅτι ἀπαύγασμα δύναται νὰ παράγῃ ὁ νοῦς εἰς γενικώτητος καὶ λεπτομερείας, μέχρι τῆς σήμερον εἶναι ἡ βάση τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν δοξασιῶν τῶν Ἰνδῶν, χορηγοῦντα ἕκτοτε διαρκῆ ἴλην εἰς τὴν φιλοσοφίαν, εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν μυθολογίαν, ἡ ὁποία ἔξακολουθεῖ νὰ ὑφαίνεται, ἀφήνουσα διὰ μέσου τῶν ἀπεράντων αὐτῶν καὶ σκοτεινῶν ἐκτάσεων τοῦ χρόνου, κατὰ καιροὺς, παρόμοια φωτεινὰ κεφαλαῖα σημεῖα, τὰ ὁποία, ἐναρμονιζόμενα καὶ συντονιζόμενα μεταξὺ των, προσοδίδουν τὴν χαρακτηριστικὴν μορφήν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς σανσκριτικῆς διανοήσεως, τὴν μορφήν τῆς σ υ λ λ ο γ ι κ ῆ ς φ ι λ ο σ ο φ ί α ς.

Οἱ αἰῶνες ἀλληλοδιαδέχονται ἑαυτούς. Πολιτισμοὶ ἐξελίσσονται καὶ ἀνυψώνονται, ἄλλοι ἐκπίπτουν καὶ διαλύονται, καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ πολύπειρος ἀνθρωπίνη κίνησις, συνυφασμένη μὲ τὸν μῦθον, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως, προσθέτει ὀλονὲν καὶ κάτω εἰς τὴν γηραιάν Ἰνδικὴν μυθολογίαν, προσθέτει ὀλονὲν καὶ κάτω εἰς τὴν

ιστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἀναπόσπαστον ἀπὸ τὴν ὄλην ἐξέλιξιν τῆς διανοουμένης ἀνθρωπότητος.

Αἱ Βέδαι ἐπεξηγοῦνται καὶ συμπληρώνονται βραδύτερον ἀπὸ τὰ ἐξ ἴσου ἀξιοσημείωτα καὶ σπουδαῖα ἔργα τῶν Βραχμάνας καὶ Οὐπανισάδ: ἔπονται τὰ ἐξ μεγάλα φιλοσοφικὰ συστήματα ὑπὸ τὸ ὄνομα «Σούτρα»: μετ' ὀλίγους αἰῶνας ἐξαιπλοῦται ἡ διδασκαλία τῶν Βεδῶν καὶ ἐκλατκεύεται διὰ τῶν φημισμένων Πουράνα, καὶ ἐπακολουθοῦν τὰ δύο μεγαλοπρεπῆ ἐπικά ποιήματα, ἡ Ρομαῦάνα πρῶτα, κατόπιν ἡ Μαχαμπαράτα, τὰ ὁποῖα ἔδωσαν τὸν τύπο τῆς Ἰνδικῆς, ἴσως καὶ ὀλοκλήρου τῆς Ἀσιατικῆς ποιήσεως, παρ' ὄλην τὴν ἐξέλιξιν καὶ ἀνάπτυξιν πού προσέλαβεν αὕτη μεταγενεστέρως.

Αὕτη ἡ χρονολογικὴ περίπτου, κατὰ τὰς τῆς σανσκριτικῆς κυριώτερης φιλολογίας.

Χρονολογικῶς, τίποτε δὲν δύναται νὰ καταταχθῆ ἀκριβῶς, καθ' ὅτι, κατὰ τὰς ἐποχὰς πού ἐγράφησαν αὐτὰ τὰ ἀριστουργήματα, τὰ ὅρια τοῦ ἀνυπόκριτου καὶ τοῦ πιθανοῦ, τοῦ μύθου καὶ τῆς ἱστορίας δὲν εἶχον ὀρισθῆ. Ἐνεκα αὐτοῦ τοῦ λόγου, αἱ χρονολογίαι τῶν μέχρι τῆς σήμερον εἶναι σχετικαί. Ὁ Polier εἰς τὸ σύγγραμμά του περὶ Ἰνδικῆς μυθολογίας (ἕνα ἀπὸ τὰ παλαιότερα καὶ πληρέστερα συγγράμματα τοῦ εἶδους αὐτοῦ), τοποθετεῖ ὅλα τὰ ἐπεισόδια πού ἀναφέρονται εἰς τὴν Μαχαμπαράτα εἰς ἐποχὴν μυθολογικὴν, 3000 καὶ 4000 ἐτῶν περίπου π.Χ.

Ὅστε, 35 καὶ πλέον αἰῶνες ἐχρησιάσθησαν διὰ νὰ προετοιμάσουν τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἔπους τούτου, ἐμφανιζομένου κατὰ τὴν 9ην ἢ 10ην ἑκατονταετηρίδα π.Χ. εἰς τὴν σανσκριτικὴν φιλολογίαν, ὡς λέγει ὁ Γαλανός, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον ἐμπνέει (περιεχει) τὴν μεγαλυτέραν ἀκριβολογίαν.

Πάντως, κατὰ τοὺς ἱστοριοδίφας τῆς Ἀνατολῆς, τὸ ἐπικὸν τοῦτο ποίημα περιλαμβάνει μέγα μέρος ἱστορικῶν γεγονότων, παλαιωτάτων χρόνων, μεγάλης σπουδαιότητος, παρ' ὄλην τὴν μυθικὴν καὶ ἐκπληκτικὴν μορφήν του, καθ' ὅτι οἱ ἥρωές του δὲν εἶναι ἀπλοὶ ἀνθρώποι, ἀλλὰ ὄντα ὑπεράνθρωπα.

Θεοὶ με ἀνθρωπίνας μορφάς, δαίμονες, τιτᾶνες, γίγαντες, θηρία ἔχοντα δύναμιν ὑπερφυσικὴν, ὄπλα θεῖα οὐρανιας δυνάμεως, ἡμίθεοι καὶ ἥρωες, ἀπόρροια ὄντες ἀγαθῶν θεῶν ἢ πονηρῶν πνευμάτων, τίθενται ὅλοι εἰς ἀφάντιστον κίνησιν, εἰς τὸν θρυλικὸν καὶ θεόπνευστον πόλεμον, (ὅστις εἶναι τὸ κύριον θέμα τῆς Μαχαμπαράτα — πολεμὸν μεταξὺ δύο βασιλικῶν οἰκογενειῶν (τῆς μὲν Σεληνογενοῦς, τῆς δὲ Ἡλιογενοῦς, ἐκ τῶν ὁποίων, ἡ τελικὴ ἐπικράτησις τῶν Πανδοιδῶν, ἐκ τοῦ Ἡλίου ἐλκόντων τὸ γένος, ἔμελλε νὰ θέσῃ διὰ παντός τὰ ὅρια τοῦ μελλοντικοῦ Ἰνδικοῦ Κράτους).

Ἡ ἀλληγορία τοῦ ὅλου ἔργου εἶναι ἡ νίκη τῶν ἀγαθῶν κατὰ τῶν πονηρῶν καὶ ἀδίκων, ἀλληγορία, ἣτις διαρκῶς ἀνευρίσκειται εἰς τὴν σανσκριτικὴν μυθολογίαν.

Σκοπός δὲ τῆς Μαχαμπαράτα εἶναι ἀφ' ἐνὸς ἡ ἰσχύς καὶ ἡ ὑπεροχὴ τῶν Βραχμάνων ὑπεράνω τῶν ἄλλων προνομιούχων τάξεων καὶ τοῦ λαοῦ, ἀφ' ἑτέρου ἡ διευκρίνησις καὶ στερέωσις τῆς θρησκευτικῆς ἀρχῆς τῆς μιᾶς Ἐνότητος = ἀρχῆς, ἡ ὁποία, εἰς τὰ προγενέστερα ἱερὰ βιβλία, δὲν διακρίνεται καθαρὰ καὶ ἡ ὁποία, σὲ περιβάλλον ἀπολύτου πολιθεΐας, πανθεισμοῦ καὶ εἰδωλολατρείας, σημειώνεται ὡς μέγας σταθμὸς καὶ ὡς συμπλήρωμα τῆς θείας γνώσεως τῶν ἀπομεμακρυσμένων αὐτῶν πολιτισμῶν διὰ τοῦ Κρίσνα, ὅστις εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ κίνητρον τῆς Μαχαμπαράτα, καὶ διὰ τῆς ὑπερόχου αὐτοῦ διδασκαλίας, ἡ ὁποία μὲ ἀκαταγώνιστον πνευματικότητα συγκεντρώνεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Μπαγκαβάδ - Γίτα.

Ὁ Κρίσνα, τὸ ἑξαιρετικὸν αὐτὸ ὄν, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνατροφή καὶ τὰ κατορθώματα χορηγοῦσιν ἀφθονοῦν καὶ ἀνεξάντλητον ἔλην εἰς τὴν σανσκριτικὴν μυθολογίαν, (κατὰ τὴν ταξινόμησιν τῶν Βραχμάνων), παρουσιάζεται ὡς ἡ πληρεστέρα ἐνσάρκωσις τῆς κυριωτέρας θεότητος, Βισνοῦ, ἡ ὁποία κατὰ καιροὺς κατέρχεται μεταξὺ τῶν θνητῶν, διὰ τὴν βοήθησιν καὶ τὴν σῶσιν τὴν ἐκάστοτε ἐκπίπτουσαν ἀνθρωπότητα.

Εἰς τὴν Ράμα ὑάνα, ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ Ράμα, εἶναι ἡ τῆ ἐνσάρκωσις τοῦ «Βισνοῦ». εἰς δὲ τὴν Μαχαμπαράτα ἡ 8η, ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ Κρίσνα.

Δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πιθανόν, ὅτι ἀρχικῶς ὁ Κρίσνα, πολὺ προγενέστερος τοῦ Βούδδα, ἴσως κατὰ 2500 ἔτη καὶ πλέον, ὑπῆρξεν ὁ Μέγας καὶ ἐμπνευσμένος ἡγέτης μιᾶς βουκολικῆς καὶ πολεμικῆς φυλῆς, ἀνεξαρτήτου τῆς ἐπιρροῆς τῶν Βραχμάνων (τῆς ἰσχυροτάτης καὶ πειστικῆς αὐτῆς διανοουμένης μερίδος, ἡ ὁποία, ἐπὶ σειρὰν αἰῶνων εἶχε τὴν δύναμιν τῆς ἀπολύτου καὶ γενικῆς ἐπιβολῆς καὶ κυριαρχίας ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ πνεύματος, ὅσον καὶ τὴν ἄγρονον φύλαξιν καὶ τήρησιν τῆς παραδόσεως καὶ τῶν θείων νόμων).

Προσέλαβεν ὁ ἡγέτης αὐτὸς τὸ ὄνομα καὶ τὴν φήμην τοῦ ἥρωος, ὄχι μόνον διὰ τὰς λαμπράς του πολεμικὰς ἐπιτυχίας, ἀλλὰ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, καὶ διότι ὑπῆρξεν ὁ ἰδρυτὴς θρησκείας διὰ τὸν λαόν του θρησκείας μονοθεϊστικῆς, ἡ ὁποία ἔζηρε μὲ μεγάλην ἔντασιν ἠθικὰς ἀρχὰς καὶ ἡ ὁποία, ἂν καὶ ἐπηρεάσθη μερικῶς ἀπὸ προγενέστερα ἱερὰ βιβλία καὶ φιλοσοφικὰ συστήματα, ἰδίως ἐκ τῆς Σάμκβα Σούτρα, ἀνέπτυξεν ἴδιον χαρακτήρα, αἴρεσιν τρόπον τινά, καὶ ἐπεξετάθη σημαντικὰ, εἰς βαθμὸν ὥστε ὁ πρῶν ἥρωος Κρίσνα νὰ λάβῃ, εἰς τὴν συνείδησιν τῶν φανατικῶν καὶ πολυπληθῶν οπαδῶν του, τὴν θέσιν τοῦ προφήτου, βραδύτερον δὲ τὴν τοῦ Θεανθρώπου. Ὁ Βραχμανισμὸς, ὁ ἀτύλος αὐτὸς τῆς συλλογικῆς καὶ συστηματοποιημένης φιλοσοφίας, ἐγκλωπθεὶς τὴν δημοφιλεῆ καὶ ἰσχυροτάτην ἐκπροσώπησιν τῆς Θεότητος, μετέτρεψεν ἀργότερα εἰς ἐνσάρκωσιν τοῦ Βισνοῦ καὶ συνεχώνευσεν αὐτὴν τόσον ἐπιτυχῶς, ὥστε

νά αποτελέσῃ πλήρη συνέχειαν τῆς ὅλης θρησκευτικῆς παραδόσεως καὶ φιλοσοφίας.

Προσέλαβε δὲ σὺν τῷ χρόνῳ τοιαύτην σημαίνουσαν θέσιν εἰς τὴν ἀνωτέραν ἠθικὴν γενικῶς, ὥστε ἡ μονοθεστικὴ αὐτὴ θρησκεία τοῦ Κρίσνα, ἡ ὁποία, μὲ τόσην ἄφθοστον πνευματικὴν ἔξαρσιν, ἀπέριπτον ὕψος καὶ κάλλος, ἀποδίδεται εἰς τὴν Μπαγκαβάδ - Γκίτα, νά θεωρητῆται ὡς μία τῶν βασικῶν διδασκαλιῶν τῆς ἀληθείας καὶ νά ἀμυλλᾶται διὰ τὸν Ἰνδικὸν κόσμον καὶ διὰ τοὺς πολυαριθμοὺς μύστας καὶ θανυμαστας τῆς Ἰνδικῆς Ἀποκαλιψέως πρὸς τὴν Κ α ι ν ἠ ν Δ ι α θ ἡ κ ἠ ν.

Οὐδὲν ἄλλο ἔργον τῆς Ἰνδικῆς θρησκευτικῆς φιλολογίας δύναται νά παραβληθῆ πρὸς τὴν Μπαγκαβάδ - Γκίτα, πρὸς τὸ « Ἄσμα τοῦ Εὐλόγημένου », ἢ « Θεσπέσιον Μελος », κατὰ τὴν μετάφρασιν Δημ. Γαλανοῦ. Οὐδὲν ἄλλο ἔργον ἔχει ἐξαρθῆ εἰς τοιοῦτον ὕψος σκέψεως καὶ ἔχει ἀποδόσει τοσόν πλήρως τὴν ἐννοίαν τῆς μοναδικῆς Θεότητος. Ἐπίσης ἐμπεριέχει, ἐπὶ βάσεως μεταφυσικῆς καὶ μὲ διαλεκτικὸν σύστημα, μίαν μεγαλοπρεπεστάτην ἠθικὴν διδασκαλίαν, ἡ ὁποία, διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς αὐταπαυρήσεως, τῆς Πίστεως, τῆς Γνώσεως καὶ πρὸ παντὸς τῆς Ἀπολυτοῦ Ἀγάπης, ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὴν τελειοποίησίν του, Γ ι ο γ γ α, τοῦτέστι πρὸς τὴν συγχώνευσιν καὶ ἐνότητα αὐτοῦ μετὰ τοῦ Θείου.

Ἡ Μπαγκαβάδ - Γκίτα, δηλαδὴ ὅλη ἡ διδασκαλία που ἀποδίδεται εἰς τὸν Κρίσνα, δὲν σοῦζεται οὔτε πλήρως, οὔτε εἰς πὸ πρωτότυπον, δυστυχῶς. Παρεμβάλλεται μόνον ὡς ἐπεισόδιον εἰς τὸ ἔπος τῆς Μαχαμπαράτα, ὑπὸ μορφῆν θρησκευτικῆ καὶ φιλολογικῆ ποιήματος — μορφῆ, ἡ ὁποία εἶχε πλέον τὸ ἀποτέλεσμα αἰσθητῶν τροποποιήσεων. Δηλαδή, σὺν τῷ χρόνῳ, ἀπὸ τῆς ἀπομειωμένης ἐποχῆς τῆς θρησκείας τοῦ Κρίσνα, μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ ἐγράφη ἡ Μαχαμπαράτα, λίγους αἰῶνας πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστοῦ, παρεισέφθησαν εἰς τὴν Μπαγκαβάδ - Γκίτα, κατὰ τοὺς εἰδικοὺς ἐρινηνευτὰς αὐτῆς, ἀπηχῆσεις διαφόρων ἔκτοτε θρησκευτικῶν δογμάτων καὶ δοξασίαι ξέναι πρὸς αὐτὴν, καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα παρουσιάζει ἀντιθέσεις ἢ, μᾶλλον, περιέργον σύμπτυσιν πανθειστικῶν καὶ μονοθειστικῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν.

Αὐτὸ ὅμως οὐδόλως ἐπισκιάζει τὴν ἐξαιρετικῶς φωτεινὴν ἐμφάνισιν τῆς Μπαγκαβάδ - Γκίτα - Οὐπανισάδ, κατὰ τὸν πλήρη τίτλον τῆς, καὶ οὐδόλως κλονίζει τὴν ἀξιοσημειωτὸν θέσιν αὐτῆς ἐν μέσῳ τῶν ἀπορρητῶν δογμάτων καὶ τῆς ἀρχαίας Σοφίας. Ὁ Κρίσνα, μὲ τὴν διδασκαλίαν του, ἔφθισεν εἰς τὸν κόσμον μίαν νέαν ἰδέαν μᾶς ἀπεράντου δυναμικότητος: τὴν ἰδέαν τῆς θεότητος, ἐνσαρκωμένης καὶ ἐξωτερικευμένης διὰ τοῦ ἀνθρώπου — δηλαδὴ τὴν ἰδέαν τοῦ ἐ ν α ν θ ρ ω π ἡ σ α ν τ ο ς Θεοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προκύπτει καὶ ἡ μεγάλη αὐτοῦ ἰδιότης τοῦ Σ ω τ ἡ ρ ο ς.

« Ἐγὼ — λέγει ὁ Κρίσνα πρὸς τὸν μαθητὴν του Ἀρδτζούνα — ὁ Κύριος τῶν πάντων, ἄν καὶ δὲν ὑπόκειμαι εἰς γέννησιν ἢ θάνατον,

λόγω τῆς φύσεώς μου, γίνομαι ὁρατὸς ἐκ τῆς ἰδίας μου θελήσεως καὶ παρουσιάζομαι εἰς τὸν κόσμον, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, διὰ νὰ ἀποκαταστήσω τὴν Ἄρετὴν, νὰ τιμωρήσω τὸν κακὸν καὶ νὰ λυτρώσω τὸν δίκαιον».

Ἡ διδασκαλία τοῦ Κρίσνα μᾶς κάνει ἐπίσης ν' ἀντιλαμβανώμεθα ἀπὸ τὴν πηγὴν τῆς τὴν ἰδέαν τῆς «τριάδος» μὲ τὴν συμβολικὴν τῆς διαφάνειαν καὶ τὴν βαθεῖαν μεταφυσικὴν τῆς ἔννοιαν.

Ἡ τριάς εἰς μίαν ἐνότητα: ἡ βασικὴ ἄποψις τῆς ὅλης διδασκαλίας, τὸ κύριον καὶ ἀνώτερον μυστήριον.

«Διὰ νὰ φθάσῃ τις εἰς τὴν τελειότητα, πρέπει νὰ καθέξῃ τὴν γνῶσιν τῆς ἐνότητος, ἡ ὁποία εὐρίσκεται ὑπεράνω τῆς Σοφίας.»

Ἡ τριάς, γνωστὴ εἰς τὴν Ἰνδικὴν διάλεκτον ὑπὸ τὸ ὄνομα Τριμοῦρτι, παρουσιάζει τὰς τρεῖς αἰωνίους ἐνεργείας τῆς Φύσεως ὑπὸ τὰς ἀλληγορικὰς μορφὰς τοῦ: Βράχμα, στοιχεῖον δημιουργικὸν (τὸ αἰώνιον ἄρρεν), Βισνοῦ, στοιχεῖον συντηρητικὸν (τὸ αἰώνιον θῆλυ), Σίβα, στοιχεῖον καταστροφῆς (ἡ διαρκῶς ἀνανεουμένη πλάσις).

Ἡ τελεία αὐτὴ συγχώνευσις τῶν πάντων ἐντὸς τῆς θριαμβευτικῆς καὶ ὑπερτάτης ἐνότητος συμπεριλαμβάνεται, ἐν τῇ μυστικῇ τῆς λαμπρότητι καὶ ἐν τῇ ἀλληγορικῇ αὐτῆς μεγαλοπρεπείᾳ, εἰς τὴν λέξιν ΟΜ (ᾄουμ), ἕκαστον ψηφίον τῆς ὁποίας συμβολίζει μίαν τῶν τριῶν θείων ιδιοτήτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων τὰ πάντα ὑφίστανται (καὶ συγχωνεύονται).

«Εἶμαι ἡ ὁδὸς καὶ τὸ ἄσυλον καὶ ὁ φίλος. Εἶμαι ὁ δημιουργὸς καὶ ὁ παρηγορῶν. Εἶμαι ἡ γενεὰ καὶ εἶμαι ἡ διάλυσις. Εἶμαι ὁ τόπος, ὅπου τὰ πάντα διαμένουν, ὁ ἀνεξάντλητος σπόρος ὅλης τῆς Φύσεως. Εἶμαι ὁ θάνατος καὶ ἡ Ἄθανασία — Εἶμαι ἡ ἴπαρξις καὶ ἡ μὴ ἴπαρξις — Εἶμαι τὸ μυστικὸν πρόσωπον Ἄουμ (ΟΜ)». Ἡ ἀπόλυτη ἔννοια τῆς τριάδος, ἐπεκτεινομένη πέραν τῆς θείας οὐσίας καὶ περιοριζομένη εἰς τὴν ὀλικὴν τῆς σύλληψιν, προηγείται καὶ ὅλου τοῦ ὀργανωμένου κόσμου. Ὅλα ἐν τῇ φύσει τρισυπόστατα εἰσίν. «Λὲν ὑπάρχει τίποτε ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ ἐν τοῖς Οὐρανοῖς... τίποτε, τὸ ὁποῖον νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένον τῆς ἐπιδράσεως τῶν τριῶν ὑποστάσεων, προερχομένων ἐκ τῶν πρώτων αἰτίων τῆς φύσεως», λέγει ὁ Διδάσκαλος πρὸς τὸν μαθητὴν του· αἱ ιδιότητες ὅμως αὐταὶ τῆς ζώσης πλάσεως παρουσιάζονται ὑπὸ μορφὴν, ἡ ὁποία συσφίγγει τὴν ἀφθαρτον ψυχὴν πρὸς τὸ σῶμα, ἐπομένως ὁ ἄνθρωπος, ὁ ζητῶν τὴν ἀπολύτρωσιν, ὀφείλει νὰ καταπατήσῃ αὐτάς.

—«Ὅταν ἡ ψυχὴ ὑπερνήκησῃ τὰς ιδιότητας αὐτάς, αἱ ὁποῖαι συννύχουσι μὲ τὸ σῶμα, τότε ἀπολυτρώνεται ἀπὸ τὴν γέννησιν καὶ ἀπὸ τὸν θάνατον».

—«Καὶ ἐκείνος, ὅστις ἤθελεν ὑπερπηδήσει τὴν ἐπιρροὴν τῶν τριῶν

τούτων ύποστάσεων τῆς ὕλης, ἐκείνος θὰ συμμετέχη τῆς Θείας Οὐσίας».

—«Εἶμαι τὸ σύμβολον τῆς Ἀθανασίας καὶ τοῦ Ἀφθάρτου, εἶμαι τὸ σύμβολον τῆς Αἰωνιότητος, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀτέρμονος εὐτυχίας».

Ἡ ἐξέχουσα αὐτῆ μεγαλοφυΐα τοῦ Κρίσνα ὑπῆρξεν ἐπίσης ὁ πραγματικὸς Δημιουργὸς τῆς Ἑθνικῆς Θρησκείας τοῦ Ἰνδικοῦ Ἔθνους.

Ἡ ἔννοια τοῦ Θείου καὶ ἡ ζήτησις αὐτοῦ δὲν ἀνήκει πλέον ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μικρὰν ομάδα τῶν «ἀναχωρητῶν», οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, αὐτοὶ καὶ μόνον κατεῖχον τὴν ἐσωτερικὴν ἐρημνεϊαν τῶν Βεδῶν, καὶ ἐν αὐτοῖς ἔζη ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ ἀσκητισμοῦ, τῆς ἀποκρύφου Ἐπιστήμης καὶ τῶν ὑπερφυσικῶν Δυνάμεων. Ἡ ἔννοια τοῦ Θείου, διὰ τῆς θρησκείας τοῦ Κρίσνα, ἐξαπλοῦται πλέον εἰς ὅλους, διότι ἐντὸς ὅλων ἐνυπάρχει ὁ αὐτὸς σπόρος τῆς Ἀληθείας καὶ ὅλοι δύνανται νὰ τὸν ζητήσουν καὶ νὰ τὸν ἀνεύρουν.

—«Ὅπως εἷς καὶ μόνος Ἥλιος φωτίζει τὸν κόσμον ὅλον, οὕτω καὶ τὸ παγκόσμιον καὶ ὑπέρτατον Πνεῦμα καταναγάζει τὴν Ἄλῃν».

—«Μακάριος δέ, ὅστις ἤθελε κατανοήσει, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ αὐτὸς ἐν παντοίοις πράγμασι καὶ ὅστις ἤθελεν ἰδεῖ τὸ ὑπέρτατον Ὄν, διαμένον ἀφθαρτον, ἐντὸς ὅλων τῶν φθαρτῶν πραγμάτων».

Εἶναι ἡ θρησκεία ἡ λαϊκὴ, ἄνευ προναμίων καὶ κοινωνικῶν διαβαθμίσεων — ἄνευ τύπων καὶ ἀποδείξεων ἢ ἰδία διὰ τὸν ἐξειλιγμένον καὶ τὸν ἥρωα, ὅσον καὶ διὰ τὸν ταπεινὸν καὶ τὸν περιφρονημένον. Ἡ αὐτὴ παρηγορία δι' ὅλους.

—«Καὶ ἂν ἀκόμη εἶσαι ὁ μεγαλύτερος τῶν ἁμαρτωλῶν, δύνασαι νὰ διέλθῃς τὴν ἄβυσσον τῆς ἁμαρτίας διὰ τῆς πνευματικῆς σοφίας, ἢ ὁποῖα ἐξαγνίζει».

Εἶναι ἡ θρησκεία, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται ὡς ἐπανάστασις τοῦ πνεύματος, διὰ δίδουσα τὴν ἐσωτερικὴν σκέψιν, διδάσκουσα τὴν ἀφύπνισιν τῆς ψυχῆς καὶ ἐξηγοῦσα τὴν Θεϊαν Συνείδησιν, καθ' ἣν στιγμὴν αὕτη εἶχε περιέλθει διὰ τοὺς τότε λαοὺς εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον τοῦ ὕλισμοῦ, περιορισθεῖσα ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν πλέον χυδαίαν ἐξωτερικὴν μορφήν καὶ ἐκδήλωσιν.

Ἡ Μπαγκαβάδ-Γκίτα, «τὸ ἄσμα τοῦ Λατρεντοῦ», εἶναι ἡ πλέον ἀρχαία εἰσαγωγή πρὸς τὴν ζωὴν τῆς λατρείας καὶ τῆς κατανύξεως.

Ἐμπεριέχει ἀπόψεις θρησκευτικὰς καὶ φιλοσοφικὰς, ἐντὸς 18 κεφαλαίων, ὅπου πικνότεται ἔννοιαι ἐναλλάσσονται ἀφορμὴ δὲ τῆς ὅλης ἀναπτύξεως εἶναι ἡ συντριβὴ τοῦ Ἀρδεζούνα, τοῦ φημισμένου τοξότου τῆς δυναστείας τῶν νικητῶν, πρὸ τῆς τελικῆς μάχης, ἐν τῇ Μαχαμπάρατῃ. Ὁ ἀγαπημένος μαθητὴς δὲν δύναται νὰ φονεύσῃ φίλους καὶ συγγενεῖς καὶ γέροντας, ποὺ ἀντικρῦζει εἰς τὸ ἀπέναντι στρατόπεδον, καὶ ἐξωτερικεῖ τὴν ψυχικὴν του ἀδυναμί-

αν πρὸς τὸν Διδάσκαλόν του, παρὰ τὸ πλευρόν του ἰστάμενον (δηλ.: τὸν Θεὸν Κρίσνα ὑπὸ μορφὴν ἀνθρώπου), ὅστις ἀνακαλεῖ αὐτὸν εἰς τὸ καθῆκον.

«Μὴ ταράττεσαι! Φόνευσε! Κατάστρεψε τοὺς ἐχθρούς σου καὶ ζήτησε τὴν τιμὴν καὶ τὴν φήμην. Ἔσο εἰς τοῦτο τὸ μόνον ἄμεσον μέσον μου», δηλαδή τὸ ὄργανον πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ πεπρωμένου.

Φαίνεται περιέργον, ἀκόμη καὶ σκληρόν, τὸ ἄγριον αὐτὸ ἔνστικτον τοῦ Θεοῦ τῆς Ἀγάπης. Ἄλλ' ἄς μὴ λησμονῶμεν, ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς τοὺς ἡρωϊκοὺς ἐκείνους χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ Ἀρεία Φυλὴ καθημερινῶς ἐπεξέτεινε τὸ δικτυωτὸν τῶν θριαμβευτικῶν κατακτήσεων τῆς ἀνὰ τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς, καὶ κατὰ τοὺς ὁποίους χρόνους, ἡ μοναδικὴ ἀξία καὶ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρὸς ἦτο ἡ γενναϊότης, ἡ δὲ κυριωτέρα καὶ ἐνδοξοτέρα ἀπασχόλησις αὐτοῦ, ὁ πόλεμος.

Ἦτο ἀδύνατον, ἐπομένως, μία θρησκεία, ἣτις ἔμελλε νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τοιοῦτον περιβάλλον, νὰ μὴ προσανατολισθῇ κατὰ τι πρὸς τὰ σπουδαιότερα σημεῖα τῆς νοστρωπίας τῶν πιστῶν τῆς.

Κάθε ἄνθρωπος ἔχει καθήκοντα νὰ ἐκπληρώσῃ ἀναλόγως μὲ τὴν θέσιν του, τὴν ὁποῖαν ἐκ γενετῆς ἀπέκτησεν ἀπέναντι τοῦ ἔξωτερικοῦ κόσμου καὶ κάθε παράλειψις αὐτῶν, ἐξ ἑλλείψεως θάρρους ἢ ἐξ αἰσθηματολογίας, δηλ. ἐκ προσωπικοῦ τινος αἰτίου, εἶναι κατακριτέα. Τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν ὀ λ ό τ η τ α πρέπει νὰ ὑπερσχύουν κάθε ἀτομικῆς καταστάσεως ἢ σκέψεως ἢ ἄλλων συναισθημάτων, ὅσονδῆποτε εὐγενῆ καὶ ἂν εἶναι αὐτά.

Ἄλλά, παρ' ὄλην τὴν διδαχὴν περὶ καθήκοντος, παρ' ὄλην τὴν ἐνίσχυσιν καὶ προτροπὴν πρὸς τὴν π ρ ᾠ ξ ι ν, παρουσιαζομένη αὕτη ὡς συναφῆς πρὸς τὴν ἴλην καὶ ἀπαραίτητος, ὡς θὰ ἴδωμεν ἀργότερον, ὁποῖα πνευματοποιήσις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁποῖα ἐκμηδένισις τοῦ σ κ ο π ο ὦ καὶ τοῦ ἀ π ο τ ε λ ἔ σ μ α τ ο ς τῶν πράξεων, ὅσον ἐκτυλίσσεται ἢ ἀνάπτυξις περὶ τῆς φ ύ σ ε ω ς τ ῆ ς ἴ λ η ς, ἢ ὁποῖα εἶναι καὶ ἡ βασικὴ φιλοσοφικὴ ἀντίληψις τοῦ ὅλου ἔργου τῆς Μπαγκαβάδ - Γκίτα, καὶ περὶ τῆς φ ύ σ ε ω ς τ ῆ ς ψ υ χ ῆ ς.

—Ἐἶναι πλάνη νὰ νομίζη τις, ὅτι ἡ ψυχὴ φονεῖει ἢ φονεῖται. Ἦνα τί θλίβεσαι, ὦ Ἀρδτζούνα; Ἡ ψυχὴ εἶναι αἰωνία. Οὔτε ὁ σίδηρος δύναται νὰ τὴν διαίρῃ, οὔτε τὸ πῦρ νὰ τὴν ἀποτεφρώσῃ, οὔτε τὸ ὕδωρ νὰ τὴν φθειρῇ, οὔτε ὁ ἀῆρ νὰ τὴν ἀλλοιώσῃ. Διότι εἶναι ἀδιαίρετος, ἄκαυστος, ἀφθαρτος, ἀναλλοίωτος. Τ ί π ο τ ε δ ἔ ν ε ἶ ν α ἰ ἰ κ α ν ὸ ν ν ᾶ κ α τ α σ τ ρ ἔ ψ η ὅ, τ ι δ ἔ ν ὑ π ὸ κ ρ ε υ τ α ἰ ε ἰ ς τ ῆ ν κ α τ α σ τ ρ ο φ ῆ ν.

Ἦστις δὲ δυνηθῇ νὰ κατανοήσῃ αὐτό, δηλαδή ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ δυνηθῇ νὰ κάμῃ ἀπόλυτον διάκρισιν τοῦ φθαρτοῦ μέρους τῆς ὑπάρξεώς του (σῶμα καὶ ὅ,τι συναφές πρὸς αὐτὸ) καὶ τοῦ

ἀφάρτου (ψυχή) και ὁ ὁποῖος θά δυναθῆ ἐπίσης νά κατανοήσῃ και νά πιστεύσῃ, ὅτι ἡ ψυχή εἰς τὸ ἰδικόν της ἐπίπεδον ἔχει ὡσαύτως στάδια παιδικῆς ἡλικίας, νεότητος και γήρατος, ἐκεῖνος φθάνει εἰς τὴν ἀ τ α ρ α ξ ί α ν.

Τὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα και συναισθήματα, προσπίπτοντα εἰς τὴν ἀντίληψιν διὰ μέσου τοῦ ὕλικου και μόνον ἀνθρώπου, εἶναι ξένα πρὸς τὴν ψυχήν και οὐδόλως ἐπηρεάζουσιν αὐτήν. Ἀπηλλαγμένος, συνεπῶς, ἀπὸ χαρὰν ἢ λύπην, ἢ οἰασθήποτε φύσεως συναισθήματα, διαμένει ἀνεπηρέαστος και ἤρεμος, ἐκτελῶν κάθε πρᾶξιν. Ἐὰν δὲ δυναθῆ νά διαφύλαξῃ ὁμοίομορφον τὴν γαληνιαίαν αὐτὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς του, ἀσφαλῶς βαίνει οὗτος πρὸς τελειοποίησιν.

Ἐξακολουθοῦντες τὴν συντομοτάτην ἀνάλυσιν τοῦ συστηματικοῦ μέρους τῆς Μπαγκαβαδ-Γκίτα, ἀντιλαμβανόμεθα, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἓνα συνειδητόν, αἰώνιον και παντοδύναμον Ὄν, ὁ Μέγας Κύριος τοῦ Σύμπαντος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἄνευ ἀρχῆς.

Διακρίνεται και διαφέρει ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν θνητὸν κόσμον, ἀλλὰ και ἀπὸ τὴν ἀθάνατον ψυχήν τῶν ζώντων ἀνθρώπων, ὧν ἀ ν ω τ ἔ ρ α ς ο ὑ σ ί α ς ἀπὸ ὅλας τὰς ψυχὰς τῶν ὄντων.

Ὅταν λέγεται, ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει δύο φύσεις, μίαν ἀνωτέραν πνευματικὴν φύσιν, διὰ τῆς ὁποίας τὸ Σύμπαν ὑποβαστάζεται — «γνώριζε, ὅτι ἔχω και ἄλλην ἀρχὴν ἐκ φύσεως ζωτικῆς, ἐκ τῆς ὁποίας διατηρεῖται ὁ κόσμος» — και μίαν δευτέραν, κατωτέραν και ὕλικὴν φύσιν, ἀποτελειομένην ἀπὸ ὅλα ὅσα ἀνήκουσιν εἰς τὴν ὕλην («τὸ στοιχεῖον μου διαρεῖται εἰς 8 μέρη: γῆ, ἕδωρ, πῦρ, ἀήρ, αἶθήρ, πνεῦμα, ἀντίληψις, τὸ γνῶθι σαυτόν»), δὲν ἔννοεῖ, ὅτι τὸ ἥμισυ τῆς θείας Οὐσίας σύγκειται ἐξ ὕλης. Σημαίνει μάλλον, ὅτι ἡ ὕλη δὲν εἶναι ἀπολύτως ἐλευθέρα νά ἀκολουθῆ τὸ δομεμφυτον αὐτῆς ἀποκλειστικῶς, ἀλλ' ὅτι ἡ ἐξέλιξις της εἶναι ὑπὸ τὴν ἐπιθεσιν τοῦ Θεοῦ: ἐν ἄλλοις, ὅτι ὁ Θεὸς ἐργάζεται ἐν τῇ ὕλῃ και ἐρεῖ διὰ μέσου αὐτῆς. Αὐτὸ λέγεται πλέον ἐνκρινῶς και εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς Μπαγκαβαδ-Γκίτα: «Ὁ Θεὸς τοποθετεῖ ἐν τῇ ὕλῃ τὸν σπῆρον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀρχίζει ἡ ἀνάπτυξις. Εἶναι, λοιπόν, ὁ πατήρ ὄλων τῶν ὄντων (ἡ ἄποψις τοῦ αἰωνίως ἄρρενος στοιχείου), ἐνῶ ἡ ὕλη τὸ θῆλυ στοιχεῖον.

Ὁ Θεὸς ἐποπιτεύει και ἐπιτηρεῖ τὴν ἀνύψωσιν, τὴν ἐξέλιξιν και τὴν παρακμὴν τοῦ Σύμπαντος, και ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἀποκαλεῖται ἡ Ἀρχὴ και τὸ Τέλος ὄλου τοῦ κοσμου και ταυτίζεται με τὸν θάνατον.

—«Εἶμαι ἡ ἀνάστασις τῶν ἐπανερχομένων ἐν τῇ ζωῇ και ὁ θάνατος, ὁ ὁποῖος τὰ πάντα καταβροχθίζει».

Τὰ ὄντα, εἰς ὅλας τὰς πράξεις των και περιπτώσεις τῆς ζωῆς, ἐξ Ἐκεῖνου προσλαμβάνουν τὴν ἀρχὴν των.

Ὅτι πράττει, τὸ πράττει χάριν τοῦ Κόσμου, διότι ὁ ἴδιος οὐδεμίαν ἔχει ἐπιθυμίαν νά ἐκπληρώσῃ, οὐδὲν τέλος νά φθάσῃ.

Ἐπανέρχεται δὲ ἐν τῷ κόσμῳ, διότι ἡ πρᾶξις τοῦ Θεοῦ ἀρεῖ-

λεται εἰς τὴν ἕλην, τὴν ὁποῖαν κυβερνᾷ, καὶ ποτὲ δὲν ὀφείλεται εἰς προσωπικὴν αἰτίαν. Δηλαδή, ἐπανέρχεται ἐν τῷ Κόσμῳ χάριν τῆς Ἀνθρωπότητος καὶ μόνον.

Ἡ δὲ σχέσις τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ ἀνθρωπίνου κόσμου καθορίζεται διὰ τῆς ἀγάπης ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ὀλοφύχως εἶναι πρὸς αὐτὸν ἀφωσιωμένοι. Καὶ ἀποπλύνει τῆς ἁμαρτίας ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εὐρίσκουσιν εἰς αὐτὸν καταφύγιον καὶ ἄσυλον.

Ἡ θεωρία τῆς ἕλης κατέχει ἕνα ἀπὸ τὰ πλέον σημαντικὰ σημεῖα τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ Μπαγκαβάδ - Γκίτα.

Ἄν καὶ ὁ Θεὸς ὀδηγεῖ τὴν πορείαν τοῦ κόσμου, ἐν τούτοις, ὅλαι αἱ πράξεις ἀποδίδονται εἰς τὴν ἕλην.

— «Ἐξ ἀρχικῆς ἕλης τὸ Σύμπαν ἐκτυλίσσεται καὶ καταστρεφόμενον ἐπιστρέφει ἐκ νέου εἰς αὐτήν, ἵνα ἐκ θείας ἀνάγκης ἀναδημιουργηθῇ.»

Ἡ ἕλη ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν.

Δὲν ἀναφέρεται νὰ ἔχη δημιουργηθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν, ὑπόκειται ὅμως εἰς διαρκεῖς παραλλαγὰς καὶ μεταβολάς.

Θὰ ἠδιδνάτο τις νὰ ἐκλάβῃ τὸ ἄνω συμπέρασμα, ἢ μᾶλλον τὸ φαινομενικὸν αὐτὸ χωρίσμα μεταξὺ Θείας Οὐσίας καὶ ἕλης, ὅτι ἀνάγεται εἰς τὴν φιλοσοφικὴν θεωρίαν τῆς «δυναρχίας», δηλαδή τὴν θεωρίαν ἐκείνην, ἣ ὁποία ἀποδέχεται δύο ἀντιθέτους Ἀρχάς, τῆς ἕλης καὶ τοῦ πνεύματος. Ἡ Μπαγκαβάδ - Γκίτα διέπεται ἀποκλειστικῶς καὶ καταφανῶς ἀπὸ τὸ φιλοσοφικὸν δόγμα τοῦ «ένισμοῦ», ριζικῶς ἀντιθέτου πρὸς τὸ τῆς δυναρχίας.

— «Ἐντυχῆς ὅστις ἀτηλλάγη ἀπὸ τὴν σημασίαν τοῦ Διπλοῦ, διότι αὐτὸς ἀτηλλάγη καὶ ἀπὸ τὴν δέσμευσιν τῆς πράξεως».

Τὰ πάντα ἐν τῷ κόσμῳ ἀπορρέουσιν ἐκ μιᾶς καὶ μόνης ἀρχῆς. Αὕτη διέπει τὰ πάντα, διαπερᾷ τὰ πάντα, ἐνυπάρχει ἐντὸς τῶν πάντων καὶ τὰ πάντα πρὸς αὐτὴν τείνουν.

Τὸ εἶδαμεν ἤδη εἰς τὴν ἀνάλυσιν περὶ Θεοῦ, ὡς παντοδυνάμου καὶ πανταχοῦ παρόντος.

— «Ἄν ὑπάρχει τίποτε ὑπεράνω Ἐμοῦ καὶ τὰ πάντα ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἐμέ, ὡς τὰ μαργαριτάρια ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν κλωστήν, ἣ ὁποία τὰ συνδέει καὶ τὰ συγκρατεῖ».

Ἡ ἕλη δὲν εἶναι παρὰ μία φαντασμαγορία τοῦ Ἀπολύτου. Ὅλα τὰ ἐξ αὐτῆς γινόμενα καὶ ἐξαγόμενα εἶναι ἐφήμερα καὶ παροδικά. Αἱ ἐξ αὐτῆς δὲ ἐπιδράσεις, ψυχὸς, ζέστη, δηλαδή αἱ γινόμεναι ἀντιληπταὶ διὰ μέσου τοῦ σώματός μας, τῶν ὀργάνων μας, νεύρων, αἰσθήσεων κλπ., ἔρχονται καὶ παρέρχονται, ὡς ἐπίσης αἱ ἐπιδράσεις τῆς χαρᾶς καὶ τῆς λύπης, διότι καὶ τὰ συναισθήματα μέσω τοῦ ἕλικου ἀνθρώπου γίνονται αἰσθητά.

Δὲν πρέπει, λοιπόν, ὁ ἄνθρωπος, συμμορφούμενος πρὸς αὐτάς, νὰ κανονίξῃ τὴν πορείαν του καὶ τὴν ἐσωτερικὴν του ἐξέλιξιν.

Εἰς τὴν περὶ ἕλης ἀνάπτυξιν παρεμβάλλεται καὶ ἡ σπουδαία καὶ βασικὴ ἔννοια τῆς ἀναγεννήσεως, ὡς ἀναποφεύκτου

γεγονότος διὰ τὴν ἐξέλιξιν.

—«Κάθε πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀρχήν, ὑπόκειται εἰς τὸν θάνατον· καὶ ὅσα πράγματα ὑπόκεινται εἰς τὸν θάνατον, ὀφείλουν νὰ διέλθουν διὰ τῆς ἀναγεννήσεως».

Τέλος, ἐρχόμεθα εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς π ρ ᾶ ξ ε ω ς, τῶν ἔ ρ γ ω ν, ὡς τελικὸν συμπέρασμα τῆς Μπαγκαβαδ - Γκίτα, ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἐπόψεως.

Ἡ πρᾶξις εἶναι κίνησις, καὶ κίνησις συναφῆς καὶ ἀλληλένδετος μὲ τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἄρα, καὶ ἀπαραίτητος. Ἀλλὰ τότε μόνον ἔχει ἀξίαν καὶ δύναται νὰ ὀδηγήσῃ πρὸς τὴν τελειοποίησιν, ὅταν αὕτη γίνεται ἄνευ συμφέροντος, δηλαδὴ ὅταν ἐκτελεῖται ἀπλῶς διότι πρέπει νὰ ἐκτελεσθῇ, χωρὶς νὰ προσδίδῃ τις ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὸ ἀποτέλεσμα ἢ εἰς τὴν προσδοκίαν κέρδους τινός, ἐλπίδος. Ἡ π ρ ᾶ ξ ι ς δ η λ α δ ῆ δ ι ᾶ τ ῆ ν π ρ ᾶ ξ ι ν.

Ἡ πρᾶξις, οὕσα συναφῆς μὲ τὴν ἴλην, μόνον ἐκ τοῦ σωματικοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ προέρχεται αὕτη, ἀφήνουσα ἀτάραχον τὴν ψυχὴν, ἐντὸς τοῦ περικαλύμματος αὐτῆς, δηλαδὴ τοῦ σώματος.

Ἐν ἄλλοις, ὁ σωματικὸς ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ εὐρίσκεται ἐν κινήσει, καὶ λόγῳ τῆς φύσεώς του καὶ λόγῳ τῶν συναφῶν πρὸς αὐτὸν καθηκόντων. Ὁ δὲ ψυχικὸς τοιοῦτος ἐν ἀπολύτῳ ἡρεμίᾳ, διότι ὅτι ὑπάγεται εἰς τὴν ἴλην, δὲν δύναται καὶ δὲν ὀφείλει νὰ τὸν θίγῃ.

—«Σοφὸς δὲ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἐκεῖνος ὅστις δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀκίνησίαν ἐν τῇ κινήσει καὶ ἐν τῇ ἀκίνησίᾳ τὴν κίνησιν».

Εἰς τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς Μπαγκαβαδ - Γκίτα, ἤτοι τὴν καθαρῶς ὀρθοσκευτικὴν ἀποψιν αὐτῆς, ἐμφανίζονται δύο τρόποι πρὸς ἀπολύτρωσιν. Ὁ εἰς ἑξ αὐτῶν ἀκολουθεῖ τὴν φ ι λ ο σ ο φ ι ᾶ ν τ ῆ ς θ ε ω ρ ι ᾶ ς, δηλ. ἐπιδιώκει τὴν γνῶσιν τὴν βασιζομένην ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῆς καθαρῆς νοήσεως, ἢ ἐπὶ τῶν ἐννοιῶν· ὁ δὲ ἄλλος ἀκολουθεῖ τὴν φ ι λ ο σ ο φ ι ᾶ ν τῆ ς π ρ ᾶ ξ ε ω ς, δηλαδὴ τὴν φιλοσοφίαν τὴν στηριζομένην ἐπὶ τῆς ἐμπειρικῆς γνώσεως, ἐπὶ τῶν ἀντιλήψεων κατ' αἰσθησιν.

Καὶ οἱ δύο οὗτοι τρόποι πρὸς τὸ αὐτὸ σημεῖο τείνουσι, πρὸς τὴν πνευματοποίησιν τοῦ ἀτόμου. Ὁ μὲν πρῶτος διὰ τῆς ἀπολύτου ἀρετῆς, τῆς ἀπολύτου ἀφοσιώσεως, ἀλλὰ διὰ τῆς παντελοῦς ἀρνήσεως τοῦ ὕλικου ἀνθρώπου, τῆς παραιτήσεως αὐτοῦ ἐκ τῶν ἔργων: ἐν μιᾷ λέξει, ἡ πνευματοποίησις τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ ἀδρανεῖᾳ, ἐν τῇ ἀνυπαρξίᾳ, ὁ δὲ δεύτερος, διὰ τῆς ἀπολύτου ἀρετῆς, διὰ τῆς ἀπολύτου ἀφοσιώσεως, ἀλλὰ ἐν τῇ κινήσει, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἔργων, ἀνεξαρτήτως ἀποτελέσματος: δηλ. ἡ πνευματικὴ ἀποθέωσις διὰ μέσου τοῦ ὕλικου ἀνθρώπου.

Καὶ αἱ δύο αὐταὶ ἀπόψεις εὐρέως ἀναπτύσσονται ἐν τῇ Μπαγκαβαδγκίτα, καὶ σχεδὸν εἰς ἴσην μοῖραν τίθενται, ἂν καί, κα-

τά τοὺς εἰδικούς, ἢ διὰ τῆς πράξεως τελειοποιήσις θεωρεῖται ὡς ἡ συγκεντρώνουσα τὸ ἀληθινὸν ἠθικὸν ἰδανικὸν τοῦ ἔργου.

Ἡ λέξις Γιόγκα, τὴν ὁποῖαν τόσον συχνὰ συναντῶμεν, ἐν τῇ Μπαγκαβάδ - Γκίτα, εἶναι τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ὅλης λατρείας. Δὲν ἔχει πλέον τὴν παλαιὰν τῆς σημασίαν. Δὲν εἶναι ἡ Γιόγκα τῶν ἀσκητῶν, τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο σύστημα τῆς παντελοῦς στέρησεως καὶ τῆς ἐπιμόχθου κοπιώσεως καὶ ἀσκήσεως τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. Ἡ Γιόγκα, ἰδία, εἶναι ἡ ἀνωτάτη διαβάθμισις τοῦ ἑσωτερικοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ αὐτὸν εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἐνότητος καὶ τὴν συγχίνουσιν αὐτοῦ μετὰ τῆς θείας Οὐσίας — εἶναι ἡ ὑπερτάτη πτῆσις τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία, ὑποσκελίσασα τὸν ὑλικὸν κόσμον, ἐπανέρχεται εἰς τὴν πηγὴν τῆς.

— «Τοῦ κόσμου δύο εἶναι οἱ αἰῶνοι δρόμοι — (διαβάζομεν ἐν τῇ Μπαγκαβάδ - Γκίτα) — τοῦ σκότους καὶ τοῦ φωτός. Ὅστις βαδίζει εἰς τὸν πρῶτον, θὰ ἐπανεέλθῃ ἐκ νέου ἐπὶ τῆς Γῆς, ὅστις δὲ ἀκολουθήσῃ τὸν δεύτερον, δὲν ἐπιστρέφει πλέον».

Καὶ ὁ φωτεινὸς αὐτὸς δρόμος εἶναι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον διαγράφει τὸ Πνεῦμα διὰ μέσου τῆς Γνώσεως καὶ τῆς Σοφίας, ἵνα κατανοήσῃ τὴν Μοναδικὴν Ἀλήθειαν — εἶναι Ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ ἡ Συνείδησις διὰ μέσου τῆς Ἀπολύτου Ἀρετῆς, ἵνα φθάσῃ τοὺς αἰωνίους ὀρίζοντας τῆς θείας Ἀνυπαρξίας.

Εἶναι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον διανύει ἡ Ψυχὴ, ζητοῦσα τὸν Δημιουργόν τῆς!

Ἐπίλογος

Αὐτὰ ἐδίδαξεν ὁ Κρίσνα, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν λαϊκὴν παράδοσιν, ἐμελλε μετὰ ταῦτα νὰ φονευθῇ, ἵνα ὁ λόγος του, διὰ τῆς ὑστάτης θυσίας, γίνῃ πιστευτός.

35 αἰῶνες παρῆλθον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς πὺν ἠκούσθη τὸ κήρυγμα τοῦτο, μέχρι τῆς ἐποχῆς πὺν θριαμβευτικῶς ἀπηθανάτισθη διὰ τοῦ γραπτοῦ λόγου εἰς τὸ βον βιβλίον τῆς Μαχαμπαράτα (ὡς ἐν τῶν ἐπεισοδίων αὐτῆς) — καὶ 20 περίπου αἰῶνες ἔκτοτε μέχρις ἡμῶν καὶ ἡ Μπαγκαβάδ - Γκίτα ἐξακολουθεῖ νὰ συγκλονίζῃ πλήθη καὶ ὡς πολικῶς τις ἀστὴρ νὰ ὁδηγῇ μεμνημένους.

Δὲν ἔχει μόνον τὴν εὐφυᾶ διάνοιαν μιᾶς θρησκείας, ἡ ὁποία ἔστερέωσε τὴν πίστιν λαῶν ὀλοκλήρων ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, διοχετεύσασα Φιλοσοφίαν καὶ Ἠθικὴν, ἀναλόγως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς τῆς:

Ἐχει, κυρίως, τὸν ἄσθεστον ἐκεῖνον σπινθηρα, τὸν ἀκατάλυτον ἐκεῖνον ἐνθουσιασμόν, τὴν θείαν ἐκείνην ἔμπνευσιν, πὺν θ έ τ ο υ ν τ ἠ ν σ φ ρ α γ ἰ δ α τ ο ὗ α ἰ ω ν ἰ ο υ .

Ἐξ αὐτῶν προσλαμβάνει αὕτη ὅλην τὴν φωτοβόλον ἀκτινοβολίαν τῆς, ἥτις ἔχει τὴν δύναμιν νὰ φθάσῃ μέχρις ἡμῶν, εἴτε ὑπὸ μορφὴν τινα τῆς Ἀληθείας, εἴτε ὡς πηγὴ ἐπιρροῆς, εἴτε ὡς μακροβιὴ ἀπήχησις μεγάλου ἔργου. Διότι καὶ ὡς φιλολογικὸν καθαρῶς

ποίημα ἂν ἐξετάσωμεν τὴν Μπαγκαβάδ - Γκίτα, εἶναι ἔργον διαπνεόμενον ἀπὸ τὴν ἀπέριτη ἀπλότητα ποὺ χαρακτηρίζει τὴν ἀνωτάτη μόνον διάνοια, ἔργον ἄνευ παραβολῶν καὶ περιστροφῶν, ἄνευ μυστικισμοῦ, ἄνευ ἐξάρσεως φρασεολογίας, τοῦ ὁποῖον κάθε ἀρχὴ εἶναι καὶ μία ἀποκάλυψις. Ἔργον ἐμπεποτισμένον μὲ ὅλα ἐκεῖνα τὰ σπάνια στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα, χωρὶς προσπάθειαν ἐπιτηδεύσεως ἢ σκηνοθεσίας, ἤ ρ ε μ ο ὦ ν καὶ ἔ ξ υ ψ ὶ ο υ ν. Καὶ ὁ πλέον ψυχρὸς καὶ ἀδιάφορος ἀναγνώστης τῆς Μπαγκαβάδ - Γκίτα δὲν θὰ μείνῃ ἀπαθὴς πρὸς τὰς βαθυτάτας ἐννοίας, ποὺ ἐκφράζει καὶ τὰς μεγαλειώδεις ἀρχὰς ποὺ ἀναπτύσσει.

Ἐκεῖνος δέ, ὅστις ζητεῖ νό ε ὕθη τὸν κρῖνον τὸν ἐνωτικὸν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἱστορίας του καὶ ἐντεῦθεν, τὸν μύχιον καὶ ἔμμονον στοχασμὸν διαρκῶς προσανατολισμένον πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν, τὴν ἔ ν ὅ τ η τ α, τρόπον τινά, τῆς σκέψεως, ἐκεῖνος τοποθετεῖ ἐν τῇ συνειδήσει του τὴν Μπαγκαβάδ - Γκίτα.

Μὲ πλήρη πεποίθησιν καὶ κατάνυξιν θὰ προσέθετα, προκειμένου περὶ τῆς Μπαγκαβάδ - Γκίτα, τὴν γνωστὴν φράσιν τοῦ ἀρχαίου Ἑλλήνου δι' ἔργα ἐξαιρετοῦ κάλλους καὶ ἀσυλλήπτου ἐμπνεύσεως: «Ἐδῶ θεὸς τις κατοικεῖ».

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΗΤΙΣ

Τὸ βιβλίον τῆς σοφίας

Β' ἔκδοσις, ἀναθεωρημένη, ΣΕΛΙΔΕΣ 320

Πωλεῖται δεμένον δρχ. 200

Εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ ΙΛΙΣΟΥ

Ἀποστείλατε ταχ) κὴν ἐπιταγὴν διὰ νὰ τὸ λάβετε ταχυδρομικῶς εἰς τὴν διεύθυνσιν ποὺ θὰ ἀναγράψετε εἰς τὴν ἐπιταγὴν.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ... ΤΩΡΑ ;

Όμιλία στην Αυστραλία του Will Ross

ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ είναι από τα σημαντικώτερα, διότι από τις αντιλήψεις μας επ' αυτού εξαρτάται το μέλλον μας. Η συμπεριφορά μας επηρεάζεται από την αντίληψη ότι έχουμε ένα κάποιο μέτρον ελευθερίας, ότι το μέλλον δεν είναι «πεπρωμένον» και εξαρτάται από έμας τούς ίδιους και όχι από τα... άστρα.

Στόν επιστημονικό τομέα έχει σημειωθή μιὰ απομάκρυνσις από τόν αυστηρό προσδιορισμό του Νεύτωνος πρὸς τὴ Σχετικότητα τοῦ Αἰνστάϊν καὶ τόν αποκαθορισμό τοῦ Χάϊζενμπεργκ. Ἐχομε κινηθεῖ σ' ἓνα χωρὸ πιθανοτήτων καὶ ἀβεβαιοτήτων ὅπου ὁ (σχεδὸν μοιραῖος) προκαθορισμὸς δὲν θεωρεῖται πλέον ὡς ἀποφίς συζητήσιμη γιὰ τὸ μέλλον. Νομίζω ὅτι αὐτὸ κανεῖς ἄλλος δὲν τὸ ἐξέθεσε καλύτερα ἀπὸ τὴν Μάρτζορι Γκρήν, τὴν φιλόσοφο τῆς βιολογίας στὸ ἔργο της «Κατανόησις τοῦ μέλλοντος», ὅπου ἔγραφε: «Αὐτὸ πὺν ὑπάρχει ἔτσι, θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρχη καὶ ἀλλιῶς... Τὸ νὰ ζητοῦμε σὲ κάθε φυσικὸ συμβάν μιὰ αἰτιατὴ ἐξή-

γησι (ὥστε τὸ κάθε τι νὰ εἶναι ἀναγκαιῶς ἔτσι ὅπως εἶναι), μοιάζει μὲ τὴν ἀποψη ὅτι ἐσωτερικῶς εἶναι ἐνδεχόμενον τὸ πᾶν, ἄρα οὐδὲν εἶναι ἀναγκαιόν.» Σὲ κάθε στάδιο τῆς ἐξελίξεως ὑπάρχουν δυνατότητες ἐπιτυχίας, ὅσο καὶ ἀποτυχίας. Ἐχομε τὴ συνήθεια νὰ σκεπτόμεθα ὅτι ὑπάρχει μιὰ στατικὴ πραγματικότητα πίσω ἀπὸ ὅλες τῆς φαινομενικῆς διαδικασίης. Θὰ ἔπρεπε ν' ἀναθεωρήσουμε αὐτὴ τὴ στάση καὶ νὰ ἴδουμε μήπως εἶναι Ἡ ΕΠΙΘΥΜΙΑ ΜΑΣ γιὰ μονιμότητα, γιὰ ἀσφάλεια, γιὰ τὰ ἀπόλυτα, πὺν μᾶς ὁδηγεῖ σὲ τέτοιους τρόπους ἐκφράσεως.

Πρὶν ἀπὸ 25 αἰῶνες, ὁ Βούδας διετύπωσε τὴν ἀξιοσημείωτη καὶ σήμερα ἀποψη, ὅτι ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν δημιουργοῦμε τὴν ἐμπειρία τῆς στιγμῆς ἐκείνης καὶ αὐτὴ εἶναι γιὰ μᾶς ἡ μόνη πραγματικότης. Κάθε ἐμπειρία ἔχει περασμένες αἰτίης, σκέψεις, αἰσθήματα, ὑπράξεις, τὸ σύνολο τῆς σχέσεως καὶ ἀντιδράσεως μᾶς πρὸς τὸ περιβάλλον μᾶς, τὸ ὅποιον εἶχε πάνω μᾶς τὸ αἰτιατὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ, παρὰ τὴν

πολλαπλότητα αυτών των αιτίων ή έμπειρία είναι: ΜΙΑ. Τò κάθε άτομον, τò δημιουργικό άτομον, θά προσθέση σέ κάθε άμεση κατάσταση τόν ένα νέον και μοναδικόν παράγοντα. Συλλέγει τὰ πολλά νήματα τού παρελθόντος και τὰ διαμορφώνει σέ μιὰ νέα δημιουργική έμπειρία τής στιγμής. Ή στιγμή φεύγει. Άλλά τούτη τή στιγμή πού αρχίζω, μιὰ νέα περίοδο τού λόγου, ή προηγούμενη στιγμή έφυγε και πήρε τή θέση της μιὰ καινούργια. Αυτό πού υπάρχει πίσω από όλες αυτές τες έμπειρίες δέν είναι ένα καθωρισμένο και στατικό έγώ, αλλά μιὰ δυναμική ροή, πού αποτελεί τήν σταθερά μεταβάλλομένη πραγματικότητα. Είναι μιὰ πραγματικότητα σχετική, όχι απόλυτη, επειδή σάν πεπερασμένα άτομα πού είμαστε αδυνατούμε νά έννοήσουμε τò απόλυτο. Ο άνθρωπος ένδιαφέρεται για τες ανθρώπινες συνθήκες και είναι έντεταχμένος στήν διαδικασία τής απελευθερώσεώς του από αυτές τες συνθήκες και τής αλλαγής, μέ τήν δημιουργική διαδικασία.

Τί έννοούμε δημιουργική διαδικασία; Ασφαλώς, όχι τò νά εργάζεται πάνω σ' ένα σχέδιο καταστρωμένο από κάποιον άλλον, όσο μεγάλος κι' αν μπορούσε νά είναι. Δημιουργικός είναι νά φέρη στήν ΠΑΡΟΥΣΙΑ στιγμή τò νέο, τò άγνωστο, τò απρόβλεπτο, πού ΔΕΝ είναι εκ των προτέρων προδιορισμένο από αιτιατές συνθήκες. Ή ζωή μας είναι: προβλέψιμη μονάχα στόν βαθμό πού δέν θά είμεθα δημι-

ουργικοί: αλλά αυτόματοι, μηχανικοί, προγραμματισμένοι, έθιμοκίνητοι, προσδιορισμένοι. Αυτό, πράγματι. συμπαίνει σέ αρκετό βαθμό. Είμαστε, όπως είχε πη ό Ζιναραγιαντάσα, «κουβάρια από σπάγγους τοπικισμού, σεξουαλισμού και δοξασιών», και ένα τέτοιο κουβάρι δέν είναι δημιουργικό, αλλά άπλως αντίδρα στο περιβάλλον. Τò νά ζη κανείς μ' αυτόν τόν τρόπο, είναι: σάν νά μή ζη διόλου, αλλά νά είναι ή ήχώ τού πνευματικού προκαθορισμού. Άληθινή ζωή είναι: νά μήν αντίδρα κανείς, αλλά νά επιδρά, ν' αποφασίζη και ν' αποφασίζη εκ νέου. ανά πᾶσαν στιγμήν. Αυτή είναι: και ή αξία τής έμπειρίας. Κάθε στιγμή μᾶς προσφέρει τήν δυνατότητα επιλογής, μᾶς ελεύθερης επιλογής, πού νά προέρχεται από τόν έσωτερικό δυναμισμό τής εξέλιξεως.

Ή επικρατούσα τάση είναι: νά ζούμε κατά συνήθεια, μέ τούς κανόνες και τούς τρόπους πού έχει επιβάλει ό πολιτισμός μας. Αυτός ό τρόπος ζωής είναι: λίγο μονάχα καλύτερος από ένός αυτομάτου, τού όποιου οι κινήσεις είναι: προκαθορισμένες. Έξ άλλου ή απομάκρυνσις από τόν πολιτισμό μας και ή ζωή σ' ένα όνειρο, ούτε αυτό είναι: δημιουργικό. Ο όνειροπόλος χάνει τήν ικανότητα τής επιλογής.

Υπάρχει επίσης μιὰ τάσις συνταυτίσεως τής αλλαγής μέ τήν έμπειρία. Ή αλλαγή δέν σημαίνει: πάντοτε έμπειρία και ένημερότητα.

Όστε πολλά προβλήματα ανακύπτουν από τή σύγκρουση μεταξύ τών έγκρατεστημένων συνθη-

ων, των καθωρισμένων τρόπων παρατηρήσεως των πραγμάτων και του σταθερά διευρυνόμενου πεδίου των παρατηρήσεών μας. Τέτοια προβλήματα παρουσιάζονται σε πολλούς όταν ταξιδεύουν σε άλλη χώρα, της οποίας τα έθιμα είναι αλλιώτικα από τα δικιά τους, που τα θεωρούν άνωτερα. Δεν κυττάζουν ΤΙ ΕΙΝΑΙ, αλλά κουβαλούν τις δικές τους συνήθειες μαζί τους. Ο άνθρωπος που είναι προετοκμασμένος να παρατηρήσει τις συνήθειες των άλλων, δίχως προκατάληψη, αφήνει τον στενό, έπαρσιακό και διασπασμένο τρόπο σκέψης και αισθημάτων, γίνεται διαφορετικό πρόσωπο. Είναι δημιουργικός.

Δεν υπάρχει έμπειρία σε κενόν. Είναι μια διαδικασία από μια στιγμή σε άλλη και εκφράζει την μεταβολή, την επιλογή. Έπομένως, ούτε ελευθερία υπάρχει σε κενόν. Η ελευθερία είναι σχετική. Υπάρχει μέσα σ' ένα περιορισμένο χώρο. Τουτό αληθεύει σε κάθε πεδίο έκδηλώσεως, του μικροκόσμου ή του μακροκόσμου. Σε κάθε στάδιο δημιουργίας, το πρώτο βήμα είναι ο περιορισμός του πεδίου, εντός του οποίου οι δημιουργικές δυνάμεις θα εκδηλωθούν και θα εκφραστούν. Η ελευθερία υπάρχει μονάχα μέσα σ' αυτόν τον χώρο. Μετα στους έχει τεθέντας περιορισμούς. Όταν αυτή η έκδήλωση πραγματοποιηθή και οι δυνάμεις γνωσθούν, ένα ευρύτερον πεδίο μπορεί να διανοηθή.

Η διαδικασία της παρατηρήσεως είναι τμηματική. Όπως ένα βιβλίο το διαβάζουμε κατά

παραγράφους και δέν κολλάμε τις σελίδες του σ' έναν τοίχο (θά άρχοσαν γι' αυτό δύο αντίτυπα) για ν' άποκτήσουμε καθολική εικόνα του και γνώση.

Η Μπαγκαβάντ Γκιτά μιλάει για τις εσπεύσεις της ελευθερίας, που είναι τρεις: Το Κάρμα, τις Γκούνας* και την θέληση του Θεού. Δηλαδή, ο άνθρωπος είναι περιορισμένος από τις περασμένες πράξεις του, από τις ιδιότητες της ύλης ή την ποιότητα του πνεύματος. Έντός αυτών των περιορισμών δύναται να επιτελέσει την ελευθερία του, κάνοντας την επιλογή του από τη μια στιγμή στην άλλη, χωρίς να περιμένη τίποτε από έμäs τους άλλους, που θά τον δεσμεύαμε με το δικό μας Κάρμα, όντας ένημερος για τις ιδιότητές του και αναλαμδάνοντας την δική του εθύνη. Πιο μεγάλη ελευθερία από αυτήν δέν υπάρχει. Κάθε άνθρωπος αυτοδημιουργείται και είναι: ο άρχιτεχνίτης του έαυτού του.

Έχομε όλοι μας ένα καθωρισμένο παρελθόν, αλλά ένα μέλλον πιθανόν. Οι δυνατότητες του μέλλοντος δέν είναι καθωρισμένες, αλλά καθοριστές. Είναι πιθανότητες, όχι θεβαιότητες. Έν-

* Κάρμα = δράσις. Ο Νόμος που μιλάει για τ' άποτελέσματα εκάστης δράσεως, το έλληνικό αντιπεπονηός. Γκούνας = ιδιότητες, στα σανσκριτικά. Η χαρακτηριστικά. Κατά την φιλοσοφία του Σανκιά, δηλ ή Φύσις (Πρακρίτι) διαποτίζεται από τρεις βασικές ιδιότητες (Τριγκούνας), την ιδιότητα της καλωσύνης, την ιδιότητα της ένεργητικότητας και την ιδιότητα της παθητικότητας.

ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ

Από τὰ Ἴσραηλινὰ «ΧΡΟΝΙΚΑ»

«Οἱ Ἐβραῖοι ἔχουν προσωπικὸ δικαίωμα νὰ ἀπαιτοῦν τὴν ἀναγνώριση τοῦ μοιραίου διωγμοῦ τους ἀπὸ τοὺς Ναζι ὁμοσθητοὺς ἀρνεῖται τὴν δολοφονία τῶν Ἐβραίων στὸ Τρίτο Ράιχ, προσβάλλει καθὲ Ἐ-

βραῖο.» τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν οὐσία μιᾶς πρόσφατης ἀποφάσεως τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, τὸ πλῆρες κείμενο τῆς ὁποίας ἐγίνε τελευταίως γνωστὸ

Στὴν παρακάτω ἔκθεση, γίνεται ἀνάλυση τῆς ἀποφάσεως καὶ ἐπιπλέον ἐξετάζεται ἡ νεο-ναζιστικὴ ἀντίδραση, ὅπως ἐκδηλώνεται στὴν

δεχόμενα, ὄχι ἀναπόφευκτα. Κάθε φορά πού κάνομε μιὰ ἐπιλογή, ἡ ἀμεση κατεῦθυνσις τοῦ μέλλοντος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐπιλογή τῆς ἐπόμενης στιγμῆς, τῆς δημιουργικῆς στιγμῆς. Ἄν δὲν συνέβαινε αὐτό, δὲν θὰ ὑπῆρχε ἐλευθερία. οὔτε δημιουργικότης, οὔτε αἶσθημα εὐθύνης καὶ τότε, ἡ ὅλη διαδικασία τῆς ἐξελιξέως δὲν θὰ εἶχε νόημα. Τὸ μέλλον μας ὅμως εἶναι ἓνα συνεχές, ἐνσυνείδητο καὶ δημιουργικὸ γίγνεσθαι.

Αὐτὴ εἶναι ἡ βάση τῆς φιλοσοφίας μας. Εἴμεθα οἱ ἐκδόται τῶν ἀποφάσεων, οἱ μέτοχοι στὸ παίγνιδι τῆς ζωῆς, οἱ ἐκλογεῖς τῶν κινήσεων μας ἀπὸ τὴ μιὰ

στιγμὴ στὴν ἄλλη.

Ἡ ζωὴ μας εἶναι μιὰ συνεχῆς καὶ ἀδιάκοπη ἐπιλογή κινήσεων πάνω σ' ἓνα σχέδιο, ἀλλὰ τὸ σχέδιο αὐτὸ δὲν τὸ κατέστρωσε κάποιος ἄλλος. Ἐμεῖς εἴμαστε τὸ σχέδιο. Καὶ δὲν κατασκευάζεται σὲ κάποιον ἐργαστήριον. Εἴμαστε τὸ ἐργαστήριον. Εἴμαστε καὶ τὸ στημόνι καὶ τὸ ὑφάδι καὶ τὸ σχέδιο καὶ ὁ τεχνίτης. Ἐχομε τὴν εὐθύνη, ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν μπορούμε νὰ παρατηθοῦμε, ἢ νὰ δραπετεῦσουμε. Ἡ εὐθύνη μας σημαίνει ἐλευθερία ἐπιλογῆς. Ἐλευθερία πού πρέπει νὰ ἐκδηλώνεται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν. Ἔτσι, θὰ γίνουμε συνεργάται μετὰ τὴν Φύση, στὸ κυκλικὸ τῆς ἔργου».

Όμοσπονδιακή Γερμανική Δημοκρατία.

Μιά πολύ σοβαρή υπόθεση, που πρόσφατα συζητήθηκε στο Άνώτατο Δικαστήριο της Δυτικής Γερμανίας, ξεκίνησε από την καταγγελία ενός νέου μη-Έβραίου Γερμανού φοιτητού, γεννημένου το 1950, του οποίου ο ένας παππούς (Έβραίος αυτός) δολοφονήθηκε στο "Αουσβιτς. Ο φοιτητής προσεβλήθη από ένα πλακάτ, που ανήρτησε κάποιος γείτονας του στον φράχτη του κήπου του, όπου ανέφερετο ότι η εξόντωση των εκατομμυρίων Έβραίων στο Τρίτο Ράιχ, αποτελεί «Σιωνιστική άπάτη» και, ότι η δια των αερίων εξόντωση των ξη εκατομμυρίων Έβραίων αποτελεί ένα ψέμα που δεν είναι δυνατόν να γίνει δεκτό. Ο φοιτητής ήταν αναγκασμένος να βλέπει αυτό το πλακάτ κάθε φορά που πήγαινε σπίτι του. Θεώρησε, λοιπόν, το περιεχόμενο του πλακάτ σαν προσβολή της προσωπικής του αξιοπρέπειας και της τιμής του παππού του και, ως έκ τούτου, κατέθεσε άγωγή αίτούμενος την έκδοση υπό του δικαστηρίου απαγορευτικής διαταγής, κατά του ύβριστού, ενός κηπουρού—ιδιοκτήτη φυτωρίου ονόματι Κούρτ Μύλλερ.

Το πρωτόβαθμιο Δικαστήριο (Landgericht) του Μάιντς, απαγόρευσε στον κηπουρό, με άπειλή φυλακίσεως 500.000 μάρκων, την διάδοση των περιεχομένων του πλακάτ η παρεμφερών δηλώσεων. Πλην όμως, μετά από έφεση, το δευτεροβάθμιο Δικαστήριο (OberLandgericht) της Κόμπλεντς, ανέτρεψε την απόφαση, με το σκεπτικό ότι ο φοιτητής δεν ανήκε στους πληγέντας, καθόσον αυτός δεν ήταν ούτε Έβραίος ούτε υπήρξε θύμα του Ναζιστικού διωγμού, ή δέ συγγένεια προς τον παππού του δεν αποτελούσε ικανοποιητική νομική αιτιολόγηση για την άσκηση ενδίκων μέσων. Έν πάση περιπτώσει το Έφετεϊον έκρινε ότι οι δηλώσεις του κηπουρού δεν άπειυθύνοντο κατά της τιμής των Έβραίων. Ο κη-

πουρός, προφανώς, με τις δηλώσεις του, επίθυμούσε να απαλλάξει τους Ναζί από την ένοχη της εξόντωσης των Έβραίων χωρίς να εκφρασθεί περιφρονητικά για τους Έβραίους ή να τους κατηγορήσει για ψεύδος ή «άπάτη». Το έφετεϊο δέχθηκε την δήλωση του κηπουρού ότι δια της άναφοράς του στους Σιωνιστές δεν έννοούσε όλους τους Έβραίους.

Στις 18 Σεπτεμβρίου 1979 το Άνώτατο Όμοσπονδιακό Δικαστήριο (Bundesgerichtshof), η ανωτάτη δικαστική αρχή της Δυτικής Γερμανίας, άποκατέστησε την απόφαση του πρωτοδίκου δικαστηρίου υπέρ του έναγοντος.

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ

Το Άνώτατο Δικαστήριο άσχολήθηκε με τρία θέματα το πρώτο των οποίων άφορούσε την αλήθεια του Όλοκαυτώματος. Το Δικαστήριο άσχολήθηκε με αυτό διότι έπρεπε να ξεετάσει εάν η άπαγορευτική διαταγή θά ήτο δυνατόν να άποτελέση περιορισμό της έλευθερίας της έκφράσεως. Πλην όμως, κάτω από τούτη την συνταγματικώς κατοχυρωμένη έλευθερία, «κάνενας δεν έχει το έννομο δικαίωμα να προβαίνει σε άναληθείς ισχυρισμούς», διακήρυξε το Δικαστήριο.

Διά μιάς άποφάσεως, που άποκτά ιδιαίτερη σημασία στην σημερινή εποχή, όταν πολλαπλασιάζονται οι νεο-ναζιστικές παραποιήσεις της ιστορίας και η άπόρριψη των γεγονότων του Όλοκαυτώματος, το Άνώτατο Δικαστήριο διακήρυξε. «Τά στοιχεία των μαρτυριών περι της έξοντώσεως εκατομμυρίων Έβραίων είναι καταδικαστικά».

Το Δικαστήριο άρνήθηκε να δεχθεί την άποψη της υπερασπίσεως του κηπουρού ότι το μόνο που έπεδίωκε ήταν η άμφισβήτηση του άριθμού των ξη εκατομμυρίων (ύποστηρίζοντας πώς «μόνος» δύο εκατομμύρια είναι το σωστό). Ούτε

θεώρησε τις ένοχοποιητικές δηλώσεις σαν μία άπλη δ ι ε ρ μ ή ν ε υ σ η τ η ς ι σ τ ο ρ ί α ς π ο υ δ ι έ φ ε ρ ε ά π ό έ κ ε ί ν η τ ο υ έ ν ά γ ο ν τ ο ς.

Η ΑΡΝΗΣΗ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΠΡΟΣΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΒΡΑΙΚΗΣ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑΣ

Το δεύτερο θέμα που έρευνήθηκε από το Άνώτατο Δικαστήριο ήταν αν οι δηλώσεις του κατηγορουμένου αποτελούν ύβρι κατά της τιμής των Έβραίων.

Διά μιās έπιχειρηματολογίας, λίαν έμπεριστατωμένης και σαφούς, που άποδεικνύει σε ίκανοποιητικό βαθμό την κατανόηση των συνεπειών του Όλοκαυτώματος επί των Έβραίων, τó Άνώτατο Δικαστήριο διεκήρυξε:

«Άποκαλώντας την γενοκτονία των Έβραίων υπό των Ναζι σαν έπινόηση, οι ένοχοποιητικές αυτές δηλώσεις άρνούνται στους Έβραίους την άπάνθρωπη μοίρα που υπέστγσαν έξαιτίας της καταγωγής τους... Τοúτο σημαίνει έπίθεση κατά της προσωπικότητας του λαού που υπέστη τούς άντι-Έβραιοúς διωγμούς στο Τρίτο Ράιχ. Τοúτη ή μοναδική μοίρα δημιούργησε σε αυτούς την άξίωση για μέριμνα και έκτίμηση από τούς συμπολίτες τους, τούς όποιους βαρύνει τó φορτίο του παρελθόντος. Η σημασία των γεγονότων εκείνων ξεπερνά τις προσωπικές έμπειρίες διακρίσεων και διωγμών του άτόμου. Και μόνο τó ίστορικό γεγονός ότι άτομα ξεχωρίστηκαν σύμφωνα με την καταγωγή τους —και με στόχο την έξόντωση— για να στερηθούν δηλαδή της ανθρώπινης άτομικότητάς τους, δημιουργεί μιá ειδική σχέση μεταξύ των Έβραίων στη Γερμανία και των συμπολιτών τους. Κάτω από τó πρίσμα αυτής της σχέσεως, τά γεγονότα του παρελθόντος άνήκουν άκόμη στο παρόν. Είναι μέρος της συνειδητοποιήσεως

(*selbstverstandiss*), του δικώκουμένου να θεωρείται ότι ανήκει σε μιá όμάδα άτόμων που ξεχωρίζει έξαιτίας του διωγμού που υπέστη και, πρós την όποία όλοι οι λοιποί πολίτες είναι ήθικá υπέυθυνοι. Αυτό τó συναίσθημα ότι είναι θύματα του διωγμού, άποτελεί ένα στοιχείο της προσωπικής τους άξιοπρέπειας. Ό σεβασμός αυτού του συναίσθηματος άποτελεί έγγύηση κατά της έπαναλήψεως παρόμοιων διακρίσεων στο μέλλον και έναν ούσιαστικό παράγοντα που καθιστά δυνατή τή ζωή τους στην Γερμανία. Ό οίσοσήποτε προσπαθεί να άρνηθεί την αλήθεια των γεγονότων του παρελθόντος, άρνείται στον κάθε Έβραίο τόν σεβασμό τόν όποιον δικαιούται. Για τó θιγόμενο άτομο, τούτο πρέπει να φανεί σαν μιá συνέχιση των διακρίσεων κατά της όμάδος του και, συνεπώς, έμμεσα, κατά του έαυτου του».

Ός εκ τούτου τó Δικαστήριο διεκήρυξε ότι «όποιαδήποτε προσπάθεια δικαιώσεως, σχολιάσεως ή άμφισβητήσεως των γεγονότων του Όλοκαυτώματος, σημαίνει περιφρόνηση κατά παντός άτόμου που ταυτίζεται με τούς διωκομένους

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ ΕΝΣΩΜΑΤΩΝΟΥΝ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Τελευταία, τó Δικαστήριο έπρεπε να έξετάσει τó άτομικό δικαίωμα του φοιτητού για να καταθέσει άγωγή Τόνισε λοιπόν τó Δικαστήριο, ότι με έναν Έβραίο παππού οι Ναζι θά τόν κατέτασαν ως ένα «δεύτερου βαθμού συγγενείας φυλετικώς άναμεμιγμένο άτομο» (*mischling 2 grades*). Και αυτά τά άτομα υπέστησαν έπίσης διακρίσεις και μετά την Διάσκεψη της Βάνζε του 1942 προοριζόντο για άναγκαστική στείρωση.

Τó Δικαστήριο υπεστήριξε ότι αυτή ή μεταχείριση συνδέει τά φυλετικά άναμεμιγμένα άτομα, άκατάλυτα με τόν διωγμό και την έξόν-

τωση, που υπέστησαν οι Έβραίοι. «Ο δεσμός αυτός αποτελεί τμήμα της προσωπικής τους αξιοπρέπειας», και όποιαδήποτε προσπάθεια για την δικαιολόγηση ή την αμφισβήτηση της μοίρας των Έβραίων προσβάλλει και τὰ προσωπικά τους δικαιώματα.

Τò γεγονός ότι ο ενάγων γενήθηκε μετά τον πόλεμο και, συνεπώς, δεν ήταν δυνατόν να υποστεί ο ίδιος την δίωξη, κρίθηκε ως ασχετό, από το Δικαστήριο. «Όχι ή προσωπική μοίρα αλλά τὰ ιστορικά γεγονότα αποτελούν τὸ κριτήριο που βαραίνουν ἐπὶ τῆς προσωπικότητας παντός Έβραίου στήν Γερμανία και ἐπὶ τῶν ατομικῶν και κοινωνικῶν του σχέσεων μετά τῶν Γερμανῶν συμπολιτῶν του... Τὰ τρομερά γεγονότα ἔχουν διαμορφώσει τὴν προσωπικότητα τῶν πολιτῶν Έβραϊκῆς καταγωγῆς, οἱ ὅποιοι ἐνσωματώνουν τὸ παρελθόν ἀκόμη κι' ἂν οἱ ἴδιοι δὲν αποτελοῦν μέρος αὐτοῦ», ἀναφέρει ἡ ἀπόφαση.

Σχετικὰ μετὰ τὰ ἀνωτέρω τὸ Δικαστήριο προέβη ἐπίσης στήν ἀξιόπροσηκτη παρατήρηση, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τεθεῖ «χρονικὸ ὄριο» (*zeitlicher trennungsstrich*), ἀναφορικὰ μετὰ τὴν ἔννοια τῆς συνδέσεως τοῦ ατόμου μετὰ τὸν διωγμὸ, «ἐφόσον τὸ παρελθόν ἐπιζεῖ στὸ παρόν. Τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ μόνο ὅταν τὰ γεγονότα καταστοῦν ἀπλῶς μιὰ ιστορικὴ διαδικασία. Στὴν Γερμανία ὅμως τὰ γεγονότα εἶναι παρόντα και τέτοια ἀπόσταση ἀπὸ τὸ παρελθόν δὲν ὑφίσταται ἀκόμη...»

Η ΝΕΟ - ΝΑΖΙΣΤΙΚΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ

Παρ' ὅλο ὅτι ἡ ἀπόφαση τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου χαιρετήθηκε εὐνοικὰ ἀπὸ τὸν Τύπο, οἱ νέο - Ναζι ἄρχισαν νὰ τὴν ἐπικρίνουν. Ἡ *Deutsche National - Zeitung*, τῆς 9 Νοεμβρίου 1979, τὴν κατέκρινε σὰν ἕναν περιορισμὸ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκφράσεως και ὅτι δημιουργεῖ ἕνα προνομιακὸ καθεστῶς γιὰ τοὺς Έβραίους, παρέχον-

τας σ' αὐτοὺς τὸ δικαίωμα νὰ ἐνάγουν γιὰ προσβολὴ τῆς τιμῆς τους, δικαίωμα που δὲν παρέχεται πρὸς τὸν συνηθισμένον Γερμανό. «Οἱ Έβραίοι εἶχαν ἀνάγκη προστασίας ἐνὸςφω διώκοντο και ἀποστερήθηκαν τῶν δικαιωμάτων τους. Σήμερα, οἱ Γερμανοὶ εἶναι ἐκεῖνοι που χρειάζονται προστασία», γράφει ἡ ἔφημερίδα. Ἐξ ἄλλου, ἡ *Deutsche Wochen - Zeitung*, τῆς ἰδίας ἡμερομηνίας, εἶδε τὴν ἀπόφαση ὡς ἱστορικὴ ἔρευνα μὲ σκοπὸ κατασταλτικὸ «Εἶναι βέβαια, χωρὶς ἀμφιβολία, ζήτημα καλοῦ γούστου και τῆς ὀφειλομένης λεπτότητος ἂν κάποιος πρέπει νὰ κάμῃ γνωστὴ τὴν γνώμη του πάνω σὲ ἕνα πλακάτ, ὅπως ἔκανε ὁ κατηγορούμενος. Τὸ θέμα (τῆς ἀλήθειας τοῦ Ὀλοκαυτώματος) εἶναι πολὺ σοβαρὸ γιὰ τὸν λαὸ μας και, συνεπάγεται ἀναρίθμητες συνέπειες γιὰ νὰ ἀντιμετωπίζεται στοὺς δρόμους κατὰ τρῶπο δημαγωγικὸς». Ὑπάρχουν ἀκόμη πολλὰ ἀναπάντητα ἐρωτήματα, ἔγραφε ἡ ἔφημερίδα, και «δὲν τίθεται θέμα μιᾶς ἀπόλυτης και πρόχειρης καταδικαστικῆς μαρτυρίας (γιὰ τὸ Ὀλοκαύτωμα), ὅπως φαίνεται νὰ πιστεύει τὸ Δικαστήριο ὑπάρχουν, μᾶλλον καταδικαστικῆς κατηγορίας που ἀκόμη περιμένουν τὴν ἐπαλήθευσή τους, εἰδικότερα σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴς μεθόδους ἐξοντώσεως και τὸ πόσοι ἐξοντῶθηκαν». Ἡ ἔφημερίδα ἔκρινε, ἐπίσης, ὅτι τὸ Δικαστήριο δὲν ἐκλήθη νὰ προβεῖ σὲ μιὰ τέτοια «ἱστορικὴ ἀπόφαση ἐκ καθέδρας», γιὰ τὴν ὁποία στερεῖται τῆς ἀρμοδιότητος.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Βερολίνου, Χάιντς Γκαλίνσκι, ἀπεκάλυψε ὅτι ὁ κατηγορούμενος Κούρτ Μύλλερ, εἶχε και παλαιότερα ἀναρτήσῃ νεο - ναζιστικὰ συνθήματα σὲ πλακάτ ὅπως: «Ἀπαιτοῦμε τὴν παραγραφή τῆς ἀπαγορεύσεως γιὰ τὸ Ναζιστικὸ Κόμμα και τὴν νομιμοποίηση τῶν SA και τῶν SS», ἢ «Τὰ ἔξῃ ἐκατομμύρια τοῦ Ἄουσβιτς εἶναι ἔκα Έβραϊκὸ ψέμα—διακρύψουσε συμπαράσταση πρὸς τὸν δικηγόρο

ΑΡΧΑΙΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

...Οἷς οὖν οὕτω δέδοκται καὶ οἷς μή...

Τοῦ Παναγιώτη ΜΠΕΛΟΥΣΗ

Δὲν ὑπάρχει τομέας στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις καὶ γενικὰ στὴ διαβίωση, ποῦ ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα νὰ μὴν ἄφησε ὑποθήκες, ἀδιάφρευστες 25 αἰῶνες τώρα. Μὲ ἀφορμὴ τὸν φανατισμό, ποῦ ἀναοριπίστηκε στὸ Ἰσλάμ στὶς ἡμέρες μας, τόσο ἀπειλητικά, οἱ διαλογισμοί μας πᾶνε στὸν προδρομικὸ πρόγονο, τὸν Σωκράτη καὶ στὴν πολὺπλευρὴ σοφία του, ὅπως τουλάχιστον μᾶς τὴν κληροδότησε ὁ Πλάτων. Συγκεκριμένα: Στὸ ἔργο «Κρίτων», ἐμφανίζεται ὁ Σωκράτης μελλοθάνατος στὸ Δεσμωτήριο νὰ μὴ δέχεται νὰ ἀποδράσει, γλυτώνοντας τὴ ζωὴ του. Τὸ ΟΧΙ του στὴν προσφορὰ τὸ σιγρῖζει στὸ γνωστὸ ἐκεῖνο, «οὐκ ἀντιδικεῖν δεῖ», δηλ. δὲν κάνει, δὲν πρέπει νὰ ἀνταποδίδει κανεὶς τὸ ἄδικο ποῦ τοῦ κάνανε.

Στὴν ἐποχὴ του, κάτι τέτιο δὲν στεκότανε ἔπρεπε νὰ ἀντιδικήσεις, καὶ μὲ τὸ παραπάνω μάλιστα. Φυσικά, ὁ συγχωριανὸς του ἐ Κρίτων δὲν καταλαβαίνει τέτοιες προδρομικότητες καὶ στὴ συνέχεια ὁ Σωκράτης λέει τὰ παρακάτω, προφητικά μορεῖ νὰ τὰ πεῖ κανεῖς...

«... Οἶδα γὰρ ὅτι ὀλίγοις τισὶ ταῦτα καὶ δοκεῖ καὶ δόξει. Οἷς οὖν οὕτω δέδοκται καὶ οἷς μή, τοῖτοις οὔκ ἔστι κοινὴ βουλὴ, ἀνάγκη δ' ἀλλήλων καταφρονεῖν, ὁρῶντας τὰ ἀλλήλων βουλευματα.»

Ραΐντερ Γκὴμ, ἕνα νεο ναζιστὴ). Σὲ μιὰ ἄλλη περίπτωση ὁ Μύλλερ ἀνέγραψε σὲ ἕνα λεωφορεῖο τὸ Ναζιστικὸ σύνθημα: «Νὰ φοφῆσει ὁ Ἑβραῖος» καὶ ἀγκυλωτοὺς σταυρούς. Γιὰ τούτη τὴν ἐνέργεια καταδικάσθηκε, στὶς 27.4.1978 σὲ τέσσερα χρόνια φυλάκιση μὲ ἀναστολή.

Ἕνα ἐνδιαφέρον στοιχεῖο τῆς πρόσφατης δίκης, εἶναι ὅτι ἡ ἀπόφαση δὲν προήλθε ἀπὸ ποινικὸ δικαστήριο μὲ βάση τὸν Ποινικὸ Κώ-

δικα περὶ καθυβρίσεως, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ Ἄνωτατο πολιτικὸ δικαστήριο γιὰ τὴν ἔκδοση ἀπαγορευτικῆς διαταγῆς. Ἡ σαφὴς γλώσσα τῆς ἀποφάσεως δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἀναγνώριση τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν Ἑβραίων, ἀλλὰ θὰ χρησιμεύσει σὰν κατευθυντήριος γραμμὴ γιὰ τὶς Γερμανικὲς ἀρχές στὴν πολιτικὴ τους γιὰ τὴν χαλιναγώγηση τῶν νεο-ναζιστικῶν δραστηριοτήτων.

Ἡ μετάφρασή του: «Ξέρω πὼς αὐτὰ ποὺ λέω σὲ λίγους φαίνονται σωστά καὶ Θ ἄ φ α ί ν ο ν τ α ι. Ὅσοι λοιπὸν τὰ νομίζουν ἔτσι καὶ ὅσοι ἀλλιώτικα, σὲ τούτους δὲν ὑπάρχει κοινὸς τρόπος στὴ σκέψη καὶ κατ' ἀνάγκη ὁ ἕνας καταφρονεῖ τὸν ἄλλο, ὅταν ὁ καθένας τοὺς βλέπει τὴ σκέψη τοῦ ἄλλου».

Πραγματικά, τούτος ὁ προφητικὸς ἀφορισμὸς τοῦ Σωκράτη ἔχει ἐφαρμογή, ὄχι μονάχα στὶς θρησκευτικὲς διαφορὲς τῶν θρησκώληπτων φανατικῶν, ποὺ τὶς πλήρωσε ἡ ἀνθρωπότητα τὸν παρελθόν με πόνους καὶ αἵματα, ἀλλὰ καὶ σὲ κομματικές, κοινωνικὲς (ἐννοῶ λ.χ. ἀριστεροὺς καὶ δεξιούς) καὶ πολλὲς ἄλλες, ἀκόμη καὶ... ἀθλητικές. Στὰ γήπεδα τακτικά ἐπιβεβαιώνονται «τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές». Ἀπίστευτες μᾶς φαίνονται οἱ εἰκόνες ἀπὸ τὸ σημερινὸ Ἰράν, ὅπου αὐτομαστιγιώνονται καὶ αἱματωμένοι ἀφριζοντας δρύνονται, ... Πιστεύουν, βέβαια, πὼς μ' αὐτὸ τὸν τρόπο εὐχαριστιέται ὁ Θεὸς τοὺς, φτιαγμένος φυσικά στὰ μέτρα τοὺς. Γυρίζουμε δηλ. 1.000 χρόνια πίσω.

Ἀναρωτιέται τώρα κάθε καλλιεργημένος, κάθε ἀφανάτιστος (ἰδιαίτερα στὸν θρησκευτικὸ τομέα): «μὰ χάθηκε ὁ κοινὸς νοῦς;». Ἡ ἀπάντηση εἶναι, πὼς αὐτὸ ποὺ λέμε «κοινὸς νοῦς» δὲν ἀποκτήθηκε ἔτσι «στὰ καλὰ καθοίμενα». Ἐδούλεψαν οἱ αἰῶνες με τὴ σμίλη τῆς Γνώσης, ἀλλὰ καὶ πάλι δὲν μπορούμε νὰ πούμε πὼς βασιλεύει ἀνεξιθρησκεία καὶ καλωσνεμένη ἀνοχὴ ἀκόμη καὶ στοὺς χώρους τοὺς δικούς μας, τοὺς Χριστιανικοὺς ἐννοῶ, παρ' ὅλο ποὺ λέμε πὼς πιστεύουμε Ἐκείνον, ποὺ γιὰ νὰ μᾶς ἐξανθρωπίσει, ἀπλωσε τὰ ἁγιασμένα Του χέρια στὸ Σταυρό.

Κομπούκιος, Σωκράτης, Σάκνα - Μόνυ καὶ κομπολόι ἀτέλειωτο Μεγάλων διδασκάλων ἔσπειραν τὸν σπόρο τῆς καλωσύνης καὶ τῆς ἀνθρωπιάς, μὰ παρὰ ταῦτα, πολὺ τὸ ἀλάξευτο ἀκόμη. Φαίνεται πὼς δὲν φθάνουν τὰ 2.000 χρόνια, ἀπὸ τότε ποὺ κηρύχθηκε τὸ «ἀγαπάτε ἀλλήλους» καὶ τὸ «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος ἢ Ἕλλην, ἄρσεν ἢ θήλυ, δούλος ἢ ἐλεύθερος», γιὰ νὰ καρπίσει ὁ Σπόρος καὶ νὰ χορτάσουμε ὅλοι. Ὡστε τὸν κοινὸ νοῦ τῆς ἀνεξιθρησκείας καὶ τοῦ ἀφανάτιστου δὲν τὸν ἀποκτήσαμε ἀκόμη ὅλοι. Ἐμποδίζει ἡ ἀ μ ἄ θ ε ι α, μὰνα τοῦ κίτρινου φανατισμοῦ.

Χρέος ὄλων, ὅσο λένε πὼς θητεύουνε στὴ Στρατιὰ τοῦ αἰωνίου Καλοῦ, νὰ πολεμήσουνε τὴν ἀμάθεια με κάθε τρόπο καὶ πρὸ παντὸς με τὸ δικὸ μας παράδειγμα καλωσύνης καὶ ἀνοχῆς. Ἐχομε λοιπὸν πολλὴ δουλειὰ μπροστά μας, καὶ γιὰ τοῦτο τὸ Σωκρατικὸ ἀπόσπασμα τῆς ἐπικεφαλίδας ταλαιπωρεῖ ἀκόμη τὴ ζωὴ μας.

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Τόμος Α'

Άπο τήν Προϊστορία
μέχρι τήν Άναγέννηση :

Τόμος Β'.

Άπο τήν Άναγέννηση
ώς τούς σημερινούς

Α' Τόμος δρχ. 150

Β' Τόμος » 150

“Ένα πολύτιμο βιβλίο

ΕΚΛΟΓΑΙ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

άνθολογία από τις όμιλίες και τὰ βιβλία του
1926 — 1966

∴

Έπιλογή ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

∴

Ό φιλόσοφος τῆς ἐσωτερικῆς
ἀπελευθερώσεως τοῦ ἀτόμου
γιὰ μιὰ νέα Ἀνθρωπότητα

εἶναι τώρα σιῆ διάθεσι ὄλων τῶν πνευματικῶν
Ἑλλήνων μὲ τὸ νέο αὐτὸ βιβλίο

∴

Ἀποστέλλεται ἐλεύθ. ταχ. τελῶν
ἀντὶ δρχ. 150

∴

Ό Κρισμαοῦρτι ὑποδεικνύει τὴν ὁδὸ τῆς Ἀλήθειας

TA NEA BIBLIA

Σημειώσεις Χρίστου Α ΡΙΖΟΠΟΛΟΥ

‘Υπέρ του Πατριαρχείου

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ, ιστορική μελέτη Χρυσούλας Καρυκοπούλου, έκδ. Γρηγόρη, 1979.

Σκοπός του βιβλίου αυτού, της νέας, αλλά και έκλεκτης διεθνολόγου συγγραφέως, είναι να συμβάλει στην παρουσίαση της νομικής υποστάσεως του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως από τον 4ον αιώνα έως και σήμερα – άλλ’ όχι μόνον αυτό. Σκοπός, έστω και άδιακήρυκτος, είναι: επίσης ή διέγερσις της συνειδήσεως των Χριστιανών για την υπεράσπιση του Θεσμού, ο οποίος συνεστήθη «έννέα δλόκληρους αιώνες προτού ιδρυθῆ (τό 1299) από τον Όσμαν τὸ Τουρκικὸ Κράτος», ἐναντίον τῶν παραδιάσεων αὐτῶν τούτων τῶν συνθηκῶν, πού αὐτὸ ἔχει ἀποδεχθῆ καὶ υπογράψῃ. Τὸ Οἰκουμἐνικὸν Πατριαρχεῖον – λέγει τὸν πρόλογο ἢ συγγραφεὺς – ἀποτελεῖ ἀνάκαθεν μόνιμο στόχο τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν». Ἄρα, καθήκον, ὄχι μονάχα τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς διεθνούς κοινότητος, εἶναι νὰ συμπράξουν στὴν προσπάθειά του καὶ στὴν κατοχύρωσιν τῆς υπάρξεως καὶ τῆς λει-

τουργίας του, ὡς παγκοσμίου κεφαλῆς τῆς Ὀρθοδοξίας.

Τὸ βιβλίο τῆς Χρυσούλας Καρυκοπούλου εἶναι: ἓνας πλήρης «φάκελλος» τῶν ιστορικῶν δεδομένων. Ἀρχίζει: ἀπὸ τὴν σειρά τῶν Κανόνων τῆς Ἐκκλησίας (πρῶτος ἔ 3ος Κανὼν τῆς Β’ Οἰκουμἐνικῆς Συνόδου τοῦ ἔτους 381) καὶ τῶν διαταγμάτων τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, περνάει: ἀπὸ τὰ προνόμια πού ὁ Πατριάρχης παρεχώρησε (θρησκευτικὰ καὶ πολιτικά) στὸ Πατριαρχεῖο καὶ φθάνει στὴν κωδικοποίησιν τῶν δικαιωμάτων του μὲ τὴ συνθήκη τοῦ 1856, τὸ Χάτι Χουμαγιούν, πού ἀπετέλεσε ἓνα εἶδος «Κονκορδάτου» μεταξὺ Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ Ἐκκλησίας. Ἀναφέρεται ἐπίσης σ’ ὅλα τὰ ἐπόμενα νομικά κείμενα, τῶν ὁποίων δημοσιεύει, σὲ παράρτημα, τὰ κυριώτερα σημεῖα μέχρις ἐκείνων τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης τοῦ 1923. Γιὰ νὰ τονίσῃ ἐν κατακλείδι, ὅτι τὸ Πατριαρχεῖο εἶναι στόχος συνεχῶν διω-

γμών, σταθερών και ζωντανών, κατά τα τελευταία χρόνια.

Και ναί μὲν, ἐδήλωσε ὁ Μητροπολίτης Χαλκηδόνος κ. Μελίτων ὅτι (ὡς πιστεύει) τὸ Τουρκικό κράτος δὲν προτίθεται νὰ ἐκδιώξη τὸ Πατριαρχεῖο, ἀλλὰ εἶναι γεγονός ὅτι μὲ τὰ διοικητικά, φορολογικά καὶ ἄλλα μέτρα καθιστᾷ τὴν ζωὴν του, ἂν ὄχι ἀμφίβολη, τουλάχιστον ἀγχώδη.

Ἡ συγγραφεὺς σημειώνει τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἐπίσημη Ἑλλάδα (γὰρ νὰ μὴ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὸ Πατριαρχεῖο), ἀποφεύγει ἐπιμελῶς καθεδημόσα διαμαρτυρία γιὰ τοὺς διωγμούς. Καὶ ἡ ἴδια, ἀντὶ διαμαρτυρίας ἀνοχτῆς, κλείνει τὸ ἔργο της μὲ ἀναφορὰ στὸν δραματικὸν οἰκτιρμὸ τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου Περιστερίου κυροῦ Ἀλεξάνδρου — λίγο πρὶν πεθάνῃ — ὅτι «εἶναι κρίμα», πού οἱ σημερινὲς κυβερνήται τῆς Τουρκίας «δὲν μπόρεσαν νὰ υἱοθετήσουν τοῦ Πορθητοῦ τὴν εὐρύτητα καὶ τὰ παραγγέλματα».

Ἀλλὰ, ἡ διεθνὴς συνείδησις ἔχει χρέος νὰ ἐξεγερθῇ καὶ δύναται νὰ τὸ πράξῃ ἐλευ-

θέρως, ἀρχίζοντας μὲ ἐκστρατεία γιὰ τὴν ὀριστικὴν προστασία τοῦ Πατριαρχείου. Δὲν ἀρκεῖ τὸ ἀμετάθετον τῆς ἔδρας. Χρειαζέται καὶ τὸ ἀκώλυτον τῆς ὑπόρξεως. Καὶ — ὄχι πιά! — μὲ βάση τὴν «εὐρύτητα» τοῦ Πορθητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως (πού, ἄλλως τε, ἦσαν μὴ πρᾶξις πολιτικῆς σκοπιμότητος), ἀλλὰ μὲ βάση τὴν σύγχρονην διεθνῆ πραγματικότητα. Ἡ Κωνσταντινούπολις, ὡς «Νέα Ρώμη», δικαιούται ν' ἀποκτήσῃ τὸ Βατικανό της, ἕνα ἔδαφος ἐλεύθερο καὶ κυρίαρχο, διεθνῶς ἀνεγνωρισμένο, περιλαμβάνον καὶ ὅλα τὰ παραδοσιακὰ ἱερά του, ὅπως τὸν καθεδρικό Ναὸ «τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας». Εἶθε τὸ βιβλίον αὐτὸ γιὰ τὸ νομικὸ καθεστῶς τοῦ Πατριαρχείου, μεταφραζόμενον σὺν κυριώτερες παγκόσμιες γλώσσες, νὰ γίνῃ τὸ ἐναυσμα μιᾶς εἰρηνικῆς σταυροφορίας, ἡ ὁποία, ἂν ποτὲ ἀπέληγε σ' ἕνα εὐτυχὲς τέλος, θὰ ἀπέβηκε πρὸς ἀμοιβαίαν ὑφέλειαν τῶν γειτόνων λαῶν Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, πού εἶναι «γεωγραφικῶς καταδικασμένοι» νὰ συνεργάζωνται εἰρηνικά.

— 0 —

ΜΕΓΑΛΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ὑπὸ Κ. Μελισσαροπούλου, 1980.

Αὐτὸ εἶναι ἕνα πραγματικὸ «ἀλλοιότιμα» βιβλίον, ἀπὸ τὰ γνωστά τοῦ γονίμου συγγραφέως, διευθυντοῦ τοῦ περιοδικοῦ μας. Μία σειρά ἀπὸ 480 παραγράφους γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, πού ξεκινοῦν ἀπὸ τὴ μυθικὴ ἐποχὴ, ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν ἑλλη-

νικὴ ἀρχαιότητα, προχωροῦν στοὺς μακεδονικοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους καὶ ἀπὸ τὴν βυζαντινὴν φθάνουν εἰς τὴ σύγχρονη, γιὰ νὰ σταματήσουν εἰς τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1941. ἡμέρα τῆς δευτέρας πανευρωπαϊκῆς ἀντιστάσεως εἰς τὴν εἰσβολὴν τοῦ φασισμοῦ - ναζισμοῦ.

Σ' αὐτὴ τὴ χρονικὴ περίοδο, πλέον τῶν τριῶν χιλιάδων ἔτων, τόσα δράματα, τόσες τραγωδίες, τόσες συμφορές, τόσα αἵσχη ἀκόμα... Ὁ συγγραφεὺς ἀπανθίζει τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ γεγονότα καὶ τὰ μεταδίδει μὲ λακωνισμό ἐξ ἀπόψεως βραχυλογίας, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀττικὴ καθαρότητα ἐξ ἀπόψεως περιεχομένου. Εἶναι: μιὰ ἐνδιαφέρουσα σύνοψις ἱστορίας, γιὰ τὴν ὁποῖαν ἰσχύει τὸ τοῦ Διονυσίου Ἀλικαρναστέως, ὅτι: «Ἱστορία ἐστὶ Φιλοσοφία διδάσκουσα διὰ παραδειγμάτων». Ὑπάρχει, βέβαια, καὶ ἡ ἀντίρρηση τοῦ Ἄγγλου ποιητοῦ καὶ φιλοσόφου Κόλεριτζ, πού φοβάται: ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν διδάσκονται, γιὰ τὸ πάθος καὶ ἡ μεροληψία κλείνουν τὰ μάτια τους καὶ ἔτσι «τὸ φῶς, πού ἡ πείρα προσφέρει, μοιάζει μὲ τὸν φανὸ στὴν πρῶμινη τοῦ πλοίου, νὰ λαμπυρίζῃ στὰ νερὰ πού κυματίζουν πίσω μας πιά». Ὡστόσο, ἡ διδασχὴ εἶναι καὶ χρησιμὴ καὶ ἐπιβεβλημένη, ὅταν

γίνεται: χωρὶς κανένα πάθος καὶ δίχως μεροληψία καμμιά. Καὶ τοῦτο διαπιστώνεται στὴν ἐργασία τοῦ Κωστῆ Μελισσαρόπουλου.

Στὰ «προλεγόμενα» γράφει, ὅτι τὴν ἱστορία «δὲν τὴν γράφουν οἱ ἱστορικοί, ἀλλὰ οἱ μεγάλοι ἄνδρες, οἱ ἥρωες», ἐπώνυμοι καὶ ἀνώνυμοι. Κι' αὐτὸ φαίνεται πολὺ σωστό. Τὸ εἶχαν πῆ καὶ ὁ Καρλάυλ («Ἡ ἱστορία τοῦ κόσμου εἶναι ἡ πεμπουσία ἀναριθμῶν βιογραφιῶν μεγάλων ἀνδρῶν») καὶ ὁ Ἐμμερσον («Δὲν ὑπάρχει κυριολεκτικῶς ἱστορία, ἀλλὰ μονάχα βιογραφία»).

Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ, τὸ βιβλίον τοῦ Κ. Μελισσαροπούλου εἶναι λαμπυρίζοντα ψήγματα ἀπὸ τὶς ἀναριθμητὲς βιογραφίες τῶν δημιουργῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἐχει, τέλος, τὸ προσόν ὅτι: μπορεῖ νὰ προσφεύγῃ σ' αὐτὸ κανεὶς, ὅταν αἰσθάνεται: τὴν ἀνάγκη νὰ λουστῆ στὶς ἔθνικες μας πηγές.

ΑΣΙΑΤΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ, τοῦ Ἰ. Βασιλείου.

Ὁ γνωστὸς ἀρχιτέκτων καὶ διακεκριμένος λόγιος Ἰω. Βασιλείου, πού μᾶς ἔχει δώσει μιὰ σειρὰ πολύτιμων ἔργων γιὰ τὴν Ἰνδία — καρπὸ ταξιδιωτικῶν του περιπλανήσεων — καὶ τὸν καλλιτεχνικὸ πλοῦτο της, τώρα μᾶς χαρίζει μιὰ ωραίαν ἀνθολογία ποιητικῆ ἀπὸ ὅλη τὴν Ἀσία (Βιετνάμ, Βιρμανία, Ἰαπωνία, Ἰνδία, Ἰνδονησία, Καμπότζη, Κίνα (περιλαμβανομένων καὶ ποιημάτων τοῦ Μάο), Μαλαισία, Νεπάλ, Περσία καὶ Ταυλάνδη).

Μᾶς πλησιάζει σ' ἓναν «ἄλλο κόσμον» γοητευτικῶς.

Ἡ παρουσίασις τῶν ποιημάτων εἶναι: ωραϊότατη. Δὲν εἶναι περιορισμένη στὴν ἀπόδοση στὰ ἑλληνικά, ἀλλὰ, σὲ πολλές ἐνδεικτικὲς περιπτώσεις, παρακολουθεῖται ἀπὸ τὴν ἡχητικὴ τοῦ πρωτοτύπου καὶ συνοδεύεται: μὲ καλλιτεχνικώτατα ἐκφραστικὰ σχέδια.

Ἀναφέρει τὸ λεχθὲν ἀπὸ τὸν Παλαμά, ὅτι: «οἱ ποιηταὶ μᾶς βοηθοῦν ν' ἀνεβάσουμε τὴν ἀγάπη

σέ ψηλότερα σκαλοπάτια». Τὸ ἴδιο ἰσχύει ἀκριβῶς καὶ γιὰ τὴν

ὠραία ἀνάπλαση τῆς Ἀσιατικῆς ποιήσεως.

ΓΝΩΜΙΚΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ἀρχαῖο κείμενο καὶ μετάφραση, ὑπὸ Χαρ. Μπάρακλη, Ἀθήνα 1979.

Μετὰ τὴν «Ἐπιλογὴ βιοτικῶν ὑπεσθηκῶν καὶ μεταφυσικῶν δοξασιῶν τῶν ἀρχαίων» (1977), ὁ Χαράλ. Μπάρακλης παρουσίασε (1979) μιὰ εὐρύτερη ἀνθολόγησιν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, πάντοτε ὁμως μὲ τὸ ἴδιο σύστημα (πηγὴ τοῦ γνωμικοῦ, κείμενο, μετάφραση).

Στὸ πρῶτο μέρος ἀναφέρονται γνωμικὰ σχετικὰ μὲ τὴ ζωὴ (ἀρετὴ, καλὴ συμπεριφορὰ, δικαιοσύνη, ἐξόχτητα, αὐτοκριτική, φυγαπονία, εὐεργεσία, ἀπολαύσεις, ἐλαττώματα κ.ἄ.), στὸ δεῦτερο φιλοσοφικὰ γνωμικὰ (κοσμογονία, ἡ φύση ὡς πρότυπο, νόμος τῆς αἰτιότητος, ὑγιεινὴ τῆς ψυ-

χῆς, τὸ θέμα τοῦ θανάτου, μοῖρα, μετενάρκωση, μυστηριακὴ γνώση, θεία δικαιοσύνη κ.ἄ.: καὶ στὸ τρίτο μέρος γνωμικὰ τῆς λαϊκῆς σοφίας. Τὸ ὅλον ἔργον συμπληρῶνεται μὲ περιληπτικώτατες βιογραφίες τῶν ἀρχαίων σοφῶν, μὲ βιβλιογραφία καὶ ἀλφαριθμητικὸ εὔρετήριον ἔννοιῶν. Συνολικὰ ἀνθολογοῦνται 60 ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, πού εἶναι μιὰ ἀξιόλογη πρόσδος, ἐν σχέσει πρὸς τὸ προηγούμενον βιβλίον, πού, ἄλλως τε, ἦταν ἐξεδικευμένο.

Μιὰ ἐργασία γενικῶς ἀξιόλογη, χρήσιμη καὶ πολὺ εὐχάριστη.

Ο ΜΩΨΕΥΣΗΣ, τοῦ Adolf Lods, μετάφραση Μάριου Βερέττα, ἐκδ. Πετρακοπούλου.

Εἶναι τὸ ἕκτο βιβλίον, πού ἐκυκλοφόρησε στὴ σειρά γιὰ τὴν καταγωγή τοῦ Χριστιανισμοῦ (μὲ ἓνα ἄλλο βιβλίον τοῦ ἰδίου συγγραφέως γιὰ τὴν Προχριστιανικὴ ἐποχὴ, ἓνα τοῦ μεταφραστοῦ γιὰ τὰ Χειρογράφα τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης καὶ τρία τοῦ Robert Ambelain, μὲ τίτλους: «Ἰησοῦς ἢ τὸ θανάσιμον μυστικὸ πῶν Ναϊτῶν», «Ἀπόστολος Παῦλος καὶ ἡ μυστικὴ ζωὴ του», «Πολγοθᾶς καὶ τὰ βαρεῖα

μυστικά του»).

Μὲ τὴν σειρά αὐτὴ, πού ἐπιμελεῖται ὁ Περικλῆς Πετρακόπουλος στὶς Ἐκδόσεις Δίβρης, ἱκνώνεται καὶ ἡ Ἑλλάδα στὸ Εὐρωπαϊκὸ ἐπίπεδο τῶν συγχρόνων τολμηρῶν μελετῶν γιὰ τὸν Χριστιανισμό.

Ὁ «Μωϋσῆς» εἶναι μιὰ συνθετικὴ ἐργασία γιὰ τὴν θεησκεία τῶν Ἑβραίων πρὶν ἀπὸ τὴν ἐγκατάστασίν τους στὴν Παλαιστίνη, γιὰ τὴν προσωπικότη-

τα και τὸν ρόλο τοῦ Μωυσῆ στὴν διάδοση τῆς θρησκείας τοῦ «Γιαχβέ» (μὲ ἐνδιαφέροντα σχόλια γιὰ τὴν ἔννοια τοῦ «ὀνόματος τοῦ Θεοῦ») καὶ γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς «μονολατρίας» (ὁ συγγρα-

φεὺς προτιμᾶει αὐτὸν τὸν ὄρο ἀντὶ τοῦ «μονοθεϊσμοῦ») στὸ Ἰσραήλ. Ἐνδιαφέροντες εἶναι καὶ οἱ διδόμενες ἐρμηνεῖες γιὰ τὸν κῆπο τῆς Ἐδέμ καὶ τὰ ἄλλα βιβλικά ἀφηγήματα.

ΣΚΟΤΕΙΝΟΣ ΘΑΛΑΜΟΣ, ποιήματα Λένας Παππᾶ, 'Εκδόσεις τῶν Φίλων, Ἀθῆναι 1979.

«Σκοτεινὸς Θάλαμος» εἶναι ὁ Χρόνος, ποὺ ἀποτιπώνει τὸ φιλμ τῆς ζωῆς μας καὶ κάποτε, «μὲ τὴν κατάλληλη ἐπεξεργασία» θὰ φέρη τὴν πραγματικότητα στὸ φῶς. Τὸ ὅτι ἡ ποιήτρια διάλεξε αὐτὸν τὸν συμβολισμό γιὰ νὰ τιτλοφορήσῃ τὴν συλλογὴ της, δείχνει τὴν ἐσωτερικότητά της διάθεσι, ἢ ὑποία φανερώνεται καὶ σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ποιήματά της. Τὴν βλέπουμε αὐτὴ τὴν διάθεσι στὸ «Πικρὸ προνόμιο».

Μεγάλῃ τύχῃ νὰ ὑπάρξουμε ἐδῶ
πέρα
ν' ἀρχίσουμε ἀπὸ τῆ ζωῆ
ἐνῶ ἄλλοι ἀρχίζουν ἀπ' τὸ
θάνατό τους.

Πρόκειται γιὰ τὰ ἄτυχα «ἐμβρυα πεθαμένα στὴν κοιλιά τῆς μάνας τους», ἀλλὰ τί ἀρχίζομεν ἐκεῖνα; Εἶναι φανερό ὅτι ἡ ζωὴ πορεύεται σ' ἕναν κύκλο καὶ ἀφοῦ, ὅπως λέγει, «μέσα στὴν ὕλη τῆς ψυχῆς ὁ Θεός μας (εἶναι) κλειδωμένος», ἡ ζωὴ τῆς ὕλης δὲν εἶναι παρὰ μιὰ «αἰχμαλωσία» στολισμένη...

Τί ἀκριβῶς εἶναι ἡ ζωὴ (ἢ ὁ θάνατος); Θὰ μᾶς τὸ πῆ στὴ «Διαπίστωση». Ἕνα πρόβλημα ἀθικτο καὶ ἀμετάβλητο στὴν πορεία τῶν αἰώνων:

Ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ Ἀδάμ καὶ
τῆς Εὕας
ἀπ' τὸν καιρὸ τῶν δεινοσαύρων
τῶν Πελασγῶν καὶ τῶν Λελέγων
τοῦ Μίνωα καὶ τοῦ Ραδάμανθυ
τίποτα
τίποτα δὲν ἄλλαξε
στὴ σχέση μας μὲ τὸ ἀόρατο:
ἄπατο βάθος ὁ Θεός
μυστήριο κλειδωμένο ὁ θάνατος

Ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ Κάιν καὶ τοῦ
Ἄβελ
ἀπ' τὸν καιρὸ τῶν Λαπιθῶν καὶ
τῶν Κενταύρων
ἀπὸ κτίσεως κόσμου
ἡ ἴδια μισητὴ μοιραία κλεψύδρα
στὴν ἀνάσα μας
ἡ ἴδια μαύρη τρύπα τῆς αἰωνιότητας
κάτω ἀπ' τὰ βήματά μας.

Βλέπουμε ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἀπόσπασμα τὴν συμβολικὴ ἐκφραστικότητα ἀπὸ ἕνα πλούσιο ποιητικὸ μεταλλεῖο. Μεταλλεῖο ἀγνοῦ ποιητικοῦ λόγου. Λόγου, μακριὰ ἀπὸ τὴν τρέχουσα πεζολογία, ἀλλὰ καὶ μακριὰ, πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν τάχα ποιητικὴ ἐρμητικὴ γροφολογία. Κυττάξετε μερικὲς ἀπὸ τίς κορφολογημένες ἐκφράσεις τῆς ποιητρίας, νὰ χαρῆτε τὴν καθαρὴν ποιητικὴ εὐγλωττία:

Ἡ νιότη ἀγρίμι πεινασμένο. Ἡ νιότη σκοτωμένο ἐλάφι. Ἡ ἀρμυρὴ θλίψη τῶν ταξιδιῶν. Τὰ

ρόδα τής μνήμης πού μαδούνε.
Τά ἠδονικά μπουμπουκία τῶν
νησιῶν. Ἄρωμα ἀπὸ ἄσπρο εἰ-
ρηνικό ἀσθέστη. Τὸ εὐτυχισμένο
ἄσπρο Τὴν ἡμέρα (ὁ ἄνθρωπος)
γδύεται τὰ γοητευτικά ὄνειρα.
Κηπεύει τὸ σῶμα ὁ χρόνος...

Μὲ τέτοια ὕλικό, νοῦς καὶ καρ-
διά συναντῶνται ἁρμονικά στὴν
ποίησή τοῦ «Σκοτεινοῦ θαλάμου».
Ἰπάρχουν ἐκεῖ οἱ δονήσεις τῶν
αἰσθημάτων. Ἀλλὰ καὶ οἱ προ-
βληματισμοί. Θαυμάστε δύο ἐπι-
γραμματικά πετραδάκια:

ΕΝΔΟΝ

Ἄρχαίο ἀνεξερεύνητο ὄρυχειο
μὲ κοιτάσματα ἄγνωστα ἢ ψυχῆ
σου:

σκάψε βαθειά
θὰ βρεῖς τὸ χρυσάφι σου.

Η ΔΥΣΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

Δὲν μπορῶ πιά νὰ χαρῶ
τὴν ὠραία λευκὴ πεταλούδα
τώρα πού ξέρω πίσω τῆς τι
συχαιμερὸ
σκουλήκι σέρνει.

(πού μᾶς θυμίζον τὸ παράγγελ-
μα «ἔνδον σκάπτε» τοῦ Μάρκου
Αὐρήλιου» καὶ τοῦ Ἐκκλησια-
στοῦ τὸ ἐπόφθεγμα, «ὁ προστιθῆς
γνώσιν προσθήσει ἄλγημα»).

Σ' αὐτὴ λοιπὸν τὴν πορεία τὴν
ἐνδοσκοπική, ἢ ποιήτρια μιλάει
καὶ γιὰ τὴν ἀνακύκληση (σὲ ὁ-
μότιτλο ποίημα, πού κυριαρχεῖ-
ται ὁμως ἀπὸ μιά, θὰ λέγαμε,
«ματαιοφρονία»), μιλάει καὶ γιὰ
τὸν Θεό, μὲ τὸ τρυφερὸ ἀπόφθε-
γμα ὅτι, ἄσχετα πρὸς τὰ ἀντι-
κειμενικά πεκηήρια, ὅσοι τείνουν
σ' αὐτὴ τὴν ἀτραπὸ σκέψεως,

ἐξυψώνουν (τουλάχιστον καὶ ὁ-
πωσδήποτε) τὴ ζωὴ τους. Νὰ ἀ-
κούσουμε τὸ ποίημα αὐτὸ — κομ-
ψοτέχνημα σὰν ἀραβούργημα:

ΤΟ ΥΔΑΤΟΓΡΑΜΜΑ

Καθὼς τὸ ὑδατόγραμμα
ἀφανὲς δυσδιάκριτο στὴν ἔρημο
τοῦ λευκοῦ
ὁ Θεὸς χαμένος κάπου.

Ὅσοι γυρεύουμε τὸ κάτι ἄλλο
ὄσοι ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν ψυχῆ
ὄσοι νὰ γεννηθῶνε προσπαθῶν
ἀκόμα μιά φορά μὲς στὴ ζωὴ τους
ὄσοι διψοῦν τὴ δίψα καὶ πεινοῦνε
τὰ ὄνειρα
αὐτοὶ μποροῦνε ἴσως νὰ μαντέ-
ψουν
μποροῦν ν' ἀποκρυπτογραφήσουν
τὶ σημαίνει
τὸ αἰνιγματικὸ ὑδατόγραμμα.

Μὲ τολμηρὰ δάχτυλα ψηλά
σηκώνοντας στὸ φῶς
— προσέχοντας πολὺ νὰ μὴ
σκιστεῖ
τοῦ χρόνου τὸ λεπτὸ χαρτί —
ψηλά στὸ φῶς
σηκώνοντας τὴ ζωὴ τους.

Ξεχωρίζουν ἐντελῶς ἀπὸ τὴ
συλλογὴ τὸ τρισχαριτωμένο «Στι-
γμιότυπο» γιὰ τὴν παιδικὴ ἀθω-
ἀτητα καὶ τὸ σκληρότατο ἐξάστι-
χο γιὰ τὴν «διαφορά» ἀνάμεσα
στοὺς πρωτογόνους καὶ τοὺς συγ-
χρόνους πολιτισμένους τῶν πολυ-
κατοικιῶν:

Βεβαίως προοδεύσαμε·
ὁ ἄνθρωπος τοῦ Νεάντερταλ
πέθαινε μέσα στὶς ἀνήλιαγες
σπηλιές

κι ἐμεῖς
μὲς στὰ πολυτελῆ
κλιματιζόμενά μας διαμερίσματα.

Χειμάζονται ὅλαι
αἱ ἐκκλησῖαι καὶ ὅλαι
αἱ ἀπόλυτοι ἀξῖαι

«Χειμάζονται: αἱ χριστιανικαὶ ἐκκλησῖαι, ἂν ὄχι καὶ ὅλαι αἱ ἀπόλυτοι ἀξῖαι: ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐδράζεται ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς», ἐτόνισε ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας κ. Κ. Τσάτσος, στὸν λόγο του πρὸς τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, κατὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Ὁρθοδοξίας. Καὶ συνέστησε τὴν συνεργασίαν καὶ ἔνωσιν. «Μόνον ἡ περὶ αὐτὰς ἔνωσις ὅλων τῶν ἀξιῶν —εἶπε— νὰ ζοῦν ὡς ἐλεύθερα καὶ ἔνθεα πλάσματα ἡμπορεῖ νὰ μᾶς ἐξαγάγῃ ἀπὸ τὸ πνευματικὸν χάος τῆς ἐποχῆς μας.

Εἰδικώτερα γιὰ τὴν συνεργασία καὶ ἔνωσιν τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν εἶπε:

Ἱέραν τῶν ἀμοιβαίων δυσπιστιῶν (φυσικαὶ συνέπειαι μᾶς διχαστασίας πολλῶν αἰώνων), ὑψοῦται τὸ εὐαγγελικὸν αἷτημα τῆς ἐνότητος τῶν ἐν Χρ.στῷ ἀδελφῶν καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ ὅτι πᾶς γνήσιος χριστιανός, οἰουδήποτε δόγματος, ἔχει χρέος νὰ προσεύχεται διὰ τὴν ἐπὶ τῆς Γῆς πραγματοποίησίν του, «ἕνα», κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν, «πάντες ἐν ὧσιν» (Ἰωάν. ΙΖ' 21).

Σκάνδαλα
καὶ σκανδαλοθηρία

Στὴ συνέχεια τῆς ἑμιλίας του ἀνεφέρθη στὴ δυσμενῆ δημοσιότητα πού δίδεται γιὰ τὴν συμπεριφορὰ ἐνίων ἐκπροσώπων τῆς ἐκκλησίας. Καὶ εἶπε:

«Ἐπ' ἐσχάτων τὸ χριστεπιώνυμον πλήρωμα τέρπεται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰ σκάνδαλα καὶ ἄλλοτε ὑποδαυλιζόμενον ἀπὸ δημοσιεύματα, τὰ ὁποῖα καπηλεύονται τὸ σκάνδαλον, ἄλλοτε ἐμπλεκόμενον εἰς ὑπόπτους καὶ εἰς τὸ σκοτὸς ἐξυφαινομένας συνωμοσίας, στρέφει τὴν προσοχὴν του πρὸς τὰς ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας καὶ πρὸς τὰ σκιερὰ σημεῖα τῆς καὶ ὄχι πρὸς τὸ φῶς, ὄχι πρὸς τὸ δύσκολο ἔργον καὶ τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν τῆς ἐκκλησίας.

»Δὲν μὲ ἐνδιαφέρει ποῖον εἶναι τὸ μέτρον τῆς ἀληθείας ἢ τῆς ἀναληθείας ἢ τῆς ὑπερβολῆς εἰς τὰ γραφόμενα ἢ τὰ διαδιδόμενα ἐξ ἀφορμῆς μερικῶν ὀλίγων συγκεκριμένων περιστατικῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι μοιραῖον νὰ ἐμφανίζονται εἰς πᾶσαν ἀνθρώπινην κοινωνίαν. Μὲ ἀνησυχεῖ ἕμως τὸ θλιβερὸν γεγονός ὅτι: ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ραπῆς πρὸς τὸ ὑπαρκτὸν ἢ ἀνύπαρκτον σκάνδα-

λον, τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα δὲν προσέχει εἰς τὰ οὐσιώδη καὶ τὰ κύρια, εἰς τὰ πολλά καὶ τὰ μεγάλα τῆς ἐκκλησίας, εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ἀποτελοῦν τὴν καθημερινὴν φροντίδα κάθε χριστιανοῦ. Ἐνεκα αὐτοῦ τοῦ ἀποπροσανατολισμοῦ ἀπὸ τὰ βασικά καὶ τὰ οὐσιώδη εἰς τὰ περιστατικά καὶ τὰ λεπτομερειακά ἡ ἐκκλησία μας δοκίμαζεται. Καὶ εἰς τὸ ἐπικρατοῦν σήμερον κλίμα, ἡ ἄμυνά της εἶναι τῷ ὄντι δύσκολος».

Μιά στατιστικὴ γιὰ τὴν Ἀγγλία

Δημοσκοπικὴ ἔρευνα πού ἔγινε στὴν Ἀγγλία γιὰ θέματα θρησκευτικὰ ἔδωσε τὰ κάτωθι ἀποτελέσματα:

Κατὰ τὰ τελευταῖα 20 χρόνια ὑπεχώρησε ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστὸν ὡς Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν Βίβλο ὡς οὐσιώδεις κείμενον τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Πλέον τῶν τριῶν τετάρτων τῶν ἐρωτηθέντων πιστεύουν εἰς Θεόν, ὅπως καὶ κατὰ τὴν πρὸ 10 ἐτῶν ἔρευνα. Ἀλλὰ μόνον 55 τοῖς ἑκατὸ πιστεύουν στὸν Χριστὸ ὡς Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ τὸ 1957 τὸ ποσοστὸ ἦταν πλέον ἀπὸ 70 τοῖς ἑκατὸ καὶ τὸ 1963 εἶχε ὑποχωρήσει στὰ 60.

Ἡ πίστις σὲ παράδεισο (καὶ κόλαση καὶ διάβολο) ἔμεινε σταθερὴ κατὰ τὰ τελευταῖα 20 χρόνια. Ἡ πίστις σὲ μετενσάρκωση ἀπὸ 18 τοῖς ἑκατὸ τοῦ 1968 ἀνέβηκε σὲ 28 κατὰ τὴν τελευταία ἔρευνα.

Νέο ὑπέρλαμπρο ἄστρο

Ἐνα νέα μεταβλητὸ ἀστέρι πού ἀνεκάλυψαν Ἀμερικανοὶ ἐπιστήμονες, πιστεύεται ὅτι θὰ ρίξει περισσότερο φῶς στὶς μέχρι τώρα γνωστὲς θεωρίες περὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἀστρῶν καὶ θὰ ἐμπλουτίσει τὶς γνώσεις μας, σὲ ὅτι ἀφορᾷ τὸν "Ἥλιο.

Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ἀστεριοῦ ἔγινε στὶς 27 Ἀπριλίου τοῦ περασμένου χρόνου, ἀπὸ ομάδα Ἀμερικανῶν ἐπιστημόνων, μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς καθηγητὰς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀριζόνα, κ.κ. Σάμμερ Στάρφιλντ καὶ Τζὼν Μάκ Γρῶου, μὲ τὴν βοήθεια τοῦ καταπτικοῦ τηλεσκοπίου τοῦ Ἰνστιτούτου Σμιθόνιαν.

Ὁ κ. Στάρφιλντ μιλώντας γιὰ τὴ νέα ἀνακάλυψη, τόνισε ὅτι μέχρι τώρα παράμοιο ἀστέρι δὲν ἦταν γνωστὸ στὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα. Περιγράφοντας τὸ ἀστέρι, ὁ Ἀμερικανὸς ἐπιστήμων εἶπε: «Εἶναι πολὺ λαμπρὸ καὶ ἀναπτύσσει! ἀρκετὰ ὑψηλὴ θερμοκρασία. Οἱ καταστάσεις τοῦ αὐτῆς, μεταβάλλονται πολὺ σύντομα. Ἴσως στὴ μεταβολὴ τῆς θερμοκρασίας του, ὀφείλεται καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς φωτεινότητός του».

Ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀστεριοῦ, κατὰ τὸν κ. Στάρφιλντ, φθάνει τοὺς 70.000 βαθμοὺς Κελσίου σὲ σύγκριση μὲ ἐκείνη τῆς ἐπιφανείας τοῦ Ἥλιου, πού κυμαίνεται στοὺς 6.000 ὁ. Κελσίου.

Καὶ νέος ὠκεανὸς

Πρὶν ἀπὸ ἑβδομήντα ἢ ἑκατὸ

έκατομμύρια χρόνια, ή 'Αφρική και ή Νότια 'Αμερική άπατελοῦσαν μία και μόνη ήπειρο. Κατόπιν, ό φλοιός τής Γής διασπάστηκε μετά από μιá σειρά ρωγμές που προκλήθηκαν στά έγκυατά της, κόβοντας τήν ήπειρο σέ δύο τμήματα, τά όποια σιγά σιγά απομακρύνθηκαν τό ένα από τό άλλο, αφήνοντας ανάμεσά τους θέση για τόν 'Ατλαντικό ώκεανό.

Αυτό είναι ένα φαινόμενο ανάλογο μ' αυτό που αρχίζει να συντελείται σήμερα στήν ανατολική 'Αφρική, μετά από μιá σειρά καθιζήσεων. Αυτό τό φυσικό φαινόμενο, που είναι απόρροια τής κατακρημνίσεως τμημάτων του φλοιού τής Γής, μοιάζει πάρα πολύ μέ τήν τάφρο που χωρίζει τόν 'Ατλαντικό σ' όλο τό μήκος του. Στή θάραια άκρη του, δυό ήδη χωρισμένα τμήματα ή 'Αραβία και ή 'Αφρική συνεχίζουν ν' απομακρύνονται ή μιá από τήν άλλη, δυό έκατοστά τό χρόνο κατά μέσο όρο. 'Ανάμεσά τους άπλώνεται ένας νέος ώκεανός, ή 'Ερυθρά θάλασσα.

Μεγάλη έρευνα για τόν πνευματισμό

'Εδημοσιεύθη στήν 'Αγγλία μιá έκθεση για τόν πνευματισμό για έρευνα που διεξήχθη πρό 40 έτων και είχε συμφωνηθεί να δημοσιευθεί μετά τήν παρέλευση του χρόνου αυτού. 'Η έρευνα διεξήχθη από επιστήμονες υπό τήν έποπτεία επισκόπων. 'Η πλειοψηφία των έρευνητών (που όλοι τους έχουν τώρα πεθάνει), απέκλιναν υπέρ κάποιας άπόφως πνευματισμού, και δή τεκμηριών

υπάρξεως μεταθανατίου ζωής. 'Αλλά όλοι συμφώνησαν στό ότι:

α) Τό πλείστον των πνευματιστικών πειραμάτων δέν είναι: μόνον ανάξια λόγου, αλλά και παραπλανητικά και κινδυνώδη.

β) Κατά κανόνα οί έπιτιδοόμενοι στόν πνευματισμό είναι ή στερούμενοι έπιστημονικής ιδιότητος ή ιδιοτελείς.

γ) Τό όλον ένδιαφέρον προέρχεται από νοσηρότητα πνεύματος.

'Επί κεφαλής τής έπιτροπής ήταν ό επίσκοπος Φράνσις 'Αντερχιλλ, του Μπάθ.

Ψυχική ζωή του άγέννητου

'Υπάρχει άξιόπρόσεκτη διανοητική και συναίσθηματική ζωή πριν από τή γέννηση;

'Ο Φρόντ τó έδέχεται, ιδίως για τό τελευταίο τρίμηνο τής κυήσεως. Στο περιοδικό «Νέες 'Ιδέες» ό δρ. Στάνισλαβ Γκρόφ άναφέρει τήν περίπτωση ενός άσθενούς, ό όποιος ένεθυμείτο γέλια και μουσική καρναβαλιού. 'Η μητέρα του έβεβαίωσε ότι κατά τίς τελευταίες ήμέρες τής κυήσεως είχε παραστή σ' έναν άποκριάτικο χορό. 'Ο δρ. Φρήντριχ Κρούζε από τό Βισσιπάντεν έχει συγκεντρώσει 2000 περιστατικά, τά όποια, κατά τήν γνώμη του βεβαιώνουν τίς προγενέθλιες άναμνήσεις. Σχετικώς ό 'Ελβετός ψυχαναλυτής Γκούσταβ Γκράμιερ, μέλος του Διεθνούς 'Ινστιτούτου τής Προγενεθλίου Ψυχολογίας, έδήλωσε ότι: «πρέπει ή διαδικασία τής ζωής από τήν μήτρα,

τὴν γέννησι, τὴν ἀναπτύξῃ ἕως τὸν θάνατο νὰ θεωρῆται ἓνα ἀδιαιρέτο σύνολον.

Συναντήσεις ὀρθοδόξων νέων στὴ Γαλλία

Μεταφράζουμε ἀπὸ τὸ δελτίον «Ὁρθόδοξες Εἰδήσεις» τῆς Ρώμης :

«Μέλη τῆς ὀρθοδόξου νεολαίας τῆς Νοτίου Γαλλίας καὶ συμπαιθῶντες πρὸς αὐτούς, συγκεντρώθηκαν προσφάτως στὴ Μασσαλία γιὰ τὸ 28ο συνέδριον τῆς κινήσεώς των. Θέμα τῆς συναντήσεως ἦταν: Τὸ χριστιανικῶς ζῆν εἶναι σήμερα δυνατόν;

Ὁ Τζιζοβάνι Guait, πυρηνικὸς ἐρευνητῆς, εἶπε ὅτι ἡ σημερινὴ πραγματικότης ἀπὸ Βιβλικῆς ἀπόψεως ἐκφράζεται μὲ τὴν λέξη «πτώσις». Συνέπεια αὐτῆς εἶναι ἡ ἀπόρριψις τῆς ὑπευθυνότητος, τὸ μίσος πρὸς ἀλλήλους, ἡ θρησκευτικὴ ἀδιαφορία καὶ ἡ ἄρνησις τοῦ Θεοῦ. Ὡστόσο αὐτὴ ἡ διαπίστωσις δὲν πρέπει νὰ ἐμποδίζῃ τὴν πίστη στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Δημήτριος Δεβετζόγλου, σοσιαλιστικὸ στέλεχος, ἐξέφρασε τὴν ἀποψή ὅτι εἶναι πιά ξεπερασμένος ὁ θεσμὸς τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία περιορίζεται στὴν μετάδοσι τῶν μυστηρίων. Πρέπει νὰ συγχρονισθῇ.

Χριστιανικῶς ζῆν, δὲν εἶναι μόνον ὁ σεβασμὸς ὁρισμένων κανόνων, εἶπε ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κύριλλος Ἀργέντης, ἀλλὰ κυρίως ἡ ἐπιζήτησις ἐπικοινωνίας μὲ τὸν Χριστὸ καὶ ἡ συμμετοχὴ στὸ

νόημα τῆς ἐνσαρκώσεως. Τὸν πρῶτον αἰῶνα οἱ Ἀπόστολοι ἀντελήφθησαν ὅτι ὤφειλαν νὰ παραιτηθοῦν τοῦ ἑβραϊκοῦ τύπου των, διότι ὁ Θεὸς δύναται νὰ ἐνσαρκιωθῇ σὲ κάθε ἐποχῇ, σὲ κάθε πολιτισμῷ, σὲ κάθε λαό. Τὸν μεσαίωνα ἔγινε προσπάθεια νὰ ταυτισθῇ ἡ κοσμικὴ ἐξουσία μὲ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἔτσι: τὸ Εὐαγγέλιο ἔγινε μιὰ ἠθικὴ νομοθεσία καὶ ἡ ἐκκλησία θεσμὸς. Στὴν ἐποχῇ μας, ὁ «θεσμὸς» πεθαίνει. Ὁ ἄνθρωπος θαυμάζει περισσότερο τ' ἀποτελέσματα τῆς ἐπιστήμης τοῦ παρὰ τὸν Θεό. Κυριευμένος ἀπὸ τὰ τεράστια μέσα ἐπικοινωνίας, δὲν ἀδείαζει: γιὰ πνευματικὴ ζωὴ. Κατὰ τὸν ἀρχιεπίσκοπο Κύριλλο, τὸ πρόβλημα κλειδὸ γιὰ τοὺς σημερινούς χριστιανούς εἶναι: νὰ παρουσιάσουν στὸν κόσμον τὸ φῶς, χωρὶς ἐπιχειρήματα φιλοσοφικὰ καὶ θεολογικὰ. Καὶ ἔκαμε ἐκκλησιὰ στοὺς νέους νὰ συστήσουν μιὰ «εὐχαριστιακὴ» κοινότητα ἡ ὁποία ν' ἀντιμετωπίσῃ θετικὰ τὴν ἐμπειρία τῆς συναντήσεως μὲ τὸν ἀναστάντα Χριστό.

Πρὸ 100 ἐτῶν ἐγεννᾶτο ὁ Ἀϊνστάϊν

Πρὶν ἀπὸ 100 ἐγεννᾶτο ὁ Ἀϊνστάϊν, τελευταῖος μεγάλος σοφὸς στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος, «τῆς κατηγορίας τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Νεύτωνος καὶ τοῦ Παστέρ», ὅπως γράφει χαρκτηριστικὰ ξένος ἐπιστήμων.

Ἡ εἰσοδὸς του στὸν χῶρον τῆς ἐπιστήμης γίνεται: τὸ 1905 μὲ μιὰ «θρασύτατη» τόλμη. Οὔτε λί-

γο, ούτε πολύ ανατρέπει την κλασική μηχανική του Νεύτωνα και διακηρύσσει: «Ο χρόνος δεν είναι απόλυτος!... Έτσι, χτυπάει και την Έπιστήμη και την Φιλοσοφία, αλλά και την κοινή λογική. Αλλά ο Αϊνστάιν προχωρεί ακόμη περισσότερο. Όχι μονάχα ο χρόνος δεν είναι απόλυτος, αλλά δεν είναι και ο ίδιος πάντοτε. Δεν εκτυλίσσεται με τον ίδιο πάντοτε ρυθμό από το παρελθόν στο μέλλον. Ποικίλλει και αλλάζει σύμφωνα με τις περιστάσεις. Επιδραδύναται κι' επιμηνύεται εν σχέσει με το φως. Αλλά ούτε και το διάστημα είναι σταθερό, συνεχίζει ο Αϊνστάιν. Είναι: μάλιστα καμπύλο! Αν μια ακτίνα φωτός φύγει από δω, ύστερα από τρισεκατομμύρια χρόνια θα ξαναγυρίσει στο ίδιο σημείο.

Σ' αυτόν λοιπόν το νέο «σχετικοποιημένο» Σύμπαν μιιά μόνο σταθερά παρέμενε: ή ταχύτητα του φωτός. Αλλά όσο περισσότερο πλησιάζεις την ταχύτητα

αυτή τόσο κι' ο χρόνος επιδραδύναται. Έτσι αν ένας αστροναύτης φύγει στο διάστημα με μιιά ταχύτητα γειτονική προς την ταχύτητα του φωτός, ενώ αυτός, επιστρέφοντας στη Γη θά έχει γεράσει, σέ χρόνο δικό του, ως πούιμε 50 χρόνια. ο πλανήτης μας θά έχει γεράσει κατά διακόσιες χιλιάδες χρόνια. Δηλαδή στη Γη θά έχουν κυλήσει διακόσιες χιλιάδες χρόνια ή κάτι ανάλογο. Για κάμποσο καιρό ή άποψη αυτή ήταν άδιανόητη, ως τή στιγμή που επαληθεύτηκε από τους Αμερικανούς αστροναύτες Λίπερμαν, Λόγουελ και Άντερς.

Ο Αϊνστάιν περί Θεού

Τό πανεπιστήμιο του Πρίνσετον Η.Π.Α. πού έτοιμάζει την έκδοση των Άπάντων του μεγάλου σοφού Άλμπερτ Αϊνστάιν, εξέδωσε ήδη έναν τόμο με διάφορα κείμενα, επιστολές κλπ. Μεταφέρουμε εδώ δύο περικοπές:

(Άπό γράμμα του 1927)

«Δέν κατορθώνω νά συλλάβω έναν προσωπικό Θεό πού επηρεάζει άμεσα τις πράξεις των άτόμων ή πού κρίνει άμεσα τά ίδια του τά δημιουργήματα. Δέν τό κατορθώνω παρά τό γεγονός ότι ή μηχανιστική αιτιότητα έχει τεθεί, εν άμφιβόλω από τις άνακαλύψεις της σύγχρονης επιστήμης (Σημν. Συντάξιος: Σαφής αναφορά στή θεωρία της άπροσδιοριστίας του Χάϊζενμπεργκ). Η δική μου θρησκευτικότητα συνίσταται στον ταπεινό θαυμα-

σινό για τὸ ἀπέραντα ἀνώτερο Πνεῦμα ποῦ ἀποκαλύπτεται: στὰ λίγα αὐτὰ πράγματα ποῦ μείζ, με τὴν ἀσθενῆ καὶ ἐφήμερη λογική μας, μπορούμε νὰ καταλάβουμε ἀπὸ την πραγματικότητα. Τὴν ὑψίστη σημασία τὴν ἔχει ἡ ἡθική: ἀλλὰ για ἡμᾶς, ὄχι, για τὸν Θεό».

(Ἀπὸ γράμμα τοῦ 1954)

«Δὲν πιστεύω σ' ἕναν προσωπικό Θεό, οὐδέποτε τὸ ἀρνῆθηκα

αὐτὸ τὸ γεγονός καὶ μάλιστα πάντοτε ἐκφράζω τὴ σκέψη μου ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ἐάν ὑπάρχει μέσα μου κάτι: ποῦ θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηρισθῆ θρησκευτικό συναίσθημα, εἶναι: ἀκριβῶς αὐτὸς ὁ ἀπέραντος θαυμασμός για τὴν δομὴ τοῦ κόσμου ὅπως ἀποκαλύπτεται: στὶς ἀνακαλύψεις τῆς ἐπιστήμης».

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

Τὸ περιοδικὸ ἐλευθέρας σκέψεως

“ Ι Λ Ι Σ Ο Σ , ,

Δ/νσις Δραγατσανίου 6, τ. 122, τηλ. 324.6837, ὥραι 9-1

Ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ ἔτος 1956

Συνδρομὴ 1980, δρχ. 200 (ἐθελοντικῶς δρχ. 300)

Οἱ τόμοι 1956 - 1970 ἔχουν ἐξαντληθεῖ.

Ἔχουν ἄμως ἐκδοθῆ ἐπιλογαὶ περιεχομένων τόμων, ὡς ἑξῆς:

Τόμος ἐπιλογῆς περιεχομένων τόμων τριετίας 1956 - 1958

» » » » 1959 - 1961

» » » » τετραετίας 1962 - 1965

Θὰ ἐκδοθῆ προσεχῶς τόμος ἐπιλογῆς πενταετίας 1966 - 1970

Ἐκαστος τόμος ἐπιλογῆς χρυσόδετος δρχ. 250

διὰ τοὺς συνδρομητὰς τοῦ «ΙΛΙΣΟΣ» μόνον δρχ. 200

Οἱ τόμοι 1971 - 1976, χαρτόδετοι, ἕκαστος δρχ. 150

» » 1973 - 1979, » » δρχ. 200

Μεταξύ μας

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τὰ Γραφεία τοῦ εἰλισοῦ, Δραγατσαίου 6, ὄροφος 6ος, (Πλατ. Κλαυθμώνος), εἶναι ἀνοικτὰ καθημερινῶς πλὴν Σαββάτου, 9 - 12.30 π.μ. Τηλ. Γραφείων 3246-837.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλοῦμεν, ἀποστέλλετε μὲ ταχυδρομικὴν ἢ τραπεζικὴν ἐπιταγὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν: «Κωστὴν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσαίου 6, Ἀθήνας, 122». Ἀποστολαὶ μὲ τραπεζικὰς ἐντολὰς μᾶς δυσκολεύουν.

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη ἀποσταλέντα στοὺς κατωτέρω συνδρομητὰς μας, ἐπεστράφησαν ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖον μὲ τὴν σημείωσιν: «μετώκησε» ἢ «ἄγνωστος». Παρακαλοῦνται ὅσοι τοὺς γνωρίζουν νὰ τοὺς εἰδοποιήσουν, ἢ νὰ μᾶς δώσουν τὰς διευθύνσεις των:

ΑΘΗΝΩΝ

Νικ. Βασιλειάδης, Ἀργυροκάστρου 29, Παπάγου.

Κυρ. Γεώργας, Βασ. Παύλου 11, Αἰγάλεω.

Γεώρ. Κατσιριντάκης, Πάτμου 24.

Δημ. Μπακαφούκας, Χαροκόπου 4, Καλλιθέα.

Οἰκογ. Ξενάκη, Ὑδρας 6.

Φιλ. Παγουροπούλου, Ὑδρας 9.

Ἀνδρ. Χάλαρης, Ἐθνικὴ Τράπεζα.

ΕΠΑΡΧΙΩΝ

Ἰω. Ἀγγελόπουλος, Ἄνδρος

Χρ Βρυώνης, Πασίωνος 8, Μέγαρο

Πέτρος Σεφερλῆς, Νικηταρὰ 24, Τρίπολις.

ΕΓΚΑΤΕΛΘΪΨΑΝ ΤΟΝ ΓΗΙΝΟΝ ΒΙΟΝ

Ν. Κλαυδιανού, Ἀθήναι.

Ν. Οἰκονομόπουλος, Ἀθήναι.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

(Μὲ τὴ σειρὰ λήψεως)

Ἀνδρέας Σ. Σκανδαμης: Πίνδαρος, ὁ κορυφαῖος λυρικός τῆς ἀρχαϊότητος. Ἀθήνα 1979.

Τάκης Μιχόπουλος: Βοηθᾶτε νὰ δώσουμε γῶμα στὸ πνεῦμα. (Ποιήματα). Ἀθήνα 1977.

Σοφία Ἀγγελίδου - Καλοπίση: Ἀνεξερεύνητα Ἄδυτα (Ποιήματα). Ἀθήνα 1978.

Εὐάγγ. Σταμάτης: Ὁ ζυγὸς τοῦ Ἀρχιμήδους. Ἀθήναι 1979.

Γιάννης Καραβίδας: Τὰ παιδιὰ τοῦ 1979 μ.Χ. Ἀθήνα 1979.

Γεωργία Δεληγιάννη - Ἀναστασιάδη: Διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου (Ποιήματα). Ἀθήνα 1979.

Charles Francois Dupuis: Ἐρμηνεῖα τοῦ μύθου τοῦ Ἡλίου ποὺ λατρεύτηκε μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Μετάφραση - σχόλια Διοδώρου Καρυδάκη. Ἀθήνα 1979.

Σπύρος Νάγος: Ἀλήθεια - Ἐλευθερία - Γνώσις - Ἐπιμέλεια Διοδώρου Καρυδάκη. Ἀθήνα 1980.

Γιῶργος Β. Σιέττας: Ἀδῶνια Μυστήρια. Πειραιὰς 1980.

Γεώργ. Θ. Παπαγεωργίου: Λόγος ἐνεδρεύων στὰ σκοτεινὰ περάσματα τῆς τέχνης. «Πυθιά» 1979.

Γιάννης Κουτσοχέρας: L'au - de là (ποιήματα ἑλληνικὰ μεταφρασμένα γαλλικά).

Δημοσθ. Ζαδές: Ἡ παρασημοφορία (ποιήματα). Ἀθήνα 1979.

Πετρούλα Παναγιωτίδη: Ἀναμνήσεις (ποιήματα). Ἀθήνα 1980.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Πνευματικὴ Κύπρος (Οκτ. Νοέμ. - Δεκ., Γεν.)

Ὁ Κόσμος τῆς Ψυχῆς (Σεπτ. - Ὀκτ., Νοέμ. - Δεκ.)

Ίδιοκτήτης: Έκδόσεις «Ίλι-
σός» Συν.Π.Ε., Δραγατσανίου
6. **Έκδότης - Διευθυντής:** Κω-
στής Ν. Μελισσαρόπουλος,
Πλατ. Έθνικής Τραπέζης 3,
Φιλοθέη. Προιστάμ. Τυπογρα-
φείου: Ε. Σωτηρόπουλος &
Σία, Κερατσινίου 72, Τ.Τ.
209-Τηλ. 5224728.

Τιμή τεύχους δρχ. 50
Αθήναι, Μάρτιος - Απρ. 1980

- Κρητική Έστία (Νοέμ. - Δεκ.)
Ήπειρωτική Έστία (Σεπτ. - Οκτ. -
Νοεμ.)
Προβλήματα έκκλησιαστικά - κοι-
νωνικά (Όκτ. - Δεκ.)
Ανοιχτοί Όριζοντες (Νοεμ.)
Βωμός Τέχνης (Όουλ. - Αύγ., Νοεμ.
- Δεκ.)
Ίσραηλινά Νέα (Δεκ., Ίαν.)
Χρονικά (Ίαν., Φεβρ., Μάρτ.)
Πολιτικό Κριτήριο (Ίαν., Φεβρ.
- Μάρτ.)
Σταθμοί (Ίαν., Φεβρ.)
Σύγχρονη Σκέψη (Ίαν., Φεβρ.)
Έλεύτερη Σκέψη (Νοέμ., Δεκ.,
Ίαν.)
Περιοδικό Έλληνίδων Βορ. Έλλά-
δος (Ίαν. - Φεβρ.)
Σμύρνα (Ίαν. - Μάρτ.)

Πληροφοριακό Δελτίο Συνδέσμου
Έλλήνων Λογοτεχνών (Μάρτ.)
Τριφυλιακή Έστία (Γεν. - Φλεβ.)
Φυσιολότρης (Μάρτ. - Απρ.)

Ευγενείς έκδηλώσεις υπέρ του ΙΛΙΣΟΥ

Ό κ. Κωνστ. Ί. Σγουρδέλης
κατέθεσεν υπέρ του ΙΛΙΣΟΥ δρχ.
1.500, έπ' ευκαιρία του Άργυρού
Ίωδηλαίου του ΙΛΙΣΟΥ.

Ό Πρωτοπρεσβύτερος Γεώργιος
Πυρουνάκης απέστειλε τηλεγραφι-
κώς συγχαρητήριες ευχές για τα
είκοσιπεντάχρονα του ΙΛΙΣΟΥ.

Ό κ. Πέτρ. Παναγιωτίδου κατέ-
θεσεν υπέρ του ΙΛΙΣΟΥ δρχ. 4 300
έπ' ευκαιρία του Άργυρού Ίωδη-
λαίου του ΙΛΙΣΟΥ.

Ό κ. Ζ. Domeger κατέθεσεν
υπέρ του ΙΛΙΣΟΥ δρχ. 500 έπ'
ευκαιρία του Άργυρού Ίωδηλαίου
του ΙΛΙΣΟΥ.

Ό ΙΛΙΣΟΣ εύχαριστεί πάντας.

ΒΙΒΛΙΑ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ

Ευάγ. Ψαράς, Βιβλιοπωλείον, Πλατ.
Ίπποδρομίου 10, τηλ 265-042

ΒΙΒΛΙΑ ΕΙΣ ΚΥΠΡΟΝ

Αντ. Στυλιανού, Βιβλιοπωλείον,
Σαριπόλου 15, Λεμεσός

Βιβλία Krishnamurti

Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου (ἔκδ. 1966)	50
Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὸν Κρισναμούρτι (Κ. Μελισσαροπούλου)	150
Ἐκπαίδευσι καὶ σημασία ζωῆς — 1953	150
Ἐλευθερία — ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος — 1954	280
Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ (Α' σειρά) — 1956	250
Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ (Β' σειρά) — 1958	250
Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ (Γ' σειρά) — 1960	350
Ὅμιλιες στὴν Εὐρώπη — 1967	250
Στὴ σιγὴ τοῦ Νοῦ — 1970	200
Ἡ ἀναγκαιότητα τῆς ἀλλαγῆς — 1970	200
Τὸ πέταγμα τοῦ ἀετοῦ — 1971	200
Τὰ πρῶτα βήματα τῆς μάθησης — 1975	280

Ἐγγράψετε νέους συνδρομητὰς

Συνδρομὴ 1980 δρχ. 200 ἑθελοντικῶς δρχ. 300
ἑξωτερικοῦ δρχ. 300
ἀεροπορικῶς 500

Ὅλοι οἱ συνδρομηταὶ ἐσωτερικοῦ ἔχουν δικαίωμα
νὰ ἀγοράζουσι τοὺς τόμους ἐπιλογῆς

Α' Τριετίας 1956—1957—1958

Β' Τριετίας 1959—1960—1961

Γ' Τετραετίας 1962—1965

ἑκαστον πρὸς δρχ. 200 ἀντὶ δρχ. 250

Ἡ συνδρομὴ τοῦ 1980 εἶναι δρχ. 200 ἑθελοντικῶς δρχ. 300
Διὰ τὸ ἑξωτερικὸ δρχ. 300
Ἀεροπορικῶς δρχ. 500

Αἱ συνδρομαὶ ἢ ἀντίτιμον βιβλίων νὰ ἀποστέλλονται μὲ
ταχυδρομικὴν ἢ τραπεζικὴν ἐπιταγὴν — ὄχι μὲ ἐντολὴν — ἐπὶ
ὄνοματι Κωστῆ Μελισσαροπούλου ἢ ΙΛΙΣΟΥ, Δραγατσάνιου 6,
Ἀθῆνας 122.

Έτησία Συνδρομή ΙΛΙΣΟΥ
Δρχ. 200
έδελοντικῶς δρχ. 300

Έπιλογαί ΙΛΙΣΟΥ

Τριετίας 1956 — 1958

» 1959 — 1961

Τετραετίας 1962 — 1965

ἐκάστη Δρχ. 250

Διὰ τοὺς συνδρομητὰς τοῦ ΙΛΙΣΟΥ
μόνον Δρχ. 200

Νέα βιβλία :

Κωστή Μελισσαροπούλου :

Μεγάλες πράξεις

καί

Μεγάλα ἐγκλήματα

σὴν

Ίστορία τῶν Ἑλλήνων

Δρχ. 250